

تحریک حلقہ ہمدان جامعہ

جدید اضافہ

ذیل میں ہم اپنے ان کرم فرماؤں کے اسامے گرامی درج کرتے ہیں جو ماہ ستمبر ۱۹۲۷ء میں حلقہ ہمدان میں شریک ہوئے

نمبر شمار	ہمدان	ام گرامی جناب	نمبر شمار	ہمدان	ام گرامی جناب	نمبر شمار	ہمدان	ام گرامی جناب
۱	۱۲۵	جیل احمد خان صاحب	۹	۱۲۳	بی اے محمد ایوب صاحب	۱۷	۱۲۱	فضل الرحمن صاحب
۲	۱۲۶	دیسراج گند صاحب	۱۰	۱۲۲	اسے بی محمد سلیمان صاحب	۱۸	۱۲۲	منظر الدین صاحب
۳	۱۲۷	محمد عبدالکریم صاحب	۱۱	۱۲۵	ایم بیہد صاحب	۱۹	۱۲۳	ایم عبدالغیاث صاحب
۴	۱۲۸	مطرح الدین صاحب	۱۲	۱۲۶	بی عبدالقادر صاحب	۲۰	۱۲۴	کیم حافظ سراج احمد صاحب
۵	۱۲۹	ایس عبدالسلام اینڈ کو	۱۳	۱۲۷	ای اے داہج کبھی	۲۱	۱۲۵	مید سعدی محمد علی شہری
۶	۱۳۰	ایم عبدالرحمان اینڈ سنز	۱۴	۱۲۸	ایم اے دی عبداللہ صاحب	۲۲	۱۲۶	بشیر احمد صاحب
۷	۱۳۱	ایچ محمد اسم بیگ صاحب	۱۵	۱۲۹	سی حاجی زین العابدین اینڈ کو	۲۳	۱۲۷	منظر علی صاحب
۸	۱۳۲	بشیر احمد صاحب	۱۶	۱۳۰	بی اے ایس عبدالوہاب اینڈ کو			جہاں

مستقل امداد و عطیات

ذیل کی رقم جو ماہ ستمبر ۱۹۲۷ء میں ہم اپنے ہمتیوں اور سفراء کی معرفت وصول ہوئیں درج رجسٹر ہو چکی ہیں اندراجات میں صحت کا خیال رکھا گیا ہے اگر کوئی غلطی رہ گئی ہو تو اطلاع بختے دفتر ممنون ہو گا۔

اس سلسلہ میں یہ بات ملحوظ خاطر رہنی چاہیے کہ ہینڈ کے آخری دونوں کی وصولیابی بعض دفتری مجبوریوں کی وجہ سے دوسرے ہینڈ میں محسوس ہوتی ہے۔ اس لئے اگر بعض حضرات کے نام اس فہرست میں نہ ہوں تو انہیں آئندہ اشاعت کا انتظار کرنا چاہیے۔

(مرب)

ستمبر ۱۹۲۹ء

دہائی ونی دہلی

نمبر	نام و پتہ	ام گری جناب	نمبر	نام و پتہ	ام گری جناب
۱	۸۱۰	بہ شاہ علی صاحب	۲۳	۶۶۱۷	حکیم عبدالعزیز خان صاحب
۲	۸۲۶	خواجہ عبدالعزیز صاحب	۲۴	۶۶۱۸	پروفیسر عبدالرحمن صاحب
۳	۸۳۲	دکھن سنگھ صاحب	۲۵	۶۶۱۹	شیخ عبدالرشید صاحب
۴	۸۳۹	زادین صاحب	۲۶	۶۶۲۰	ایم جی پٹیل صاحب
۵	۸۴۵	حاجی مظفر الدین صاحب	۲۷	۶۶۲۱	منشی محمد امین صاحب
۶	۹۱۰	حاجی عبدالرشید خان صاحب	۲۸	۶۶۲۲	محمد عبداللہ صاحب
۷	۹۲۰	منشی خیر احمد صاحب	۲۹	۶۶۲۳	محمد علی صاحب
۸	۹۳۰	رحمت اللہ خان صاحب	۳۰	۶۶۲۴	رفیق احمد صاحب
۹	۹۴۰	زیرین خان صاحب	۳۱	۶۶۲۵	حبیب الدین صاحب
۱۰	۹۵۰	احمد علی صاحب	۳۲	۶۶۲۶	محمد ابراہیم صاحب
۱۱	۹۶۰	محمد اسماعیل صاحب	۳۳	۶۶۲۷	مولانا محمد رفیع صاحب
۱۲	۹۷۰	میر عزیز الدین صاحب	۳۴	۶۶۲۸	امداد اسلام خان صاحب
۱۳	۹۸۰	حکیم عزیز الدین صاحب	۳۵	۶۶۲۹	حاجی محبوب بخش صاحب
۱۴	۹۹۰	بشیر مرزا صاحب	۳۶	۶۶۳۰	شیخ عبدالرزاق صاحب
۱۵	۱۰۰۰	محمد علی صاحب	۳۷	۶۶۳۱	شیخ محمد سعید صاحب
۱۶	۱۰۱۰	میاں غلام علی خان صاحب	۳۸	۶۶۳۲	محمد شفیع صاحب
۱۷	۱۰۲۰	صلاح الدین صاحب	۳۹	۶۶۳۳	شیخ محمد اسماعیل صاحب
۱۸	۱۰۳۰	سید محمد شفیع صاحب	۴۰	۶۶۳۴	فخر الدین صاحب
۱۹	۱۰۴۰	سعید الرحمن صاحب	۴۱	۶۶۳۵	حاجی نور الدین صاحب
۲۰	۱۰۵۰	سید سلیم الدین صاحب	۴۲	۶۶۳۶	سید عبداللطیف صاحب
۲۱	۱۰۶۰	حکیم شریف الدین خان صاحب	۴۳	۶۶۳۷	میرزا سلیمان صاحب

نمبر	نام و پتہ	نام گرامی خباب	نمبر	نام و پتہ	نام گرامی خباب	نمبر	نام و پتہ	نام گرامی خباب	نمبر	نام و پتہ	نام گرامی خباب
۱۳۶	۵۵۴۲	سید مرتضیٰ علی صاحب دہلی	۸	۶۹۵۰	مولانا ابراہیم صاحب علیگڑھ	۱۵	۵۵۹۱	قاسم دادا صاحب ہونہ	۲		
۱۳۷	۶۵۴۳	بیم سید محمد علی صاحب مرحوم	۹	۶۹۵۸	سید بشیر علی صاحب	۱۶	۵۵۹۲	محمد عثمان امیری صاحب	۳		
۱۳۸	۶۵۴۴	محمد اشرف صاحب	۱۰	۶۹۵۹	محمد خاں صاحب	۱۷	۵۵۹۳	علی محمد عثمان امیری صاحب	۴		
۱۳۹	۶۵۴۵	شیخ کریم بخش صاحب	۱۱	۶۹۶۰	خواجہ عبد علی صاحب	۱۸	۵۵۹۴	محمد عثمان امیری صاحب	۵		
۱۴۰	۶۵۴۶	عبدالرحمن صاحب	۱۲	۶۹۶۱	محمد حفیظ الرحمن صاحب	۱۹	۵۵۹۵	ابوبکر محمد صاحب	۶		
۱۴۱	۶۵۴۷	مصطفیٰ صاحب	۱۳	۶۹۶۲	حکیم محمد بشیر الدین صاحب	۲۰	۵۵۹۶	بیم مولوی نور الرحمن صاحب	۷		
۱۴۲	۶۵۴۸	بیان محمد صاحب	۱۴	۶۹۶۳	حکیم محمد عبد اللہ صاحب	۲۱	۵۵۹۷	مولوی نور محمد صاحب	۸		
۱۴۳	۶۵۴۹	محمد علی صاحب	۱۵	دو چہرہ	اقبال احمد صاحب قائم گنج	۲۲	۵۵۹۸	محمد امدادی صاحب	۹		
۱۴۴	۶۵۵۰	علیل احمد صاحب دہلی			نیزان کل	۲۳	۵۵۹۹	فیاض الدین صاحب	۱۰		
۱۴۵	۶۵۵۱	خواجہ محمد نسیم صاحب انصاری			بنگال	۲۴	۵۶۰۰	محمد لیاقت اللہ صاحب	۱۱		
۱۴۶	۶۵۵۲	ضیاء الدین احمد صاحب	۱	۵۵۵۱	شیخ محمد رفیع صاحب سکھ	۲۵	۵۶۰۱	محمد قاسم صاحب	۱۲		
۱۴۷	۶۵۵۳	رام چندرن صاحب	۲	۵۵۵۲	شیخ محمد نفی صاحب	۲۶	۵۶۰۲	سید شاہ محمد نواز حسین صاحب	۱۳		
۱۴۸	دو چہرہ	برفیر محمد قاضی صاحب	۳	۵۵۵۳	ابن الدین احمد صاحب	۲۷	۵۶۰۳	قاضی محمد بشیر صاحب	۱۴		
۱۴۹	۶۵۵۴	سید عروج الحسن صاحب	۴	۵۵۵۴	عبد العزیز صاحب	۲۸	۵۶۰۴	محمد نفی صاحب	۱۵		
۱۵۰	۶۵۵۵	رشید نعمانی صاحب	۵	۵۵۵۵	غفر الدین احمد صاحب	۲۹	۵۶۰۵	شیر علی اصغر علی صاحب	۱۶		
		نیزان کل	۶	۵۵۵۶	سید کوش حسن صاحب بی	۳۰	۵۶۰۶	غلام محمد صاحب	۱۷		
		پانی	۷	۵۵۵۷	محمد ابراہیم سراج الدین صاحب	۳۱	۵۶۰۷	دیدار احمد صاحب	۱۸		
۱	۸۶۹	سید بشیر علی صاحب علی گڑھ	۸	۵۵۵۸	حاجی شیخ محمد سعید صاحب	۳۲	۵۶۰۸	محمد داس صاحب	۱۹		
۲	۸۶۲	محمد علی صاحب ندی کھنڈ	۹	۵۵۵۹	عبد الحکیم صاحب ہونہ	۳۳	۵۶۰۹	قریش احمد صاحب	۲۰		
۳	۶۹۵۳	خان بہار صاحب علیگڑھ	۱۰	۵۵۶۰	ایم خیر الدین صاحب	۳۴	۵۶۱۰	مفضل حق صاحب	۲۱		
۴	۶۹۵۴	پروفیسر شہید محمد صاحب مدنی	۱۱	۵۵۶۱	ایف ایف خاں صاحب	۳۵	۵۶۱۱	دلدار احمد صاحب	۲۲		
۵	۶۹۵۵	ڈاکٹر لالہ دانی صاحب	۱۲	۵۵۶۲	مس آریس خان صاحب	۳۶	۵۶۱۲	مولوی عبدالرزاق صاحب	۲۳		
۶	۶۹۵۶	قاضی محمد یونس صاحب	۱۳	۵۵۶۳	مس کی کی خان صاحب	۳۷	۵۶۱۳	محمد محفوظ الحق صاحب	۲۴		
۷	۶۹۵۷	پروفیسر محمد حبیب صاحب	۱۴	۵۵۶۴	عبدالوہاب صاحب	۳۸	۵۶۱۴	حاجی محمد کبیر صاحب	۲۵		

نمبر	نام و پتہ	اسم گرامی جناب	نمبر	نام و پتہ	اسم گرامی جناب	نمبر	نام و پتہ	اسم گرامی جناب	نمبر	نام و پتہ	اسم گرامی جناب
۳۹	۵۶۱۵	مکرم حسین صاحب سکندر	۲۳	۵۰۲۶	مکرم ابوالطفیف صاحب مدراس	۲۳	۵۰۲۶	مکرم ابوالطفیف صاحب مدراس	۲۳	۵۰۲۶	مکرم ابوالطفیف صاحب مدراس
۴۰	۵۶۱۶	حاجی عبدالوہاب صاحب	۲۴	۵۰۲۷	ایم حاجی عبدالرحمن صاحب	۲۴	۵۰۲۷	ایم حاجی عبدالرحمن صاحب	۲۴	۵۰۲۷	ایم حاجی عبدالرحمن صاحب
۴۱	۵۶۱۷	محمد احمد صاحب	۲۵	۵۰۲۸	سی ایس حاجی عبدالجبار صاحب	۲۵	۵۰۲۸	سی ایس حاجی عبدالجبار صاحب	۲۵	۵۰۲۸	سی ایس حاجی عبدالجبار صاحب
۴۲	۵۶۱۸	محمد صالحین صاحب	۲۶	۵۰۲۹	علی ایضاً عبداللہ عبدالکبیر صاحب	۲۶	۵۰۲۹	علی ایضاً عبداللہ عبدالکبیر صاحب	۲۶	۵۰۲۹	علی ایضاً عبداللہ عبدالکبیر صاحب
۴۳	۵۶۱۹	شرح محمد صدیقی صاحب	۲۷	۵۰۳۰	ایم ایضاً حاجی عبدالرحیم صاحب	۲۷	۵۰۳۰	ایم ایضاً حاجی عبدالرحیم صاحب	۲۷	۵۰۳۰	ایم ایضاً حاجی عبدالرحیم صاحب
۴۴	۵۶۲۰	منور برادر صاحب	۲۸	۵۰۳۱	ای ایضاً سرنواس صاحب	۲۸	۵۰۳۱	ای ایضاً سرنواس صاحب	۲۸	۵۰۳۱	ای ایضاً سرنواس صاحب
۴۵	۵۶۲۱	محمد افضل صاحب	۲۹	۵۰۳۲	فاضل یانی صاحب	۲۹	۵۰۳۲	فاضل یانی صاحب	۲۹	۵۰۳۲	فاضل یانی صاحب
۴۶	۵۶۲۲	عبداللہ صاحب	۳۰	۵۰۳۳	علی محمد سخی انڈکو	۳۰	۵۰۳۳	علی محمد سخی انڈکو	۳۰	۵۰۳۳	علی محمد سخی انڈکو
۴۷	۵۶۲۳	محمد حبیب الشیخ صاحب	۳۱	۵۰۳۴	ایضاً محمد قاسم بیگ صاحب	۳۱	۵۰۳۴	ایضاً محمد قاسم بیگ صاحب	۳۱	۵۰۳۴	ایضاً محمد قاسم بیگ صاحب
۴۸	۵۶۲۴	اسمیل شریف صاحب	۳۲	۵۰۳۵	ایضاً عبدالجبار صاحب	۳۲	۵۰۳۵	ایضاً عبدالجبار صاحب	۳۲	۵۰۳۵	ایضاً عبدالجبار صاحب
۴۹	۵۶۲۵	خواجہ سراج الدین صاحب	۳۳	۵۰۳۶	ایضاً سرنواس صاحب	۳۳	۵۰۳۶	ایضاً سرنواس صاحب	۳۳	۵۰۳۶	ایضاً سرنواس صاحب
۵۰	۵۶۲۶	دایت اللہ صاحب	۳۴	۵۰۳۷	ایضاً حاجی عبدالعزیز صاحب	۳۴	۵۰۳۷	ایضاً حاجی عبدالعزیز صاحب	۳۴	۵۰۳۷	ایضاً حاجی عبدالعزیز صاحب
۵۱	۵۶۲۷	فیصل الرحمن برادر صاحب	۳۵	۵۰۳۸	ایضاً ایمانہا محمد صاحب	۳۵	۵۰۳۸	ایضاً ایمانہا محمد صاحب	۳۵	۵۰۳۸	ایضاً ایمانہا محمد صاحب
۵۲	۵۶۲۸	محمد فاروق صاحب	۳۶	۵۰۳۹	ایضاً عبدالعزیز صاحب	۳۶	۵۰۳۹	ایضاً عبدالعزیز صاحب	۳۶	۵۰۳۹	ایضاً عبدالعزیز صاحب
۵۳	۵۶۲۹	عبداللہ عثمانی صاحب	۳۷	۵۰۴۰	محمد صالح صاحب	۳۷	۵۰۴۰	محمد صالح صاحب	۳۷	۵۰۴۰	محمد صالح صاحب
۵۴	۵۶۳۰	حاجی محمد رفیع صاحب	۳۸	۵۰۴۱	ایضاً عبدالقادر صاحب	۳۸	۵۰۴۱	ایضاً عبدالقادر صاحب	۳۸	۵۰۴۱	ایضاً عبدالقادر صاحب
۵۵	۵۶۳۱	عبدالرحیم خان صاحب	۳۹	۵۰۴۲	مکرم رشید احمد انڈکو	۳۹	۵۰۴۲	مکرم رشید احمد انڈکو	۳۹	۵۰۴۲	مکرم رشید احمد انڈکو
۵۶	۵۶۳۲	حاجی عبدالکریم صاحب	۴۰	۵۰۴۳	مکرم سید محمد شرف صاحب	۴۰	۵۰۴۳	مکرم سید محمد شرف صاحب	۴۰	۵۰۴۳	مکرم سید محمد شرف صاحب
۵۷	۵۶۳۳	رحیم الدین احمد صاحب	۴۱	۵۰۴۴	محمد آدم علی الدین صاحب	۴۱	۵۰۴۴	محمد آدم علی الدین صاحب	۴۱	۵۰۴۴	محمد آدم علی الدین صاحب
۵۸	۵۶۳۴	عبداللہ صاحب	۴۲	۵۰۴۵	ایضاً دلچسپی	۴۲	۵۰۴۵	ایضاً دلچسپی	۴۲	۵۰۴۵	ایضاً دلچسپی
۵۹	۵۶۳۵	امین الدین احمد صاحب	۴۳	۵۰۴۶	محمد سعید صاحب دوحان	۴۳	۵۰۴۶	محمد سعید صاحب دوحان	۴۳	۵۰۴۶	محمد سعید صاحب دوحان
۶۰	۵۶۳۶	حکیم عزت حسین صاحب	۴۴	۵۰۴۷	حاجی چارغ الدین صاحب	۴۴	۵۰۴۷	حاجی چارغ الدین صاحب	۴۴	۵۰۴۷	حاجی چارغ الدین صاحب
۶۱	۵۶۳۷	ایضاً ایم عمر صاحب	۴۵	۵۰۴۸	مولانا محمد رفیع صاحب	۴۵	۵۰۴۸	مولانا محمد رفیع صاحب	۴۵	۵۰۴۸	مولانا محمد رفیع صاحب
۶۲	۵۶۳۸	ایضاً مولانا برادر صاحب	۴۶	۵۰۴۹	حاجی دوست محمد صاحب	۴۶	۵۰۴۹	حاجی دوست محمد صاحب	۴۶	۵۰۴۹	حاجی دوست محمد صاحب

[illegible]

نمبر	طریقہ	امام گرامی صاحب	نمبر	طریقہ	امام گرامی صاحب	نمبر	طریقہ	امام گرامی صاحب	نمبر	طریقہ	امام گرامی صاحب
۳۸	۱۲	۱۲۹۰	۳۸	۱۲	۱۲۹۰	۳۸	۱۲	۱۲۹۰	۳۸	۱۲	۱۲۹۰
۳۹	۱۵	۱۲۹۱	۳۹	۱۵	۱۲۹۱	۳۹	۱۵	۱۲۹۱	۳۹	۱۵	۱۲۹۱
۴۰	۱۶	۱۲۹۲	۴۰	۱۶	۱۲۹۲	۴۰	۱۶	۱۲۹۲	۴۰	۱۶	۱۲۹۲
۴۱	۱۷	۱۲۹۳	۴۱	۱۷	۱۲۹۳	۴۱	۱۷	۱۲۹۳	۴۱	۱۷	۱۲۹۳
۴۲	۱۸	۱۲۹۴	۴۲	۱۸	۱۲۹۴	۴۲	۱۸	۱۲۹۴	۴۲	۱۸	۱۲۹۴
۴۳	۱۹	۱۲۹۵	۴۳	۱۹	۱۲۹۵	۴۳	۱۹	۱۲۹۵	۴۳	۱۹	۱۲۹۵
۴۴	۲۰	۱۲۹۶	۴۴	۲۰	۱۲۹۶	۴۴	۲۰	۱۲۹۶	۴۴	۲۰	۱۲۹۶
۴۵	۲۱	۱۲۹۷	۴۵	۲۱	۱۲۹۷	۴۵	۲۱	۱۲۹۷	۴۵	۲۱	۱۲۹۷
۴۶	۲۲	۱۲۹۸	۴۶	۲۲	۱۲۹۸	۴۶	۲۲	۱۲۹۸	۴۶	۲۲	۱۲۹۸
۴۷	۲۳	۱۲۹۹	۴۷	۲۳	۱۲۹۹	۴۷	۲۳	۱۲۹۹	۴۷	۲۳	۱۲۹۹
۴۸	۲۴	۱۳۰۰	۴۸	۲۴	۱۳۰۰	۴۸	۲۴	۱۳۰۰	۴۸	۲۴	۱۳۰۰
۴۹	۲۵	۱۳۰۱	۴۹	۲۵	۱۳۰۱	۴۹	۲۵	۱۳۰۱	۴۹	۲۵	۱۳۰۱
۵۰	۲۶	۱۳۰۲	۵۰	۲۶	۱۳۰۲	۵۰	۲۶	۱۳۰۲	۵۰	۲۶	۱۳۰۲
۵۱	۲۷	۱۳۰۳	۵۱	۲۷	۱۳۰۳	۵۱	۲۷	۱۳۰۳	۵۱	۲۷	۱۳۰۳
۵۲	۲۸	۱۳۰۴	۵۲	۲۸	۱۳۰۴	۵۲	۲۸	۱۳۰۴	۵۲	۲۸	۱۳۰۴
۵۳	۲۹	۱۳۰۵	۵۳	۲۹	۱۳۰۵	۵۳	۲۹	۱۳۰۵	۵۳	۲۹	۱۳۰۵
۵۴	۳۰	۱۳۰۶	۵۴	۳۰	۱۳۰۶	۵۴	۳۰	۱۳۰۶	۵۴	۳۰	۱۳۰۶
۵۵	۳۱	۱۳۰۷	۵۵	۳۱	۱۳۰۷	۵۵	۳۱	۱۳۰۷	۵۵	۳۱	۱۳۰۷
۵۶	۳۲	۱۳۰۸	۵۶	۳۲	۱۳۰۸	۵۶	۳۲	۱۳۰۸	۵۶	۳۲	۱۳۰۸
۵۷	۳۳	۱۳۰۹	۵۷	۳۳	۱۳۰۹	۵۷	۳۳	۱۳۰۹	۵۷	۳۳	۱۳۰۹
۵۸	۳۴	۱۳۱۰	۵۸	۳۴	۱۳۱۰	۵۸	۳۴	۱۳۱۰	۵۸	۳۴	۱۳۱۰
۵۹	۳۵	۱۳۱۱	۵۹	۳۵	۱۳۱۱	۵۹	۳۵	۱۳۱۱	۵۹	۳۵	۱۳۱۱
۶۰	۳۶	۱۳۱۲	۶۰	۳۶	۱۳۱۲	۶۰	۳۶	۱۳۱۲	۶۰	۳۶	۱۳۱۲
۶۱	۳۷	۱۳۱۳	۶۱	۳۷	۱۳۱۳	۶۱	۳۷	۱۳۱۳	۶۱	۳۷	۱۳۱۳

نمبر	نام و پتہ	اسم گرامی خاں	نمبر	نام و پتہ	اسم گرامی خاں	نمبر	نام و پتہ	اسم گرامی خاں	نمبر	نام و پتہ	اسم گرامی خاں
۶۲	۵۱۵۶	محمد عبداللہ صاحب	۸۶	۵۱۹۲	غلام دیگر صاحب	۲	۸۱۷	فاضل علی مدد صاحب	۱	۵۱۹۱	ایس ای رضوی صاحب
۶۳	۵۱۵۷	محمد قمر الدین صاحب	۸۷	۵۱۹۳	شرف الدین صاحب	۳	۸۱۸	نذیر احمد خاں صاحب	۲	۵۱۹۲	سراج الدین صاحب
۶۴	۵۱۵۸	شمس الدین احمد صاحب	۸۸	۵۱۹۵	دیکھانت دینی صاحب	۴	۸۱۹	محمد اصغر صاحب	۳	۵۱۹۳	عبدالحکیم صاحب
۶۵	۵۱۶۰	رام نرائن لال صاحب	۸۹	۵۱۹۶	آغا سرفراز حسن صاحب	۵	۸۲۰	سید نصیر علی صاحب	۴	۵۱۹۴	محمد الیوب صاحب
۶۶	۵۱۶۱	سراج الدین صاحب	۹۰	۵۱۹۷	کبیر احمد خاں صاحب	۶	۸۲۱	دلی محمد صاحب	۵	۵۱۹۵	عبد الغفور صاحب
۶۷	۵۱۶۲	سید افضل علی صاحب	۹۱	۵۱۹۸	محمد اسرار خاں صاحب	۷	۸۲۲	اسلام الدین خاں صاحب	۶	۵۱۹۶	حافظ عبدالقادر صاحب
۶۸	۵۱۶۳	عبدالحکیم صاحب	۹۲	۵۲۰۰	احمد شاد صاحب	۸	۸۲۳	محمد الطیر صاحب	۷	۵۱۹۷	حاجی طہیر الحسن صاحب
۶۹	۵۱۶۴	محمد الیوب صاحب	۹۳	۶۰۵۱	حسن الدین صاحب	۹	۸۲۴	ایس ای رضوی صاحب	۸	۵۱۹۸	بستون جی صاحب
۷۰	۵۱۶۵	عبد الغفور صاحب	۹۴	۶۰۵۲	محمد الدین خاں صاحب	۱۰	۸۲۵	کے ایف جید صاحب	۹	۵۱۹۹	سردار خاں صاحب
۷۱	۵۱۶۶	حافظ عبدالقادر صاحب	۹۵	۶۰۵۳	محمد الحسن صاحب	۱۱	۸۲۶	محمد حامد الدین صاحب	۱۰	۵۱۷۰	سید احمد رضا صاحب
۷۲	۵۱۶۷	حاجی طہیر الحسن صاحب	۹۶	۶۰۵۴	انیس الدین صاحب	۱۲	۸۲۷	ایم اختر علی صاحب	۱۱	۵۱۷۱	سوزیز الرحمن صاحب
۷۳	۵۱۷۱	بستون جی صاحب	۹۷	۶۰۵۵	محمد جمال الدین صاحب	۱۳	۸۲۸	راجہ اودھ نرائن صاحب	۱۲	۵۱۷۲	محمد یوسف خاں صاحب
۷۴	۵۱۷۲	سردار خاں صاحب	۹۸	۶۰۵۶	عبد الحفیظ صاحب	۱۴	۸۲۹	ڈاکٹر سید محمد رضا صاحب	۱۳	۵۱۷۳	سید عرواح صاحب
۷۵	۵۱۷۳	سید احمد رضا صاحب	۹۹	۶۰۵۷	شوکار دی لال صاحب	۱۵	۸۳۰	ڈاکٹر عبداللطیف صاحب	۱۴	۵۱۷۴	سوزیز الرحمن صاحب
۷۶	۵۱۷۵	سوزیز الرحمن صاحب	۱۰۰	۶۰۵۸	محمد ظہیر علی صاحب	۱۶	۸۳۱	عبد السلام صاحب	۱۵	۵۱۷۵	محمد یوسف خاں صاحب
۷۷	۵۱۷۷	محمد یوسف خاں صاحب	۱۰۱	۶۰۵۹	رضی الدین خاں صاحب	۱۷	۸۳۲	ڈاکٹر احمد بخش صاحب	۱۶	۵۱۷۶	سید عرواح صاحب
۷۸	۵۱۷۸	سید عرواح صاحب	۱۰۲	۶۰۶۰	عبد الحمید خاں صاحب	۱۸	۸۳۳	محمد احمد خاں صاحب	۱۷	۵۱۷۷	سید حسین الدین صاحب
۷۹	۵۱۸۰	سید حسین الدین صاحب	۱۰۳	۶۰۶۱	سید محمود حسینی صاحب	۱۹	۸۳۴	سردار منظم احمد صاحب	۱۸	۵۱۷۸	شاہ محمد خاں صاحب
۸۰	۵۱۸۳	شاہ محمد خاں صاحب	۱۰۴	۶۰۶۲	محمود علی امین خاں صاحب	۲۰	۸۳۵	بگم علی احمد صاحب	۱۹	۵۱۸۱	محمد شریف خاں صاحب
۸۱	۵۱۸۴	محمد شریف خاں صاحب	۱۰۵	۶۰۶۳	غفر علی خاں صاحب	۲۱	۸۳۶	محمد حامد الدین صاحب	۲۰	۵۱۸۲	مہدی حسن صاحب
۸۲	۵۱۸۷	مہدی حسن صاحب	۱۰۶	۶۰۶۴	میر سلطان علی صاحب	۲۲	۸۳۷	ایکین بابا صاحب	۲۱	۵۱۸۳	عمر حاجی صاحب
۸۳	۵۱۸۹	عمر حاجی صاحب	۱۰۷	۶۰۶۵	میران کل صاحب	۲۳	۸۳۸	میران کل صاحب	۲۲	۵۱۸۴	حاجی علی عبدالغنی صاحب
۸۴	۵۱۹۰	حاجی علی عبدالغنی صاحب	۱۰۸	۶۰۶۶	محمد نذیر صاحب	۲۴	۸۳۹	میر غلام رسول صاحب	۲۳	۵۱۹۱	ایس ای رضوی صاحب
۸۵	۵۱۹۱	ایس ای رضوی صاحب	۱۰۹	۶۰۶۷	محمد نذیر صاحب	۲۵	۸۴۰	میر غلام رسول صاحب	۲۴	۵۱۹۲	ایس ای رضوی صاحب

دیگر

پنجاب سرحد

نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر
نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر
۲	۸۲۰	پنجوی فضل الہی صاحب آباد	۲	۶۶۵	سید عارف صاحب بک پور	۶	۱	۱	۱
۳	۸۲۱	میرزا گل صاحب	۳	۶۶۶	میرزا گل صاحب	۲	۲	۲	۲
۴	۸۲۲	میرزا گل صاحب	۴	۶۶۷	میرزا گل صاحب	۳	۳	۳	۳
۵	۸۲۳	میرزا گل صاحب	۵	۶۶۸	میرزا گل صاحب	۴	۴	۴	۴
۶	۸۲۴	میرزا گل صاحب	۶	۶۶۹	میرزا گل صاحب	۵	۵	۵	۵
۷	۸۲۵	میرزا گل صاحب	۷	۶۷۰	میرزا گل صاحب	۶	۶	۶	۶
۸	۸۲۶	میرزا گل صاحب	۸	۶۷۱	میرزا گل صاحب	۷	۷	۷	۷
۹	۸۲۷	میرزا گل صاحب	۹	۶۷۲	میرزا گل صاحب	۸	۸	۸	۸
۱۰	۸۲۸	میرزا گل صاحب	۱۰	۶۷۳	میرزا گل صاحب	۹	۹	۹	۹
۱۱	۸۲۹	میرزا گل صاحب	۱۱	۶۷۴	میرزا گل صاحب	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰
۱۲	۸۳۰	میرزا گل صاحب	۱۲	۶۷۵	میرزا گل صاحب	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱
۱۳	۸۳۱	میرزا گل صاحب	۱۳	۶۷۶	میرزا گل صاحب	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲
۱۴	۸۳۲	میرزا گل صاحب	۱۴	۶۷۷	میرزا گل صاحب	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳
۱۵	۸۳۳	میرزا گل صاحب	۱۵	۶۷۸	میرزا گل صاحب	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴

عطیات

نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر
نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر	نمبر
۱	۸۲۳	امیر سلطان کریم صاحب راجی	۱۶	۶۶۵	ڈاکٹر حفیظ صاحب حیدر آباد	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱
۲	۸۲۱	نہایت جواہر لال صاحب راجی	۱۷	۶۶۶	مصطفیٰ بیگ صاحب	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲
۳	۸۲۳	حاجی محمد اکبر صاحب راجی	۱۸	۶۶۷	میرزا گل صاحب	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳
۴	۸۲۴	نہایت جواہر لال صاحب راجی	۱۹	۶۶۸	محمد حسن صاحب کریم نگر	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴
۵	۸۵۰	ڈاکٹر عبدالرشید صاحب گجرات	۲۰	۶۶۹	رضی الدین صاحب حیدر آباد	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵
۶	۸۵۶	نہایت جواہر لال صاحب راجی	۲۱	۶۷۰	ظہور احمد صاحب	۳۶	۳۶	۳۶	۳۶
۷	۸۵۷	جودھو فتح الدین صاحب گجرات	۲۲	۶۷۱	شاہ عزیز الرحمن صاحب	۳۷	۳۷	۳۷	۳۷
۸	۶۵۸	عبدالرحمن صاحب دہلی	۲۳	۶۷۲	محمد حسن صاحب	۳۸	۳۸	۳۸	۳۸
۹	۶۶۹	احمد اسلام خان صاحب	۲۴	۶۷۳	عبدالغنی صاحب پریم	۳۹	۳۹	۳۹	۳۹
۱۰	۶۷۰	علی علیہ اللہ صاحب علیگڑھ	۲۵	۶۷۴	جان بیکٹل صاحب اورنگ آباد	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰
۱۱	۶۷۱	سید حفیظ الدین صاحب سورت	۲۶	۶۷۵	گنیت رائے صاحب	۴۱	۴۱	۴۱	۴۱
۱۲	۶۷۲	پروفیسر حفیظ الدین صاحب حیدر آباد	۲۷	۶۷۶	راجہ رام صاحب	۴۲	۴۲	۴۲	۴۲
۱۳	۶۷۳	مولوی سجاد رضا صاحب	۲۸	۶۷۷	حسین الدین صاحب	۴۳	۴۳	۴۳	۴۳
۱۴	۶۷۴	احمد رضا صاحب	۲۹	۶۷۸	ابلیس رائے صاحب	۴۴	۴۴	۴۴	۴۴
۱۵	۶۷۵	محمد حسن صاحب	۳۰	۶۷۹	شیخ دیوبند صاحب	۴۵	۴۵	۴۵	۴۵

نمبر شمار	نام گرامی جناب	نمبر شمار	نام گرامی جناب	نمبر شمار	نام گرامی جناب	نمبر شمار	نام گرامی جناب
۴۶	۵۱۰۰	۴۳	۶۰۸۸	۴۵	۶۰۸۹	۴۴	۶۰۹۰
۴۷	۵۱۰۱	۴۴	۶۰۸۹	۴۶	۶۰۹۰	۴۵	۶۰۹۱
۴۸	۵۱۰۲	۴۵	۶۰۹۱	۴۷	۶۰۹۲	۴۶	۶۰۹۳
۴۹	۵۱۰۳	۴۶	۶۰۹۲	۴۸	۶۰۹۳	۴۷	۶۰۹۴
۵۰	۵۱۰۴	۴۷	۶۰۹۳	۴۹	۶۰۹۴	۴۸	۶۰۹۵
۵۱	۵۱۰۵	۴۸	۶۰۹۴	۵۰	۶۰۹۵	۴۹	۶۰۹۶
۵۲	۵۱۰۶	۴۹	۶۰۹۵	۵۱	۶۰۹۶	۵۰	۶۰۹۷
۵۳	۵۱۰۷	۵۰	۶۰۹۶	۵۲	۶۰۹۷	۵۱	۶۰۹۸
۵۴	۵۱۰۸	۵۱	۶۰۹۷	۵۳	۶۰۹۸	۵۲	۶۰۹۹
۵۵	۵۱۰۹	۵۲	۶۰۹۸	۵۴	۶۰۹۹	۵۳	۶۱۰۰
۵۶	۵۱۱۰	۵۳	۶۱۰۰	۵۵	۶۱۰۱	۵۴	۶۱۰۲
۵۷	۵۱۱۱	۵۴	۶۱۰۱	۵۶	۶۱۰۲	۵۵	۶۱۰۳
۵۸	۵۱۱۲	۵۵	۶۱۰۲	۵۷	۶۱۰۳	۵۶	۶۱۰۴
۵۹	۵۱۱۳	۵۶	۶۱۰۳	۵۸	۶۱۰۴	۵۷	۶۱۰۵

جناب حافظ زبیر محمد ادریس صاحبان، فرم حاجی علیجان نئی شرک دہلی نے ۲۸ عدد اور حاجی

اسمیل صاحب جوہلی حسام الدین حیدر بلگرامی ان دہلی نے ۲۵ عدد مترجم قرآن جامعہ کو ہدیہ

دئے ہیں۔ امید کہ دوسرے حضرات بھی اس نیک مثال کی پیروی کریں گے۔

اردو، ذریعہ تعلیم ہونے کی حیثیت سے

از سید وقار عظیم صاحب استاد مدرسہ ثانوی جامعہ دہلی

پچھلی صدی بحر تعلیمی مفلوکیں میں یہ جنگ کسی نہ کسی عنوان سے چمڑی رہی کہ بچوں کی تعلیم میں انگریزی اور مادری زبان کو کیا حیثیت حاصل ہونی چاہیے لیکن فنی جنگ زیادہ طویل عرصہ تک قائم نہ رہ سکی اور آخر میں ان لوگوں نے کامیابی حاصل کر لی جن کے ہاتھوں میں ہر طرح کے سیاسی اور سماجی اسلحے تھے مدرسوں سے ادبی زبان کا اثر گھٹتا گیا اور ایک زمانہ آیا جب بچوں کو ہر مضمون انگریزی زبان میں پڑھایا جانے لگا۔ بچوں نے رفتہ رفتہ اپنی ادبی زبان بھولی شروع کر دی۔ موجودہ صدی میں لوگوں کو اس بات کا احساس پیدا ہوا کہ انگریزی کو ذریعہ تعلیم بنانے سے قوم کے بچوں کو کوئی فائدہ ہونے کے بجائے طرح طرح کے نقصان پہنچے ہیں اور اب رفتہ رفتہ وہ اس قابل بھی نہیں رہے کہ زبانِ باقلم سے اپنے خیالات معنائی اور روانی کے ساتھ دوسروں تک پہنچا سکیں۔ انگریزی کے مابوں نے جب یہ دیکھا کہ پرانے جادو کا اثر باطل ختم ہو گیا تو انھوں نے اور نئے نئے خنجر پڑھنے شروع کئے۔ کہا کہ بے شک انگریزی پڑھنے سے لوگوں کو طرح طرح کے نقصان پہنچے ہیں لیکن ہماری موجودہ ضروریات اور زمانہ کی نئی تبدیلیاں اس بات کی تقاضا ہیں کہ بچوں کو جو کچھ سکھایا جائے وہ انگریزی زبان میں سکھایا جائے۔ اگر مختصر طور پر ایسے لوگوں کے دلائل کو بیان کیا جائے تو ان کا اندازہ کچھ ایسا ہو گا۔

۱۔ ہندوستان میں لوگ بیسویں صدی کی مختلف زبانیں بولتے ہیں ایک ہی صوبے میں بعض اوقات ایسا ہوتا ہے کہ لوگ کسی مختلف زبانیں بولتے ہیں اور ایک زبان بولنے والا دوسرے کی زبان نہیں سمجھ سکتا اس لئے اس وقت کو دور کرنے کے لئے ہمیں انگریزی زبان کو ذریعہ تعلیم بنانا چاہیے۔ انگریزی ہندوستان کی LINGUA FRANCA ہے اسے مختلف زبانیں بولنے والے بھی آپس میں ایک دوسرے سے بولنے اور گفتگو کرنے میں استعمال کر سکتے ہیں۔

اس سلسلہ میں ایک خاص دلیل یہ بھی ہے کہ اگر زبان کے اختلاف کی ان دقتوں کو دور کرنے کی کوشش کی جائے تو اخراجات میں مختلف طرح اضافہ ہو جائے گا۔ مختلف زبانیں جاننے والے مسلم رکھنے پڑھنے والے کتابوں کی چھپائی میں اخراجات بڑھ جائیں گے۔ ٹائم ٹیبل کے بنانے میں دقت ہوگی۔ مدرسوں میں مختلف درجوں کے پڑھنے کے لئے زیادہ کمروں کی ضرورت ہوگی اور ان سب دقتوں کو آسانی سے صرف اسی طرح دور کیا جاسکتا ہے کہ انگریزی کو ذریعہ تعلیم بنا لیا جائے۔

۲۔ دوسری خاص دلیل یہ ہے کہ ہمارا زمانہ سائنس کا زمانہ ہے۔ علم و ادب میں بھی نئی نئی تحقیقات ہو رہی ہیں اور علم کے ہر شعبے میں آئے دن نئی اصطلاحات کا اضافہ ہو رہا ہے۔ یہ اصطلاحات جو کچھ عموماً انگریزی زبان میں

ہوتی ہیں۔ اس لئے ان علوم کی تعلیم بھی انگریزی میں ہونی چاہئے۔ مگر ایسا نہ ہوا تو ان لوگوں کے لئے جو آگے چل کر اعلیٰ تعلیم انگریزی ہی کے واسطے حاصل کریں گے بڑی دقت کی بات ہو کہ وہ اپنے مدرسوں میں ان اصطلاحوں کے ترجمے پڑھیں اور کالجوں میں جا کر انہیں پھرنے سے انگریزی کی اصطلاح میں پڑھنی پڑیں۔

۱۳، تیسری دلیل کا لب لباب یہ ہے کہ انگریزی زبان کو موجودہ زمانہ میں بے حد اہمیت حاصل ہو۔ دنیا کے تمام سیاسی، معاشی اور تجارتی کاروبار اسی زبان میں ہو رہے ہیں اور اگر کوئی شخص صرف انگریزی زبان سے ہی واقف ہے تو دنیا کے ہر حصہ میں جاکسی دقت کے سفر کر سکتا ہے اس لئے بچوں کو بچپن سے ہر چیز اسی زبان میں پڑھانی چاہئے۔
 ظاہر یہ سب دلائل بے حد مضبوط معلوم ہوتے ہیں لیکن اگر غور سے دیکھا جائے تو ان کے پس پردہ کچھ ایسی خرابیاں چھپی ہوئی ہیں جو نظر غفلت کے مقابلہ کی تاب نہیں لاسکتیں۔ ہم ان دلائل کی تردید کی کوشش نہیں کریں گے بلکہ ہمارا مقصد صرف یہ بتانا ہے کہ بچوں کی تعلیم حقیقی طور پر صرف اسی طرح مفید ہو سکتی ہے کہ انہیں ہر چیز ان کی مادری زبان کے ذریعہ پڑھائی جائے اور اس سلسلہ میں یہ بتانے کی کوشش کریں گے کہ انگریزی کے حامی اپنے دلائل پیش کرتے وقت دقت نظر سے کام نہیں لیتے اور انہوں نے ان دلائل کی بنیاد جن واقعات پر رکھی ہو وہ ان کے غلط شاہدے کا نتیجہ ہیں۔

اس میں شبہ نہیں کہ ہندوستان میں بہت سی زبانیں ہیں اور بعض صوبے ایسے ہیں جن میں ایک سے زیادہ زبانیں بولی جاتی ہیں۔ اس لئے اس بات کا احتمال ہو کہ اگر کسی مدرسے میں ذریعہ تعلیم صرف ایک ملکی زبان ہوئی تو دوسری زبان بولنے والوں کو طرح طرح کی دقتیں ہوں گی لیکن عموماً یہ نہیں اس لئے کہ بڑے بڑے تمام شہروں میں تو ہر فرقے والوں کے اپنے اپنے مدرسے الگ ہیں اور اس لئے ان میں آسانی سے اس زبان کو طریقہ تعلیم بنایا جاسکتا ہے جو اس خاص فرقے میں بولی جاتی ہے۔ چھوٹے شہروں میں البتہ اس طرح کی دقت کا احتمال ہے جہاں مختلف فرقوں کے مختلف اسکول نہیں ہو سکتے لیکن یہ دقت بھی صرف دو ایک صوبوں میں زیادہ محسوس ہو سکتی ہے۔ خصوصاً ان صوبوں میں جہاں ہندی اور اردو بولنے والے لوگ برابر تہاد میں ہیں لیکن یہاں بھی۔ جہاں تک پڑھانے کا تعلق ہو۔ اس اعتراض کو آسانی کے ساتھ یہ کہہ کر رد کیا جاسکتا ہے کہ اردو کے سنی فارسی اور عربی الفاظ سے بھری ہوئی اردو نہیں بلکہ اردو اس زبان کا نام ہے جو ہندوستان کے ایک بہت بڑے حصہ میں بولی اور بھی جاتی ہے اگر صرف اس طرح کی زبان کا استعمال شروع کر دیں تو صرف ملک متحدہ ہی میں کیا ہندوستان کے قریب قریب ہر صوبہ میں بالکل معمولی سی تبدیلی کے بعد اس کی مدد سے بچوں کو ہر مضمون پڑھایا جاسکتا ہے۔

جہاں تک اصطلاحات کا تعلق ہے اس اعتراض کے جواب کے دو حصے کئے جاسکتے ہیں پہلا جواب تو یہ ہے کہ اگر بالفرض ان اصطلاحوں کے ترجمے کر کے بچوں کو مدرسے میں پڑھایا گیا تو اس سے ان کی اعلیٰ تعلیم کی دقتوں میں کوئی اضافہ نہیں ہوتا اس لئے کہ مدرسوں میں وہ جتنی اصطلاحیں لکھتے ہیں ان کی تعداد اس قدر کم ہے کہ آئندہ کی تعلیم پر ان کے سیکھنے نہ سیکھنے کا کوئی اثر نہیں پڑتا۔

جواب کا دوسرا جزو جس کا تعلق خاص طور پر اردو سے ہی یہ ہو کہ ہندوستان کی کوئی زبان ایسی نہیں جس میں الفاظ کو شہر و شکر کہینے کی اتنی خاصیت ہو جتنی اردو میں۔ اردو نے ترکی فارسی، عربی، ہنگالی، انگریزی اور فرانسیسی زبانوں کے ہزاروں فقرے اور انھیں اس طرح اپنا بنالیا کہ کسی کو ان کے بغیر ہونے کا شبہ تک نہیں ہو سکتا اس نے اس بات کی قوت ہی نہیں کہ زیادہ اصطلاحوں کے ترجمے کئے جائیں جو انگریزی اصطلاح میں اب اتنی عام ہو گئی ہیں کہ ان کا مفہوم سمجھنے کے لئے ترجمہ کا محتاج ہونے کی ضرورت نہیں، انھیں اردو میں ہو بہو اختیار کیا جاسکتا ہے اور اس طرح جو تصور ابہت اعتراض جو وہ بھی نہیں رہتا۔

انگریزی کے مایوں کی تیسری دلیل بے شک اہم ہو۔ انگریزی کو موجودہ تہذیب میں جو اہمیت حاصل ہو اس سے کسی کو انکار نہیں ہو سکتا۔ ہر بچے کے لئے ضروری ہو کہ وہ انگریزی کی تعلیم حاصل کرے ہمارے مدارس کے بچے سات آٹھ برس تک انگریزی پڑھنے کے بعد بھی اس زبان میں اپنے خیالات کا اظہار روانی کے ساتھ نہیں کر سکتے اس کی وجہ عموماً یہی سمجھی جاتی ہے کہ ذہنی تعلیم اردو ہی حقیقت یہ نہیں بلکہ اور بھی کچھ۔ بچے صرف انگریزی ہی میں نہیں بلکہ اپنی مادری زبان میں بھی آزادی اور روانی کے ساتھ اظہار خیال نہیں کر سکتے۔ انگریزی کی کمزوری کی وجہ تو یہ ہے کہ سوائے انگریزی پڑھانے والے کے دوسرے مضمون پڑھانے والے اساتذہ بچوں کی فہم کی طرف ذرا بھی توجہ نہیں دیتے اور دوسرے یہ کہ خود مادری زبان کی تعلیم کو کافی اہمیت نہیں دی جاتی۔ اگر بچوں کی مادری زبان کی تعلیم باقاعدہ طریقے سے ہو، انھیں آزادی کے ساتھ ہر موقع پر اور ہر مضمون میں اظہار خیال کا موقع دیا جائے تو رفتہ رفتہ ان کے خیالات میں بھی وسعت پیدا ہو اور زبان پر بھی قدرت حاصل ہوتی جائے۔ ایک چیز کی ترقی سے دوسری چیز خود بخود ترقی کرے۔ بچے فطری طور پر جس زبان میں اپنی زندگی کے باطل ابتدائی زمانے سے مختلف طرح کے تجربات حاصل کرتے رہتے ہیں اگر انھیں اسی زبان میں برابر خیالات کے اظہار کا موقع دیا جائے تو سوچئے سمجھئے کتنے اور نئے نئے میں انھیں رفتہ رفتہ قدرت حاصل ہوتی جائے۔ جب وہ اپنی زبان میں خیالات کے ادا کرنے پر قدرت حاصل کر لیں گے تو ان کے لئے دوسری زبان کا سیکھنا اور اس میں ترقی کرنا زیادہ آسان ہو جائے گا۔

اس لئے اردو کو صرف 'تاریخ، جغرافیہ اور ریاضی' کے لئے ہی نہیں بلکہ انگریزی کے لئے بھی ذریعہ تعلیم بنانا چاہئے انگریزی قواعد اور اردو قواعد میں اتنی زیادہ یکسانیت ہے کہ اردو قواعد کی اچھی تعلیم کے بعد اس کی مدد سے انگریزی قواعد بھی آسانی سے سکھائی جاسکتی ہے۔ زبان کے اصول قریب قریب سب زبانوں کے لئے ایک سے ہیں۔ اگر کسی شخص کو ایک زبان پر قدرت حاصل ہو تو ٹھوڑی سی محنت کے بعد دوسری زبان میں قدرت حاصل کرنا بھی کچھ زیادہ دشوار نہیں اب چونکہ ہر بچے کے لئے مادری زبان کا سیکھنا سب سے زیادہ آسان اور فطری ہو اس لئے کسی دوسری زبان کے سکھانے سے پہلے ضروری ہے کہ بچوں کو مادری زبان میں زیادہ مہربان دیا جائے کسی چیز میں مہربان ہونے کا طریقہ مشق ہو اس لئے بچوں کو مادری زبان میں زیادہ سے زیادہ مشق کا موقع ملنا چاہئے اور یہ چیز اسی صورت میں ممکن ہے جب کہ

مادری زبان کو ذریعہ تعلیم بنا دیا جائے۔ قواعد اور زبان کے بعد اگر ہم ادب کے نقطہ نظر سے بھی دیکھیں تو ہمیں مادری زبان کی اہمیت کا اور بھی زیادہ اندازہ ہو جائے۔ مختلف ادبوں اور شاعریوں کی نزاکتیں اور لطافتیں ٹھوڑے بہت فرق کے ساتھ قریب قریب یکساں ہیں۔ اس لئے بچوں کو انگریزی ادب کی لطیف خصوصیات سے واقف کرنے کے لئے ضروری ہو کہ انہیں خود اپنے ادب کی لطافتوں سے اچھی طرح واقف ہو اور اس کے ضروری ہو کہ مادری زبان کو بچوں کی تعلیم میں زیادہ سے زیادہ اہمیت حاصل ہو۔ ان کے مدرسے کی تعلیم کا زیادہ حصہ اسی زبان میں ہو، وہ جو کچھ سیکھیں۔ پڑھیں لکھیں سب مادری زبان میں۔ مختصر یہ کہ جس وقت تک بچوں کی تعلیم ان کی مادری زبان میں نہیں ہوگی ان کے لئے دوسرے مضامین یا کسی دوسری غیر ملکی زبان میں ترقی ممکن نہیں۔ ان عقلی دلائل کو چھوڑ کر بھی اگر ہم عملی طور پر دیکھیں تو ہمیں خود اس بات کا اندازہ ہو جائے گا کہ مادری زبان کو ذریعہ تعلیم بنانا کتنا ضروری ہے دوسرے ملکوں کے بچے کیوں اس قدر آسانی کے ساتھ اپنے خیالات ادا کر سکتے ہیں۔ محض اس لئے کہ انہیں اپنی مادری زبان میں آزادی سے بولنے کا موقع دیا جاتا ہے ان کے مدرسے کی فضا میں ہر طرف مادری زبان کے نئے نئے گونجنے ہیں، وہ تاریخ، جغرافیہ، ریاضی جو کچھ پڑھتے ہیں سب مادری زبان میں۔ اس لئے انہیں اس پر قدرت حاصل ہو۔ ہندوستانی بچے کس لئے اس حیثیت سے بالکل ناکارہ ہیں اس کا اندازہ اب ہر ماہر تعلیم کرتا ہو اور اس لئے ہر طرف سے مادری زبان کو ذریعہ تعلیم بنانے کی حمایت میں پر زور رائیں دی جا رہی ہیں۔ ۱۹۴۹ء میں تعلیمی رپورٹ اور اس کے بعد ایبٹ وڈ کی رپورٹ میں برابر اس بات پر زور دیا گیا ہے کہ بچوں کی تعلیم میں مادری زبان کو بہت اہمیت حاصل ہونی چاہیے اور انہیں ہر معنوں میں اسی کے ذریعہ سے پڑھانا چاہیے۔

(بقیہ مضمون صفحہ ۸)

اور امید ہے کہ دس بیس سال یا شاید اس سے کم مدت میں ہماری اردو کتابوں کا ذخیرہ خاصا مکمل ہو جائے گا اور اردو کی کتابیں ڈھونڈنے والے شائقین کو ہر قسم کی کتابیں جامعہ کے کتب خانہ میں مل سکیں۔ یہ جامعہ کی امتیازی خصوصیت ہوگی اس کے علاوہ جامعہ پبلک کتب خانہ میں اجتماعی علوم اور دیگر تمام علوم فنون پر بھی کتابوں کا بنیاد معقول ذخیرہ ہو گا۔ یہ نصب العین ہے جو کتب خانہ کے سامنے فی الحال رکھا گیا ہے کامیابی خدا کے ہاتھ میں ہے۔

کتب خانہ جامعہ کی سالانہ رپورٹ

اس سال کتب خانہ جامعہ سے سو س ہزار نو سو سترہ آدمیوں نے فائدہ اٹھایا۔ چار ہزار سات سو چون کتابیں
مردوں کے نام جاری کی گئیں اور چھ ہزار چار سو پچتر کتابیں کتب خانہ میں بیٹھ کر پڑھی گئیں اور کتب خانہ کے اراکین کی تعداد ۱۲۷
اس سال کتب خانہ میں کل ۱۳۷ اخبار و رسائل آئے رہت جن کی تفصیل حسب ذیل ہے۔

۱۔ ماہی اور ۸ ماہوار رسالے اور تین ہفت روزہ اخبار
ہندوستان کے انگریزی اخبار و رسائل۔

چار ماہوار رسالے ۷ ہفتہ وار اخبار اور تین روزانہ اخبار
اردو کے اخبار و رسائل۔

۵ ماہی اور ۴ ماہوار رسالے ۲۹ ہفتہ وار ۳ روزہ اور ۹ روزانہ اخبار
ہندی کے اخبار و رسائل۔

تین ماہوار رسالے اور ایک ہفتہ وار اخبار
گجراتی اور فارسی کے۔

تین تین ہفتہ وار اخبار

اس سال ۸۶۲ کتابیں کتب خانہ میں داخل کی گئیں جن میں ۴ کتابیں تاریخ و سوانح کی ۱۳۳ ادب کی ۲
قانون طبخ کی ۱۰۷ فنون مغیہ کی ۵۵ سائنس کی ۵۰ لسانیات کی ۱۱۷ اجتماعیات کی ۱۰۲ مذہب کی ۸ فلسفہ و اخلاقیات
کی اور ۴۱ عام اور حوالہ کی کتابیں تھیں۔

اس سال ہم نے ۸۶۷ کتابوں کی جلدیں بنوائیں۔

کتب خانہ میں اخبارات و رسائل پڑھنے والے اصحاب کی سہولت کے لئے مندرجہ ذیل نئے انتظامات کئے گئے
پچھلے روزانہ اخبار برآمدے میں اسٹینڈ پر لگا دئے جاتے ہیں اور لوگ انہیں کھڑے ہو کر پڑھا کرتے تھے۔ اس سال میزیں اور
جینیں بنوا دی گئی ہیں تاکہ آرام سے بیٹھ کر لوگ اخبار پڑھ سکیں اور برآمدے کی دھوپ اور بارش سے بچانے کے لئے چنیں
ڈکڑا دی گئی ہیں۔ کتب خانہ کے دسلی کمرہ کو صرف رسالوں کے پڑھنے یا کتب حوالہ کے دیکھنے کے لئے مخصوص کر دیا گیا ہے۔

پروجیکٹ طریقہ تعلیم

پروجیکٹ میتھ یا مقصدی طریقہ تعلیم بہت مفید اور کارآمد سمجھا جاتا ہے۔ جدید قسم کے اسکولوں میں عام طور پر یہی طریقہ تعلیم رائج ہے اور اس کو عام رواج دینے کی کوشش کی جا رہی ہے۔ جامعہ کے ابتدائی مدارس میں بھی اسی کے مطابق تعلیم دی جاتی ہے۔ اس لئے اس جدید طریقہ تعلیم پر ایک مفید مضمون ہم شائع کر رہے ہیں جس سے بہرہ واران جامعہ کو اس میتھ کے سمجھنے میں آسانی ہوگی اور جامعہ کی تعلیمی خبروں میں جب کبھی اس کا تذکرہ آجیگا تو اس کے مفہوم کے وضاحت کی ضرورت نہیں ہوگی۔

پروجیکٹ کی تعریف پروجیکٹ کسی ایسے مشغلے یا مقصد یا منصوبے کا نام ہے جو ارادہ اور دلچسپی کے ساتھ مقصد کیا جائے اور جسے پروجیکٹ میتھ کی تعریف قدرتی حالات کے ماتحت سرانجام دیا جائے۔ یہاں ایسا طریقہ تعلیم جس میں بچوں کو پروجیکٹ کے ذریعہ تعلیم دی جائے۔ پروجیکٹ میتھ کہلاتا ہے۔ ہماری زندگی ایسے ہی نتیجہ بخش منصوبوں سے پُر ہے بلکہ ہماری زندگی ایسے ہی نتیجہ بخش اور مفید مشاغل اور مقاصد کا دوسرا نام ہے۔ ہم اپنی زندگی میں جو کام بھی سرانجام دیتے ہیں اور جس کے ذریعے ہم اپنی تربیت اور نشو و نما کرتے ہیں وہ سب کے سب ہی پروجیکٹ میتھ کے اصولوں پر مبنی ہوتے ہیں۔ آپ اپنی زندگی کی کسی نتیجہ بخش سرگرمی یا مشغلے کو لے لیں یا کسی ایسی بات پر غور کریں جس کو آپ کرنا چاہتے ہیں تو آپ معلوم کریں گے کہ آپ کو مندرجہ ذیل سب سے مزور ملے کرنے پڑے ہیں۔

۱۔ اس ایک مشغلے کے متعلق آپ کے دل میں خواہش یا ضرورت پیدا ہوتی ہے جس کے پورا کرنے کے لئے آپ کے دل میں جذبہ ہوتا ہے۔

۲۔ اس جذبے کے ماتحت آپ مضبوط ارادہ کرتے ہیں۔

۳۔ اس ارادہ یا مقصد کے سرانجام دینے کے لئے آپ تجاویز سوچتے ہیں۔

۴۔ پھر ان تجاویز کو بہتر سے بہتر طریقے پر آپ عملی جامہ پہنانے کی کوشش کرتے ہیں۔

۵۔ اس مشغلے کی تکمیل میں آپ کو کئی ایک مشکلات کا سامنا کرنا پڑتا ہے اور اپنی استعداد کے مطابق آپ ان پر غالب آئیگی

کوشش کرتے ہیں۔

۶۔ جب آپ یہ کام مکمل کر لیتے ہیں اور آپ کو اس کام میں کامیابی ہوتی ہے یا کسی وجہ سے ناکامیابی ہوتی ہے تو آپ

جلد گزشتہ باتوں پر نظر ثانی کرتے ہیں اور حاصل کردہ نتائج کا موازنہ کرتے ہیں۔

تحریک حلقہ ہمدان مجا

جدید اضافہ

ذیل میں آٹھ نئے کراچی کے اسماء کراچی درج کرنے ہیں ۱۹۷۱ء ستمبر ۱۹ء و جنوری ۱۹۷۲ء میں حلقہ ہمدان میں شریک ہوئے۔

نمبر شمار	نمبر شمار	اسم کراچی جناب	نمبر شمار	نمبر شمار	اسم کراچی جناب	نمبر شمار	نمبر شمار	اسم کراچی جناب
۱	۷۲۱۹	اسرار محمد صاحب	۱۸	۷۲۳۶	حافظ محمد مصطفیٰ الطفی صاحب سکند آباد	۳۵	۷۲۵۳	خان عبدالنذیر بلوچ صاحب
۲	۷۲۲۰	حاجی مصطفیٰ حسن صاحب ڈھائی	۱۹	۷۲۳۷	محمد مصطفیٰ خان صاحب	۳۶	۷۲۵۴	نواب علی محمد خان صاحب
۳	۷۲۲۱	پرو فیس محمد فیضان صاحب جیل	۲۰	۷۲۳۸	عبد الیم فرنی صاحب	۳۷	۷۲۵۵	مرغی حسین صاحب
۴	۷۲۲۲	محمد عبدالعزیز صاحب	۲۱	۷۲۳۹	راجہ شہدائ سکینہ صاحبہ بندہ	۳۸	۷۲۵۶	حافظ عبدالغنی صاحب
۵	۷۲۲۳	این ایل کٹر صاحب	۲۲	۷۲۴۰	محمد فضیل صاحب جھانی	۳۹	۷۲۵۷	حافظ جمن صاحب
۶	۷۲۲۴	اندرپال سنگھ صاحب	۲۳	۷۲۴۱	ثروت خان صاحب	۴۰	۷۲۵۸	سید محمد نصیر حسین آباد
۷	۷۲۲۵	ڈاکٹر علی حسن صاحب دوری ضلع بندہ	۲۴	۷۲۴۲	غنی احمد صاحب ضاری	۴۱	۷۲۵۹	عبدالغفار صاحب اونچے گاؤں
۸	۷۲۲۶	نعمت خان صاحب سوڑا سکند آباد	۲۵	۷۲۴۳	مولوی صدر الدین احمد صاحب بقی	۴۲	۷۲۶۰	عبدالرؤف صاحب
۹	۷۲۲۷	شیخ محمد علی صاحب بانڈوٹی کلکٹر	۲۶	۷۲۴۴	سید محمد حسن صاحب	۴۳	۷۲۶۱	محمد عبداللہ صاحب علی گڑھ
۱۰	۷۲۲۸	جشن علی خان صاحب جالگیر آباد	۲۷	۷۲۴۵	انعام الحق صاحب بقی	۴۴	۷۲۶۲	محمد حسن صاحب گوکھڑ
۱۱	۷۲۲۹	محمد الحق صاحب بندہ	۲۸	۷۲۴۶	محمد اسماعیل صاحب	۴۵	۷۲۶۳	محمد عثمان صاحب
۱۲	۷۲۳۰	غنی لال گنپت صاحب	۲۹	۷۲۴۷	سید محمد ہندی صاحب	۴۶	۷۲۶۴	غنی الرحمن صاحب دیوہ فرین
۱۳	۷۲۳۱	شب لال در صاحب	۳۰	۷۲۴۸	مولوی محمد اکرام صاحب عثمان آباد	۴۷	۷۲۶۵	شیخ محمد علی خان صاحب
۱۴	۷۲۳۲	سید سردار حسین صاحب	۳۱	۷۲۴۹	نواب میراقبال علی خان صاحب	۴۸	۷۲۶۶	جواد علی خان صاحب دیوہ فرین
۱۵	۷۲۳۳	محمد الرحمن صاحب	۳۲	۷۲۵۰	محمد ضیق صاحب	۴۹	۷۲۶۷	مشاق احمد صاحب
۱۶	۷۲۳۴	حافظ عبداللہ صاحب	۳۳	۷۲۵۱	ضیاء الدین صاحب	۵۰	۷۲۶۸	حافظ صاحب محمد علی صاحب
۱۷	۷۲۳۵	سید عاشق علی صاحب سکند آباد	۳۴	۷۲۵۲	آچاریہ نرندر دوس صاحب	۵۱	۷۲۶۹	محمد عتیقی صاحب علی گڑھ

مستقل امداد و عطیات

ذہنی کی رفوم جو دہشتہ میں ہیں اپنے ہمہمین اور سفار کی صرفت وصول ہونی ہیں درج مضرب ہو چکی ہیں اندراجات میں صحت کا خیال رکھا جائے اگر کوئی غلطی رہ گئی ہو تو اطلاع بخنے دفتر ممنون ہو گا۔

اس سلسلہ میں یہ بات ملحوظ خاطر رہنی چاہیے کہ مہینہ کے آخری دنوں کی وصولیائی بعض دفتری مجبوریوں کی وجہ سے دوسرے مہینے میں محسوب ہوتی ہے اس لئے اگر بعض حضرات کے نام اس فہرست میں نہ ہوں تو انہیں آئندہ اشاعت کا انتظار کرنا چاہئے۔

دیکبر ۲۹

دہلی ونئی دہلی

[illegible]

[illegible]

نمبر	نام و نسب	نام گرامی جناب	نام و نسب	نام گرامی جناب	نام و نسب	نام گرامی جناب	نام و نسب	نام گرامی جناب	نام و نسب
۱۰۹	محمد ادریس صاحب تارکی دہلی	۱۳۲	۶۰۰۱۵	جیب الرحمن صاحب دہلی	۲	۱۷	۶۰۰۱۹	اکبر علیہ السلام صاحب بیکر	۱۰۹
۱۱۰	محمد فیضی صاحب	۱۳۲	۶۰۰۱۶	خانصاحب عبداللہ صاحب	۸	۱۸	۶۰۰۲۰	پرویز خیر محمد خان صاحب	۱۱۰
۱۱۱	بابی عبد الوہاب صاحب	۱۳۵	۶۰۰۱۷	محمد فیض صاحب	۵	۱۸	۶۰۰۲۱	محمد الدین خان صاحب	۱۱۱
۱۱۲	مولوی عبد الرحیم صاحب	۱۳۶	۶۰۰۱۸	نور محمد خان صاحب	۵	۱۸	۶۰۰۲۲	بہار علی صاحب	۱۱۲
۱۱۳	خان عبدالکرم صاحب	۱۳۷	۶۰۰۱۹	غلام حسین صاحب	۵	۱۸	۶۰۰۲۳	غلام حسین صاحب	۱۱۳
۱۱۴	ایم فیض محمد صاحب	۱۳۸	۶۰۰۲۰	چو دہری محمد سرور صاحب	۱	۱۵	۶۰۰۲۴	سید محمد بن محمد صاحب	۱۱۴
۱۱۵	خواجہ غلام حسین صاحب	۱۳۹	۶۰۰۲۱	عبد الرزاق صاحب	۶	۱۸	۶۰۰۲۵	قبول احمد صاحب	۱۱۵
۱۱۶	سید مرتضیٰ علی صاحب	۱۴۰	۶۰۰۲۲	نیز علی صاحب	۳	۱۸	۶۰۰۲۶	عبد الوہاب صاحب	۱۱۶
۱۱۷	محمد سید محمد علی صاحب	۱۴۱	۶۰۰۲۳	عبد المنان صاحب	۳	۱۸	۶۰۰۲۷	عبد المنان صاحب	۱۱۷
۱۱۸	محمد اشرف صاحب	۱۴۲	۶۰۰۲۴	فیض صاحب	۵	۱۸	۶۰۰۲۸	خان محمد سلیم صاحب	۱۱۸
۱۱۹	شیخ کریم بخش صاحب	۱۴۳	۶۰۰۲۵	سید محمد علی صاحب	۶	۱۸	۶۰۰۲۹	عبد الرزاق صاحب	۱۱۹
۱۲۰	غالب علی شاہ صاحب	۱۴۴	۶۰۰۲۶	محمد علی صاحب	۷	۱۸	۶۰۰۳۰	خواجہ محمد فیض صاحب	۱۲۰
۱۲۱	محمد اسلام صاحب	۱۴۵	۶۰۰۲۷	محمد یونس صاحب	۸	۱۸	۶۰۰۳۱	ایم سید محمد صاحب	۱۲۱
۱۲۲	خواجہ محمد یونس شاہ صاحب	۱۴۶	۶۰۰۲۸	جیب محمد خان صاحب	۹	۱۸	۶۰۰۳۲	ایم سید محمد صاحب	۱۲۲
۱۲۳	مفتی انوار احمد صاحب	۱۴۷	۶۰۰۲۹	محمد علی صاحب	۱۰	۱۸	۶۰۰۳۳	محمد جیب اللہ صاحب	۱۲۳
۱۲۴	سید باقر حسین صاحب	۱۴۸	۶۰۰۳۰	محمد علی صاحب	۱۱	۱۸	۶۰۰۳۴	شیخ محمد فیض صاحب	۱۲۴
۱۲۵	زید علی خان صاحب	۱۴۹	۶۰۰۳۱	محمد علی صاحب	۱۲	۱۸	۶۰۰۳۵	محمد رضی صاحب	۱۲۵
۱۲۶	فتح الدین صاحب	۱۵۰	۶۰۰۳۲	پرویز محمد صاحب	۱۳	۱۸	۶۰۰۳۶	امین الدین احمد صاحب	۱۲۶
۱۲۷	محمد غلام سید صاحب	۱۵۱	۶۰۰۳۳	محمد اسحق صاحب	۱۴	۱۸	۶۰۰۳۷	محمد سرور صاحب	۱۲۷
۱۲۸	محمد فیروز صاحب	۱۵۲	۶۰۰۳۴	ذکر محمد غلام صاحب	۱۵	۱۸	۶۰۰۳۸	ایم فیروز صاحب	۱۲۸
۱۲۹	صوفی غلام تار صاحب	۱۵۳	۶۰۰۳۵	انوار محمد فیض صاحب	۱۶	۱۸	۶۰۰۳۹	عبد الکرم صاحب	۱۲۹
۱۳۰	سید محمد علی صاحب	۱۵۴	۶۰۰۳۶	شوکت علی صاحب	۱۷	۱۸	۶۰۰۴۰	سید علی خان صاحب	۱۳۰
۱۳۱	آغا علی صاحب	۱۵۵	۶۰۰۳۷	خواجہ منظور صاحب	۱۸	۱۸	۶۰۰۴۱	مس آرائیں صاحب	۱۳۱
۱۳۲	سید محمد ذاکر صاحب	۱۵۶	۶۰۰۳۸	زید حسین صاحب	۱۹	۱۸	۶۰۰۴۲	سید علی خان صاحب	۱۳۲

ردیف	نام و نام خانوادگی صاحب	تاریخ تولد	تاریخ وفات	نام و نام خانوادگی صاحب	تاریخ تولد	تاریخ وفات
۱	عبدالحق صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	شیخ عبدالغنی صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۲	محمد عثمان امیری صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	محمد تقی صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۳	محمد عثمان امیری صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	محمد نورالله صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۴	محمد عثمان امیری صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	عبدالمجید صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۵	ایم ایوب ولی محمد صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	عبدالموفق صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۶	محمد کشتور حسین زیدی صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	محمد صابین صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۷	سید آقا آقندی صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	محمد ابراهیم صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۸	مولوی عبدالعزیز صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	قاجار جلال اکرم صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۹	غیرالدین صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	محمد سلیم عبداللہ صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۱۰	محمد الزمان صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	شیر علی اسفندی صاحبان	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۱۱	محمد ابراهیم سراج الدین صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	عبدالله رشید صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۱۲	غیاث الدین ایندکو	۱۲۲۰	۱۲۸۰	شیخ عبدالرشید صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۱۳	ایم حفیظ صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	شیخ محمد صدیق صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۱۴	لیاقت الله قاسم صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	شاه محمد انوار حسین صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۱۵	محمد بشیر صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	شیخ محمد فاروق صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۱۶	محمد اسماعیل صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	حکیم شام احمد خان صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۱۷	دیار احمد صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	سید احمد افضل صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۱۸	مفضل حق صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	مولوی عبداللہ صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۱۹	قریش احمد صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	شمس العارض صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۲۰	ولد ابراهیم صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	ممتاز الدین صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۲۱	اسرار حسین صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	عبدالرزاق صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۲۲	رحیم الدین صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	رحمن الی صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۲۳	محمد کشتور الحق صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	درايت الله صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰
۲۴	عبدالحق بنی صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰	عبدالمنان صاحب	۱۲۲۰	۱۲۸۰

مبسی

ردیف	نام و نام خانوادگی	تاریخ تولد	تاریخ وفات	تاریخ تدفین	محل تدفین	ملاحظات
۱	محمد حسین صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۲	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۳	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۴	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۵	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۶	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۷	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۸	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۹	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۱۰	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۱۱	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۱۲	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۱۳	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۱۴	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۱۵	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۱۶	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۱۷	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۱۸	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۱۹	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۲۰	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۲۱	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۲۲	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۲۳	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۲۴	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۲۵	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۲۶	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۲۷	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۲۸	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۲۹	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۳۰	محمد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	

عظیات

ردیف	نام و نام خانوادگی	نام گرامی صاحب	تولد	تاریخ وفات	محل دفن	ملاحظات
۱	محمد قاسم قادری صاحب	۵۰۲۲	۲۰	۱۳۰۲	۲۹	ص
۲	دکتر محمد حسن خان صاحب	۵۰۲۱	۲۱	۱۳۰۱	۲۰	ص
۳	خان محمد صاحب	۵۰۲۰	۲۲	۱۳۰۰	۲۱	ص
۴	امیر حسن نقوی صاحب	۵۰۲۸	۲۳	۱۳۰۸	۲۲	ص
۵	عبد القیوم صاحب	۵۰۲۹	۲۴	۱۳۰۹	۲۳	ص
۶	دکتر حسین الدین صاحب	۵۰۳۰	۲۵	۱۳۱۰	۲۴	ص
۷	دکتر محمد صاحب علی	۵۰۳۱	۲۶	۱۳۱۱	۲۵	ص
۸	محمد اسحاق شرف صاحب	۵۰۳۲	۲۷	۱۳۱۲	۲۶	ص
۹	امیر اسحاق خان صاحب	۵۰۳۳	۲۸	۱۳۱۳	۲۷	ص
۱۰	محمد حسن صاحب	۵۰۳۴	۲۹	۱۳۱۴	۲۸	ص
۱۱	امیر سلطان صاحب	۵۰۳۵	۳۰	۱۳۱۵	۲۹	ص
۱۲	غلام جیلانی صاحب	۵۰۳۶	۳۱	۱۳۱۶	۳۰	ص
۱۳	محمد علی صاحب	۵۰۳۷	۳۲	۱۳۱۷	۳۱	ص
۱۴	محمد علی صاحب	۵۰۳۸	۳۳	۱۳۱۸	۳۲	ص
۱۵	محمد علی صاحب	۵۰۳۹	۳۴	۱۳۱۹	۳۳	ص
۱۶	محمد علی صاحب	۵۰۴۰	۳۵	۱۳۲۰	۳۴	ص
۱۷	محمد علی صاحب	۵۰۴۱	۳۶	۱۳۲۱	۳۵	ص
۱۸	محمد علی صاحب	۵۰۴۲	۳۷	۱۳۲۲	۳۶	ص
۱۹	محمد علی صاحب	۵۰۴۳	۳۸	۱۳۲۳	۳۷	ص

نیزان صاحب

[illegible]

ردیف	نام و نام خانوادگی صاحب	تولد	تاریخ وفات	نام و نام خانوادگی صاحب	تولد	تاریخ وفات	نام و نام خانوادگی صاحب	تولد	تاریخ وفات
۱	سید محمد باقر حسینی	۱۲۸۵	۱۳۰۱	سید محمد باقر حسینی	۱۲۸۵	۱۳۰۱	سید محمد باقر حسینی	۱۲۸۵	۱۳۰۱
۲	محمد حسین صاحب	۱۲۸۶	۱۳۰۲	محمد حسین صاحب	۱۲۸۶	۱۳۰۲	محمد حسین صاحب	۱۲۸۶	۱۳۰۲
۳	شیخ محمد باقر حسینی	۱۲۸۷	۱۳۰۳	شیخ محمد باقر حسینی	۱۲۸۷	۱۳۰۳	شیخ محمد باقر حسینی	۱۲۸۷	۱۳۰۳
۴	سید محمد باقر حسینی	۱۲۸۸	۱۳۰۴	سید محمد باقر حسینی	۱۲۸۸	۱۳۰۴	سید محمد باقر حسینی	۱۲۸۸	۱۳۰۴
۵	محمد حسین صاحب	۱۲۸۹	۱۳۰۵	محمد حسین صاحب	۱۲۸۹	۱۳۰۵	محمد حسین صاحب	۱۲۸۹	۱۳۰۵
۶	سید محمد باقر حسینی	۱۲۹۰	۱۳۰۶	سید محمد باقر حسینی	۱۲۹۰	۱۳۰۶	سید محمد باقر حسینی	۱۲۹۰	۱۳۰۶
۷	محمد حسین صاحب	۱۲۹۱	۱۳۰۷	محمد حسین صاحب	۱۲۹۱	۱۳۰۷	محمد حسین صاحب	۱۲۹۱	۱۳۰۷
۸	شیخ محمد باقر حسینی	۱۲۹۲	۱۳۰۸	شیخ محمد باقر حسینی	۱۲۹۲	۱۳۰۸	شیخ محمد باقر حسینی	۱۲۹۲	۱۳۰۸
۹	سید محمد باقر حسینی	۱۲۹۳	۱۳۰۹	سید محمد باقر حسینی	۱۲۹۳	۱۳۰۹	سید محمد باقر حسینی	۱۲۹۳	۱۳۰۹
۱۰	محمد حسین صاحب	۱۲۹۴	۱۳۱۰	محمد حسین صاحب	۱۲۹۴	۱۳۱۰	محمد حسین صاحب	۱۲۹۴	۱۳۱۰
۱۱	شیخ محمد باقر حسینی	۱۲۹۵	۱۳۱۱	شیخ محمد باقر حسینی	۱۲۹۵	۱۳۱۱	شیخ محمد باقر حسینی	۱۲۹۵	۱۳۱۱
۱۲	سید محمد باقر حسینی	۱۲۹۶	۱۳۱۲	سید محمد باقر حسینی	۱۲۹۶	۱۳۱۲	سید محمد باقر حسینی	۱۲۹۶	۱۳۱۲
۱۳	محمد حسین صاحب	۱۲۹۷	۱۳۱۳	محمد حسین صاحب	۱۲۹۷	۱۳۱۳	محمد حسین صاحب	۱۲۹۷	۱۳۱۳
۱۴	شیخ محمد باقر حسینی	۱۲۹۸	۱۳۱۴	شیخ محمد باقر حسینی	۱۲۹۸	۱۳۱۴	شیخ محمد باقر حسینی	۱۲۹۸	۱۳۱۴
۱۵	سید محمد باقر حسینی	۱۲۹۹	۱۳۱۵	سید محمد باقر حسینی	۱۲۹۹	۱۳۱۵	سید محمد باقر حسینی	۱۲۹۹	۱۳۱۵
۱۶	محمد حسین صاحب	۱۳۰۰	۱۳۱۶	محمد حسین صاحب	۱۳۰۰	۱۳۱۶	محمد حسین صاحب	۱۳۰۰	۱۳۱۶

نمبر	علاقہ	اسم گرامی جناب	رقبہ	علاقہ	اسم گرامی جناب	رقبہ	علاقہ	اسم گرامی جناب	رقبہ
۴۵	۱۱۳۸	اشفاق الرحمن صاحب قادیان	۸۹	۱۱۳۲	محمد عبدالرزاق صاحب کھنڈ	۱۱۳	۱۱۳۱	محمد عبدالرزاق صاحب کھنڈ	۱۱۳
۴۶	۱۱۳۹	فتح القادر بن صاحب قادیان	۹۰	۱۱۳۳	محمد عبدالرزاق صاحب کھنڈ	۱۱۴	۱۱۳۲	محمد عبدالرزاق صاحب کھنڈ	۱۱۴
۴۷	۱۱۴۰	نصیر الرحمن صاحب قادیان	۹۱	۱۱۳۴	سید شاد محمد صاحب	۱۱۵	۱۱۳۳	سید شاد محمد صاحب	۱۱۵
۴۸	۱۱۴۱	شیخ ریاض علی صاحب قادیان	۹۲	۱۱۳۵	نور محمد صاحب	۱۱۶	۱۱۳۴	نور محمد صاحب	۱۱۶
۴۹	۱۱۴۲	سید ممتاز احمد صاحب قادیان	۹۳	۱۱۳۶	مولانا نور محمد صاحب	۱۱۷	۱۱۳۵	مولانا نور محمد صاحب	۱۱۷
۵۰	۱۱۴۳	محمد علی انور صاحب قادیان	۹۴	۱۱۳۷	خاندان عبدالقیوم صاحب	۱۱۸	۱۱۳۶	خاندان عبدالقیوم صاحب	۱۱۸
۵۱	۱۱۴۴	شیخ جمیل طاہر صاحب	۹۵	۱۱۳۸	عبدالغفار صاحب	۱۱۹	۱۱۳۷	عبدالغفار صاحب	۱۱۹
۵۲	۱۱۴۵	والدہ	۹۶	۱۱۳۹	ثروت خان صاحب	۱۲۰	۱۱۳۸	ثروت خان صاحب	۱۲۰
۵۳	۱۱۴۶	قاضی گل الدین احمد صاحب	۹۷	۱۱۴۰	عجبتی حسین صاحب	۱۲۱	۱۱۳۹	عجبتی حسین صاحب	۱۲۱
۵۴	۱۱۴۷	شیخ عبدعلی صاحب قادیان	۹۸	۱۱۴۱	مولوی حسن صاحب	۱۲۲	۱۱۴۰	مولوی حسن صاحب	۱۲۲
۵۵	۱۱۴۸	محمد عبدالعظیم صاحب گوردھور	۹۹	۱۱۴۲	چودھری محمد امجد صاحب	۱۲۳	۱۱۴۱	چودھری محمد امجد صاحب	۱۲۳
۵۶	۱۱۴۹	حامد عمر صاحب	۱۰۰	۱۱۴۳	خان بہار صاحب	۱۲۴	۱۱۴۲	خان بہار صاحب	۱۲۴
۵۷	۱۱۵۰	خانہاد عبدالحق صاحب علی گڑھ	۱۰۱	۱۱۴۴	ڈاکٹر ہری ناث صاحب	۱۲۵	۱۱۴۳	ڈاکٹر ہری ناث صاحب	۱۲۵
۵۸	۱۱۵۱	آل احمد صاحب سرور	۱۰۲	۱۱۴۵	شب لال صاحب	۱۲۶	۱۱۴۴	شب لال صاحب	۱۲۶
۵۹	۱۱۵۲	ڈاکٹر اختر حسین صاحب	۱۰۳	۱۱۴۶	رام سرن داس صاحب	۱۲۷	۱۱۴۵	رام سرن داس صاحب	۱۲۷
۶۰	۱۱۵۳	بیگم ڈاکٹر محمد احسان صاحب	۱۰۴	۱۱۴۷	رنگبیر برناد صاحب	۱۲۸	۱۱۴۶	رنگبیر برناد صاحب	۱۲۸
۶۱	۱۱۵۴	بیگم حکیم عبداللطیف صاحب	۱۰۵	۱۱۴۸	سید سردار حسین صاحب	۱۲۹	۱۱۴۷	سید سردار حسین صاحب	۱۲۹
۶۲	۱۱۵۵	ڈاکٹر ازہر قادیان	۱۰۶	۱۱۴۹	جیش علی صاحب	۱۳۰	۱۱۴۸	جیش علی صاحب	۱۳۰
۶۳	۱۱۵۶	پروفیسر محمد حبیب صاحب	۱۰۷	۱۱۵۰	شام ناتھ صاحب	۱۳۱	۱۱۴۹	شام ناتھ صاحب	۱۳۱
۶۴	۱۱۵۷	ڈاکٹر رفیق احمد صاحب	۱۰۸	۱۱۵۱	شریت اللہ صاحب	۱۳۲	۱۱۵۰	شریت اللہ صاحب	۱۳۲
۶۵	۱۱۵۸	چودھری رفیع صاحب	۱۰۹	۱۱۵۲	محمد ابراہیم صاحب	۱۳۳	۱۱۵۱	محمد ابراہیم صاحب	۱۳۳
۶۶	۱۱۵۹	خواجہ منظور صاحب	۱۱۰	۱۱۵۳	راجیشور دیال صاحب	۱۳۴	۱۱۵۲	راجیشور دیال صاحب	۱۳۴
۶۷	۱۱۶۰	مرتنی حسین صاحب سلیم پور ناڈہ	۱۱۱	۱۱۵۴	محمد مصطفیٰ خان صاحب	۱۳۵	۱۱۵۳	محمد مصطفیٰ خان صاحب	۱۳۵
۶۸	۱۱۶۱	محمد رفیق صاحب مبارک پور	۱۱۲	۱۱۵۵	ڈاکٹر علی من صاحب	۱۳۶	۱۱۵۴	ڈاکٹر علی من صاحب	۱۳۶

۱۰۰

[illegible]

ردیف	اسم گرامی جناب	رقم	نمبر شمار	حوالہ دیگر	اسم گرامی جناب	رقم	نمبر شمار	حوالہ دیگر	اسم گرامی جناب	رقم	نمبر شمار	حوالہ دیگر
۲۸	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	شیرین صاحبہ	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	رام لال صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳
۲۹	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	میزان علی	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	میزان علی	۳۴	۳۴	۱۱۳۳
۳۰	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	پنجاب و سرحد	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	پنجاب و سرحد	۳۴	۳۴	۱۱۳۳
۳۱	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	میری محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	میری محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳
۳۲	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	میزان علی	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	میزان علی	۳۴	۳۴	۱۱۳۳

عطیات

ردیف	اسم گرامی جناب	رقم	نمبر شمار	حوالہ دیگر	اسم گرامی جناب	رقم	نمبر شمار	حوالہ دیگر	اسم گرامی جناب	رقم	نمبر شمار	حوالہ دیگر
۱	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳
۲	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳
۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳
۴	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳
۵	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳
۶	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳
۷	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳
۸	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳
۹	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳
۱۰	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳
۱۱	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳	محمد علی صاحب	۳۴	۳۴	۱۱۳۳

ردیف	تاریخ	اسم گرامی جناب	تاریخ	اسم گرامی جناب	ردیف	تاریخ	اسم گرامی جناب
۳۲	۱۳۰۵	مشی کل محمد صاحب افلات	۲۴	۱۳۰۵	۵۸	۱۳۰۵	مشی نظام الدین صاحب
۳۵	۱۳۰۶	غلام الله صاحب	۲۴	۱۳۰۶	۵۹	۱۳۰۵	سید سیدان صاحب
۳۶	۱۳۰۷	محبی مبارک صاحب	۲۸	۱۳۰۷	۶۰	۱۳۰۶	محبی محمد حسین صاحب
۳۷	۱۳۰۸	سیدان محمد حسین صاحب	۲۹	۱۳۰۸	۶۱	۱۳۰۸	محمد حسین صاحب
۳۸	۱۳۰۹	قاری محمد لطیف صاحب	۵۰	۱۳۰۵	۶۲	۱۳۰۹	بیدی سید صاحب
۳۹	۱۳۱۰	جماعت بنگال	۵۱	۱۳۰۶	۶۳	۱۳۰۹	سید حبیب الله صاحب
۴۰	۱۳۱۱	مولوی محمد حکیم صاحب	۵۲	۱۳۰۷	۶۴	۱۳۱۰	بیگم سید حسین صاحب
۴۱	۱۳۱۲	محبی محمد الدین صاحب	۵۳	۱۳۰۸	۶۵	۱۳۱۵	محمد علی صاحب
۴۲	۱۳۱۳	محمد تقی محمد حسین صاحب	۵۴	۱۳۱۰	۶۶	۱۳۱۸	ابیک سلطان
۴۳	۱۳۱۴	مشی لال کت صاحب	۵۵	۱۳۱۱	۶۷	۱۳۱۹	محمد اسلام خان صاحب
۴۴	۱۳۱۵	محمد الدین صاحب	۵۶	۱۳۱۲	۶۸	۱۳۲۰	مصباح الدین صاحب
۴۵	۱۳۱۶	نقش خان صاحب	۵۷	۱۳۱۳	۶۹		سیدان کل صاحب

بقیه

ردیف	تاریخ	اسم گرامی جناب	ردیف	تاریخ	اسم گرامی جناب
۵۲	۱۳۶۰	محمد شفیع الله صاحب	۵۸	۱۳۶۶	علی سفیر صاحب
۵۳	۱۳۶۱	ملک محمد عمر صاحب	۵۹	۱۳۶۷	محمد عبد الباقی صاحب
۵۴	۱۳۶۲	سید زکریا حسین صاحب	۶۰	۱۳۶۸	محمد محمود الحسن صاحب
۵۵	۱۳۶۳	محمد بیک صاحب	۶۱	۱۳۶۹	صفوة الله صاحب
۵۶	۱۳۶۴	نیم جان صاحب	۶۲	۱۳۷۰	سبحان الله صاحب
۵۷	۱۳۶۵	ذکر عبد الرؤف صاحب	۶۳	۱۳۷۱	سراج الدین صاحب

حالات جامعہ

مسلمانوں کے نام پر ظلم یہ ہے کہ باقوہ غلامی کے بندھنوں کو توڑنے کا ارادہ کریں یا مسلم اقوام کی برادری سے اپنے کو خارج کر لیں۔

مولانا آزاد سمجھتی تھیں، مسلمانوں کی سیاحت کے لئے تشریف لائے تھے۔ مصر، شام، ترکی، ایران، فلسطین اور افغانستان سے پانچ

مولانا نے فرمایا کہ ہندوستان کے باہر کے مسلمانوں میں مذہب بہت کم ہو گئی ہے مگر وہ حق ہے کہ اسی کے ساتھ انہوں نے حقیقی اور مصنوعی اسلام میں امتیاز کرنا بھی سیکھ لیا ہے۔ یہی مسلمانوں نے یہ طے کر لیا ہے کہ وہ اس مذہب کے سوا جو سادہ، عقلی اور سیاسی و اجتماعی لحاظ سے دلوں میں اور نشاط انگیز ہے اور کوئی مذہب تسلیم نہیں کریں گے۔ اس میں کوئی شبہ نہیں کہ عالم اسلام کے

پانچ سو روپے سالانہ کا عطیہ

جامعہ کے قدیم ہی خواہ اور کرم فرما مولوی بھادرناسا پرنسپل عثمانیہ ٹریننگ کالج حیدرآباد نے حلقہ تعلیم و ترقی کو پانچ سو روپے سالانہ تین سال کے لئے عطا فرمائے گا وعدہ کیا ہے، جنوری سنہ ۶ میں دو سو کھار کی پہلی قسط ادارہ کو موصول ہوئی ہے۔ ہم کارکنان جامعہ و حلقہ تعلیم و ترقی کی طرف سے موصوف کی خدمت میں ہدیہ تشکر و امتنان پیش کرتے ہیں۔

عینے کی سیاحت کے بعد وہاں تشریف لائے تو انجن اتحاد کی درخواست پر جامعہ میں ایک مطلق اور مبسوط تقریر کی اور اپنے تاثرات کا اظہار کیا۔ تقریر نہایت اہم مباحث پر مشتمل تھی اس لئے اس کا خلاصہ ذیل میں درج کیا جاتا ہے۔

مولانا نے اپنی سیاحت کے دوران میں اس سے زیادہ جو چیز محسوس کی وہ یہ کہ

مسلمانوں نے مغربی تہذیب کے نظریہ کو قبول کر لیا ہے لیکن وہ سلطنت سے اتنی ہی دلی نفرت کرتے ہیں جتنی کہ اس سے پہلے وہ تھے جو مغربی تہذیب کھاتی ہے۔

مولانا نے فرمایا کہ اسلامی اخوت کا خیل جو ان اسلام پر مکی شکل میں تھا۔ اب بالکل ختم ہو گیا ہے۔ یہ نہیں ان فراموشی کا مظاہرہ کرتا ہے جو سربراہان اسلام اقوام، مردان ملک کی تہذیب کی

سیاسی غلامی، جس میں جو واقعہ قناعت بھی شامل ہیں سب بڑی برائی اور ناقابل عفو گناہ ہے، آپ نے فرمایا کہ ہندوستان مسلمانوں کی غلامی نے یہ ناکمل کر دیا ہے کہ وہ ان ممالک کے ساتھ ہی تعلقات پیدا کر سکیں، جو سیاسی لحاظ سے، آپس کچھ بھی بہتر ہیں۔ غلامی نے انہیں اچھوت کے درجہ تک پہنچا دیا ہے۔ عالم اسلام کے مسلمانوں کا ہندوستانی

ایک ایسا ملک جہاں مسلمانوں کی زندگی کا مظاہرہ کرنے والے
عالم علم جمع ہو سکیں اور عالم اسلام کے مستقل ہم سائل بن
گیا جائے سیاسی و تمدنی اشتراک عمل کے لئے بہت مفید
ہوگا۔

جس کو مسلمانوں کی تعلیم و ترقی کے لئے اس کو تیار کرنا
ہو گا اس کو تیار کرنا ہے۔ آپس کے تعلقات کو کسی بھی شکل
میں قائم رکھنے کی خواہش ضرور موجود ہے۔

آپس کے تعلقات کو ہندوستان کے باہر کے مسلمانوں کو بہتر بن
دیکھ کر اگر قریبی قریبی کی جنگ کی قیادت ہندوؤں کے ہاتھ میں ہے
جب پورے حالات سے انھیں روشناس کر لیا گیا تو ہندوستانی

مرفا سعد الدین صاحب انصاری ندوی استاد جامعہ نے،
مصر سے واپسی کے بعد، تھیں موم ہوا
کے بعد، باقاعدہ تعلیم و تعلیم کا کام شروع
کر دیا ہے۔

ہزار روپے کا عطیہ

ہرم ادب نہرا نے آپ کو سفر
مصر کے عام حالات بیان کرنے کی
دعوت دی، چنانچہ آپ نے سفر کے
حالات اور مصر کی سیاسی اور تعلیمی کیفیت
پر ایک مبسوط اور مفصل تقریر کی تقریر
کے بعد حسب روایت طلبہ نے آپ
سوالاں بھی کئے جن کے موصوف

جامعہ کے سابق طالب علم اور ناظم صاحب
ادارہ تعلیم و ترقی کے مخلص دوست مولوی محمد حسین صاحب
نے گزشتہ پینس (فروری) میں ایک ہزار روپے کا
گراں قدر عطیہ ادارہ تعلیم و ترقی کو عنایت فرمایا ہے۔
کارکنان ادارہ خصوصاً اور کارکنان جامعہ عموماً آپ کا
اس عنایت کے بہت ممنون ہیں۔

مسلمانوں کے تعلقات کا غصہ کم
ہو سکتا ہے۔ چنانچہ آپ کی اس
سے بہت ہے جس میں جو ہندوستان
کے مسلمانوں نے اختیار کر رکھی ہے
موجود آزاد سبائی نے مسلمان
عالم کو مار کر کم یا کم از کم کی طرف
بالکل مایل نہیں پایا۔ عام طور پر
مسلمان اور مس کی تعریف نہیں کرتے
بلکہ ایک دوسرے سے بے زار
ہیں۔ اس کی ایک سبب اشتراکیت

نے تفریق پر اہمیت دے۔

اس کے بعد انھیں اتحاد نے ٹاپ کے اعزاز میں ایک عصرائہ دیا
اور ان کی خدمت میں ایک سپانہ پیش کیا، جس میں انھن سے
مولانا کے گھرے اور قدیم تعلق کا اظہار اور درجہ تھیں (ڈاکٹریت)
میں ان کی قابل فخر اور شاندار کامیابی پر مبارکباد دی گئی تھی۔
موصوف نے سپانہ کے جواب میں ایک مختصر تقریر کی اور
مصر خصوصاً عالم اسلام کی سیاسی اور تعلیمی حالت پر ایک جامع
تقریر دی۔

کے ساتھ مذہب اسلام سکھانا ہے اور کسی اشتراکیت کو تسلیم کرنے
کے لئے تیار نہیں ہیں۔ آپ نے فرمایا کہ اسلامی ملک میں اسلام برائے نام
ہے لیکن حاشیہ اور سیاسی لحاظ سے ایک مکمل اور آزاد زندگی کے
صلہ سے مافی ہیں۔

آخر میں مولانا نے ترکی اور ترکوں کی بہت تعریف کی جو نہ صرف
عالم اسلام میں سب سے متاثر ہیں بلکہ ان کے نظریہ فکر کے مطابق دنیا
کے سرآمد اور اقوام کی صف میں باعزت جگہ پانے کے مستحق ہیں۔
ترکی اور مسلمانوں کی اسلامی، اپنی وطنیت کے جذبہ کے باوجود
اپنے کو ملک نہیں دیکھا ہے۔ مولانا نے موصوف کا خیال ہے کہ

۱۷، چنری کو حیک کالج دہلی میں ملکہ آں بانڈیا اور مباحثہ
موضوع پر خاکہ موجود فرمودہ سائل کامل جوت اس
شکل میں ملن ہے کہ ہندوستان کو تذبذب اور رسم و رواج کے
مطابق تقسیم کر دیا جائے اس مباحثہ میں شرکت کے لئے انجمن
کی طرف سے جامعہ کے دو طالب علم بھی شریک ہوتے تھے،
مواقت میں مولوی عبداللہ صاحب فاسی متعلم جدہ خاص
خالف میں عبداللطیف صاحب علمی متعلم سندی آخر

عبداللطیف علمی نے سب سے پہلی

قرری کی اس لئے پہلا انعام ان کو
اور تیسرا انعام مولوی عبداللہ صاحب
کو دیا گیا اور چوتھا جامعہ کے مجموعی نمبر
دوسرے نام شرکت کرنے والے
کالجوں اور یونیورسٹیوں سے زیلا
تھے اس لئے ژانی جامعہ کو دی گئی
اس کے بعد ثانیہ کتب ہائی
کے مباحثہ میں تعلیمی مرکز اور مدرسہ
ٹائوری کے طالب علموں نے شرکت
کی۔

سلطان احمد اظہر والے متعلم ابتدائی نجم اور خورشید مصطفیٰ
زیریں متعلم ابتدائی نجم کو بچوں کی انجمن نے اپنے نایندہ کی
سے بھیجا تھا۔ ان نو عمر بچوں کی تقریریں عام طور پر بہت پسند
کی گئیں۔

فی البدیہہ تقریریں پہلا انعام سلطان احمد کو اور خورشید مصطفیٰ
کو ایک مخصوص انعام ملا۔ اور چونکہ میدان سنی، ابدیہ دونوں
تقریروں کے مجموعی نمبر جامعہ کے، تمام شرکت کرنے والی دوسری

دوس گماہوں سے زیادہ تھے اس لئے ژانی جامعہ کو دی گئی۔
ہندوان جامعہ کو غالباً یاد ہوگا کہ گزشتہ سال بھی تعلیمی مرکز کے
بچے یہاں سے ژانی جیت کر لائے تھے۔

مدہ ثانوی کی طرف سے عبدالزوت متعلم ثانوی اول اور
مشتاق مدیق متعلم ثانوی اول نے شرکت کی تھی۔ گوانیں
ژانی نہیں ملی مگر ان کی تقریریں بہت پسند کی گئیں اور انہیں
خصوصی انعامات دیئے گئے۔ اس سال کالج کے مقابلہ میں بعض
وجہ سے شرکت نہ کی جاسکی

البتہ گزشتہ سال شرکت کی
گئی تھی اور حافظ احمد علی صاحب
مولوی کو فی البدیہہ تقریریں
پہلا انعام ملا تھا۔

ڈھائی سو روپے کا عطیہ

جامعہ کے قدیم بہادر اور ادارہ تعلیم و ترقی کے خیر خواہ
جناب احمد اسلام صاحب نے، مستقل مالانہ ادا
کے علاوہ ڈھائی سو روپے، تعلیم و ترقی کے کاموں کے
لئے، اسی مہینے میں (مارچ) عطا فرمائے ہیں۔
کارکنان جامعہ اور حلقہ تعلیم و ترقی کی طرف سے
ہم موصوف کا مصیم قلب سے شکریہ ادا کرتے
ہیں۔

۱۸، فروری کو دارالعلوم ندوۃ
العلماء لکھنؤ کے طلبہ کی ایک جماعت
مولوی عبدالسلام صاحب قدو
جامعی کی سرکردگی میں تاریخی
سفر کے سلسلہ میں دلی دیکھنے

آئی اور جامعہ کو اپنے قیام سے نوازا۔ ۵-۴ روز قیام رہا۔ اس
میں انہوں نے دلی کی سیر کے علاوہ جامعہ کے تمام شعبوں کا
کے ساتھ مطالعہ کیا، اسباق میں شرکت کی، اقامت گماہوں کو
دیکھا اساتذہ سے ملاقات کی، اور ان سے، خصوصاً شیخ ابوالہ
صاحب مختلف مسائل پر گفتگو کی۔

شیخ ابوالہ صاحب اللہ طلبائے انصاری منزل کے علاوہ
کے ندوہ بلطف بھی ان کے اعزاز میں ایک دعوت دی، جس سے

تحریک حلقہ ہمدردان جامعہ

جدید اضافہ

ذیل میں اپنے ان کرم فراؤں کے اسمائے گرامی درج کرتے ہیں جو ماہِ فردی سن ۱۳۸۶ میں حلقہ ہمدردان میں شریک ہوئے۔

نمبر شمار	اسم گرامی جناب	نمبر شمار	اسم گرامی جناب	نمبر شمار	اسم گرامی جناب	نمبر شمار	اسم گرامی جناب	
۱	۷۲۸۸	ایم فنزیر الرحمن صاحب	۱۶	۷۳۰۳	مولوی کمال الدین صاحب	۳۱	۷۳۱۸	خانہاد عبد الجلیل صاحب
۲	۷۲۸۹	محمد فاضل صاحب	۱۷	۷۳۰۴	مولوی عبدالرحمن صاحب	۳۲	۷۳۱۹	سید ظفر حسین صاحب
۳	۷۲۹۰	محمد انیس محمد فاضل صاحب	۱۸	۷۳۰۵	قاسمی عبد الجلیل صاحب	۳۳	۷۳۲۰	مولوی اللہ بخش صاحب
۴	۷۲۹۱	محبوب النبی صاحب	۱۹	۷۳۰۶	مولوی شمس الدین صاحب	۳۴	۷۳۲۱	عاجی مولوی شریف حسین صاحب
۵	۷۲۹۲	محمد زین العابدین صاحب	۲۰	۷۳۰۷	مولوی عبدالحی صاحب	۳۵	۷۳۲۲	عاجی خیر الرحمن صاحب
۶	۷۲۹۳	ذکاء اللہ خان صاحب	۲۱	۷۳۰۸	عبدالحفیظ صاحب	۳۶	۷۳۲۳	عبدالحزیز بن صاحب
۷	۷۲۹۴	محمد رضا خان صاحب	۲۲	۷۳۰۹	ممتاز الدین صاحب	۳۷	۷۳۲۴	مولوی محمد عبد الرب صاحب
۸	۷۲۹۵	محمد یعقوب صاحب	۲۳	۷۳۱۰	عبدالقی صاحب	۳۸	۷۳۲۵	ڈاکٹر وجاہت حسین صاحب
۹	۷۲۹۶	محمد علی صاحب	۲۴	۷۳۱۱	عبدالحمد صاحب	۳۹	۷۳۲۶	عبد الغفور صاحب
۱۰	۷۲۹۷	ڈاکٹر عبد الرزاق صاحب	۲۵	۷۳۱۲	حفیظ الدین صاحب	۴۰	۷۳۲۷	علی خان حفیظ الدین صاحب
۱۱	۷۲۹۸	ڈاکٹر سراج احمد صاحب	۲۶	۷۳۱۳	نور القدوس صاحب	۴۱	۷۳۲۸	ح. ظ. معرفت گل محمد حسین صاحب
۱۲	۷۳۰۰	حاکم علی صاحب	۲۷	۷۳۱۴	امین الدین صاحب	۴۲	۷۳۲۹	محمد احمد صاحب
۱۳	۷۳۰۱	خان بہادر ڈاکٹر محمود صاحب	۲۸	۷۳۱۵	محمد یسین صاحب	۴۳	۷۳۳۰	ایس نیاز میاں صاحب
۱۴	۷۳۰۲	ڈاکٹر محمد شہید صاحب	۲۹	۷۳۱۶	عبدالمنان صاحب	۴۴	۷۳۳۱	محمد فائق صاحب
۱۵	۷۳۰۳	عسکر علی صاحب	۳۰	۷۳۱۷	عبد الرحمن صاحب	۴۵	۷۳۳۲	محمد نور خان صاحب
						۴۶	۷۳۳۳	فیض احمد صاحب

[illegible]

مستقل مداد و عطیات

ذیل کی رقوم جو ماہ فروری ۱۹۷۷ء میں ہیں اپنے ہمتیوں اور سفر کی سعادت وصول ہوئی ہیں درجہ جبر ہو چکی ہیں اندراجات میں صحت کا خیال رکھا جاتا ہے اگر کوئی غلطی رہ گئی ہو تو اطلاع بخینے دفتر ممنون ہوگا۔

اس سلسلے میں یہ بات ملحوظ خاطر رہنی چاہئے کہ مہینہ کے آخری دنوں کی وصول یا بی بعض دفتری مجبوریوں کی وجہ سے دو سکر پیسے میں محسوب ہوتی ہے اس لئے اگر بعض حضرات کے نام اس فہرست میں نہ ہوں تو انہیں آئندہ اشاعت کا انتظار کرنا چاہئے۔

(ترتیب)

فروری ۱۹۷۷ء

دہلی ونئی دہلی

نمبر شمار	اولاد نمبر	اسم گرامی جناب	رقم وصول	نمبر شمار	اولاد نمبر	اسم گرامی جناب	رقم وصول
۱	۲۲۶۹	سید شاہد علی صاحب برادران دہلی	۳	۲۵	۲۲۶۲	احمد اسلام خان صاحب دہلی	۳
۲	۲۲۶۸	محمد عمر صاحب بٹنڈنسر	۱۲	۲۶	۲۲۶۴	محمد فاضل بخش بولاش صاحبہ	۳
۳	۲۵۰	خواجہ عبد المجید خان صاحب	۱۵	۲۷	۲۲۶۵	اقبال حسین صاحب	۳
۴	۲۹۷۷	ڈاکٹر مہدی حسن صاحب زبانی نئی دہلی	۱۶	۲۸	۲۲۶۶	محمد جمیل احمد صاحب	۳
۵	۲۲۶۲	محمد عابدی عبد اللہ صاحب دہلی	۱۷	۲۹	۲۲۶۷	غلام نبی صاحب	۳
۶	۲۲۶۳	ڈاکٹر مشتاق احمد صاحب	۱۸	۳۰	۲۲۶۸	ایس محمد یوسف صاحب	۳
۷	۲۲۶۴	محمد شفیع صاحب	۱۹	۳۱	۲۲۶۹	بیگم محمد یعقوب صاحب	۳
۸	۲۲۶۵	عاجی بنیاد اللہ خان صاحب	۲۰	۳۲	۲۲۷۰	عبد اللطیف صاحب	۳
۹	۲۲۶۶	منشی حفیظ الدین صاحب	۲۱	۳۳	۲۲۷۱	زاہد حسین صاحب نئی دہلی	۳
۱۰	۲۲۶۷	رحمت خان صاحب	۲۲	۳۴	۲۲۷۲	میاں غلام محمد صاحب	۳
۱۱	۲۲۶۸	نورین خان صاحب	۲۳	۳۵	۲۲۷۳	میر عزیز الدین صاحب	۳
۱۲	۲۲۶۹	دلہ محمد الیاس صاحب	۲۴	۳۶	۲۲۷۴	مولانا بشیر احمد صاحب	۳

نمبر شمار	اولاد نمبر	اسم گرامی جناب	نام و شمار	اولاد نمبر	اسم گرامی جناب	نمبر شمار	اولاد نمبر	اسم گرامی جناب	نمبر شمار	اولاد نمبر	اسم گرامی جناب
۱۰۹	۱۰۹	خواجہ غلام اسلمین صاحب دہلی	۳	۲۷۳	ڈاکٹر سید الطیر صاحب	۲۷	۲۷	ڈاکٹر سید الطیر صاحب	۲۷	۲۷	ڈاکٹر سید الطیر صاحب
۱۱۰	۱۱۰	محبوب علی صاحب	۴	۲۷۴	عبدالحزیز صاحب شمس آباد	۲۸	۲۸	عبدالحزیز صاحب شمس آباد	۲۸	۲۸	عبدالحزیز صاحب شمس آباد
۱۱۱	۱۱۱	حکیم عزیز الدین صاحب	۵	۲۷۵	حکیم محمد عبداللہ بن صاحب	۲۹	۲۹	حکیم محمد عبداللہ بن صاحب	۲۹	۲۹	حکیم محمد عبداللہ بن صاحب
۱۱۲	۱۱۲	خاندان سراج احمد صاحب	۶	۲۷۶	شاہ محمد اویس صاحب	۳۰	۳۰	شاہ محمد اویس صاحب	۳۰	۳۰	شاہ محمد اویس صاحب
۱۱۳	۱۱۳	میاں خان نور الدین محمد زکریا صاحب	۷	۲۷۷	حکیم عبداللہ صاحب	۳۱	۳۱	حکیم عبداللہ صاحب	۳۱	۳۱	حکیم عبداللہ صاحب
۱۱۴	۱۱۴	منازل الدین صاحب	۸	۲۷۸	حکیم محمد عبداللہ بن صاحب	۳۲	۳۲	حکیم محمد عبداللہ بن صاحب	۳۲	۳۲	حکیم محمد عبداللہ بن صاحب
۱۱۵	۱۱۵	اسلام الدین شجاع الدین صاحب	۹	۲۷۹	حکیم صاحب محمد عبداللہ بن صاحب	۳۳	۳۳	حکیم صاحب محمد عبداللہ بن صاحب	۳۳	۳۳	حکیم صاحب محمد عبداللہ بن صاحب
۱۱۶	۱۱۶	محمد اویس صاحب باری اینڈ کو	۱۰	۲۸۰	پروفیسر محمد حبیب صاحب	۳۴	۳۴	پروفیسر محمد حبیب صاحب	۳۴	۳۴	پروفیسر محمد حبیب صاحب
۱۱۷	۱۱۷	عبدالرحیم صاحب	۱۱	۲۸۱	مولوی فیض خان صاحب	۳۵	۳۵	مولوی فیض خان صاحب	۳۵	۳۵	مولوی فیض خان صاحب
۱۱۸	۱۱۸	ایم اکرام الدین صاحب	۱۲	۲۸۲	مولوی عبدالقیوم صاحب راولپنڈی	۳۶	۳۶	مولوی عبدالقیوم صاحب راولپنڈی	۳۶	۳۶	مولوی عبدالقیوم صاحب راولپنڈی
۱۱۹	۱۱۹	سلج الدین صاحب نئی دہلی	۱۳	۲۸۳	مولوی عبدالحمید خان صاحب	۳۷	۳۷	مولوی عبدالحمید خان صاحب	۳۷	۳۷	مولوی عبدالحمید خان صاحب
۱۲۰	۱۲۰	ملک غلام حیدر صاحب	۱۴	۲۸۴	امین قائم صاحب	۳۸	۳۸	امین قائم صاحب	۳۸	۳۸	امین قائم صاحب
۱۲۱	۱۲۱	محمد عبود صاحب	۱۵	۲۸۵	حکیم محمد انطا احمد صاحب	۳۹	۳۹	حکیم محمد انطا احمد صاحب	۳۹	۳۹	حکیم محمد انطا احمد صاحب
۱۲۲	۱۲۲	صوفی غلام قادر صاحب	۱۶	۲۸۶	محمد فضل صاحب	۴۰	۴۰	محمد فضل صاحب	۴۰	۴۰	محمد فضل صاحب
۱۲۳	۱۲۳	سید فیض الرحمن صاحب برنی	۱۷	۲۸۷	محمد شکیل محمد فضل خان صاحب	۴۱	۴۱	محمد شکیل محمد فضل خان صاحب	۴۱	۴۱	محمد شکیل محمد فضل خان صاحب
۱۲۴	۱۲۴	آغا علی مصطفیٰ صاحب	۱۸	۲۸۸	ڈاکٹر عبدالعزیز خان صاحب	۴۲	۴۲	ڈاکٹر عبدالعزیز خان صاحب	۴۲	۴۲	ڈاکٹر عبدالعزیز خان صاحب
۱۲۵	۱۲۵	سید محمد ذاکر صاحب	۱۹	۲۸۹	ایم تنزیل الرحمن صاحب	۴۳	۴۳	ایم تنزیل الرحمن صاحب	۴۳	۴۳	ایم تنزیل الرحمن صاحب
۱۲۶	۱۲۶	منشی حبیب الرحمن صاحب	۲۰	۲۹۰	محبوب النبی صاحب	۴۴	۴۴	محبوب النبی صاحب	۴۴	۴۴	محبوب النبی صاحب
		بدان کل صاحب	۲۱	۲۹۱	مولوی عبداللہ صاحب	۴۵	۴۵	مولوی عبداللہ صاحب	۴۵	۴۵	مولوی عبداللہ صاحب
		یوپی	۲۲	۲۹۲	مولوی ضیاء الرحمن صاحب	۴۶	۴۶	مولوی ضیاء الرحمن صاحب	۴۶	۴۶	مولوی ضیاء الرحمن صاحب
			۲۳	۲۹۳	مولوی زین العابدین صاحب	۴۷	۴۷	مولوی زین العابدین صاحب	۴۷	۴۷	مولوی زین العابدین صاحب
			۲۴	۲۹۴	مولوی ذکاء اللہ صاحب	۴۸	۴۸	مولوی ذکاء اللہ صاحب	۴۸	۴۸	مولوی ذکاء اللہ صاحب
۱	۲۹۵	بتول بیگم صاحبہ قائم گنج	۲۵	۲۹۵	محمد رضا خان صاحب	۴۹	۴۹	محمد رضا خان صاحب	۴۹	۴۹	محمد رضا خان صاحب
۲	۲۹۶	عبدالغفور صاحب علیگود	۲۶	۲۹۶	محمد یعقوب صاحب	۵۰	۵۰	محمد یعقوب صاحب	۵۰	۵۰	محمد یعقوب صاحب

بنگال

مستر جی جی جی صاحب کانت

محمد سرور صاحب

شیخ محمد رفیع صاحب

شیخ محمد رفیق صاحب

نمبر	اسم گرامی جناب	رقم حوالہ	نمبر	اسم گرامی جناب	رقم حوالہ	نمبر	اسم گرامی جناب	رقم حوالہ
۵	محمد عثمان امیری صاحب کلمتہ	۲۹	۸	محمد تقی صاحب کلمتہ	۲۹	۵۳	حاجی عبدالکریم صاحب کلمتہ	۱۹۴۳
۶	علی محمد عثمان امیری صاحب	۳۰	۸	عبدالستار بلکہ صاحب	۳۰	۵۴	صوفی حبیب اللہ صاحب	۱۹۴۵
۷	محمد عثمان امیری صاحب	۳۱	۸	سیاحیوسف صاحب کلمتہ	۳۱	۵۵	فیاض الدین اینڈ کو	۱۹۴۶
۸	عبدالکریم صاحب	۳۲	۸	مولوی رحیم الدین صاحب	۳۲		میرزا نکل - لاہور	
۹	ایم ایم خیرادی صاحب	۳۳	۸	پروفیسر محمد رفیع صاحب	۳۳			
۱۰	ایم ایم خاندان صاحب	۳۴	۸	مولوی محمد نجفی صاحب	۳۴			
۱۱	مس آرا ایں خاندان	۳۵	۸	محمد صابین صاحب	۳۵	۱	جیٹ گیس پراسٹوٹ احمد آباد	
۱۲	مس کی کی خاندان	۳۶	۸	محمد احمد صاحب	۳۶	۲	ڈاکٹر خواجہ عبدالحمید صاحب	
۱۳	عبدالوہاب صاحب	۳۷	۸	حاجی محمد رفیع صاحب	۳۷	۳	معین الدین صاحب	
۱۴	ایم ایوب علی محمد صاحب	۳۸	۸	محمد ذریعہ خاندان	۳۸	۴	الہیہ	
۱۵	مولوی حبیب الرحمن صاحب	۳۹	۸	حاجی عبدالوہاب صاحب	۳۹	۵	ایم ایم باسط صاحب	
۱۶	مولوی عبدالعزیز صاحب	۴۰	۸	انجینئر دوست محمد صاحب	۴۰	۶	عثمان حسین خاندان	
۱۷	نصیر الدین صاحب	۴۱	۸	سیکرم نور الرحمن صاحب	۴۱	۷	قاسمی عبدالرحمن صاحب	
۱۸	سید آغا آفتدی صاحب	۴۲	۸	مولوی عبدالاحد صاحب	۴۲	۸	محمد اکرم صاحب قزلباش	
۱۹	سید کشور حسین صاحب زیدی	۴۳	۸	خواجہ سراج الدین صاحب	۴۳	۹	عبدالحمید فضل صاحب	
۲۰	محمد اکرم سراج الدین صاحب	۴۴	۸	منور برادر سس	۴۴	۱۰	جے ایل پارس صاحب	
۲۱	شیخ عبدالرشید صاحب	۴۵	۸	غلام حیدر جانا صاحب	۴۵	۱۱	سید حسین صاحب	
۲۲	خواجہ محمد شفیع صاحب	۴۶	۸	عبدالمنان صاحب	۴۶	۱۲	میرا صغریٰ صاحب	
۲۳	ایم غلیل الرحمن صاحب برادری	۴۷	۸	ایم کلاکشن برادری	۴۷	۱۳	حبیب جمیل صاحب پارپا	
۲۴	رحمن الہی صاحب	۴۸	۸	ایم ایم عمر صاحب	۴۸	۱۴	ایم ایم حامد صاحب	
۲۵	ہدایت اللہ صاحب	۴۹	۸	عبدالذوق صاحب	۴۹	۱۵	قریم علی صاحب	
۲۶	قاسمی محمد شیر صاحب	۵۰	۸	شیخ محمد فاروق صاحب	۵۰	۱۶	رحیم اللہ صاحب	
۲۷	محمد لیاقت اشرف صاحب	۵۱	۸	سید احمد فضل صاحب	۵۱	۱۷	خواجہ غلام جیلانی صاحب	
۲۸	شیخ محمد مدنی صاحب	۵۲	۸	ذیل علی مغزلی صاحب	۵۲	۱۸	محمد امین محمد بشیر صاحب	

مبستی

[illegible]

عطیات

۱	۲۳۷	ولدہ محمد اسحاق خان قاسم گنج	۶	۲۴۴	بیم طفیل احمد صاحب علی گڑھ	۱۱	۲۷۰	پیری محمد ابراہیم صاحب نئی دہلی	۷
۲	۲۳۸	طالبہ محمد علی صاحب کراچی	۷	۲۴۷	محمد یونس خان صاحب بھوپال	۱۲	۲۷۶	عبدالقادر خان صاحب کپورت تھلہ	۸
۳	۲۳۹	خیر محمد صاحب	۸	۲۵۳	انعام الحق صاحب قیام پور	۱۳	۲۹۸	شیخ عبد الغفور صاحب مراد آباد	۹
۴	۲۴۰	امین ابراہیم صاحبہ جالندہری	۹	۲۵۴	ایم عبد العزیز خان صاحب لاہور	۱۴	۳۲۳	احمد سلام خان صاحب دہلی	۱۰
۵	۲۴۲	محمد صادق خان صاحب گجرات	۱۰	۲۶۶	مولو محمد حسن صاحب جالندہری	۱۵		میرزا گل محمد صاحب	

تحریک حلقہ ہمدردان جامعہ

جدید اضافہ

ذیل میں پانچے ان کرم فراموش کے اسمائے گرامی درج کرتے ہیں جو اپریل سنہ میں حلقہ ہمدردان میں شریک ہوئے۔

نمبر	ہمدرد	اسم گرامی جناب	نمبر	ہمدرد	اسم گرامی جناب
۱	۲۳۴	مرزا نسیم اللہ بیگ صاحب قاضی کلکتہ	۱۸	۲۵۱	محمد عبدالشکور صاحب حیدرآباد
۲	۲۳۵	شیخ رحمت اللہ صاحب نئی دہلی	۱۹	۲۵۲	محمد ولی اللہ صاحب " "
۳	۲۳۶	غلام اسلام صاحب " "	۲۰	۲۵۳	فیض الحسن صاحب " "
۴	۲۳۷	سید منظور علی صاحب نقوی " "	۲۱	۲۵۴	سید تقی الدین صاحب " "
۵	۲۳۸	سید فضل حق صاحب حیدرآباد	۲۲	۲۵۵	سید باسط علی صاحب " "
۶	۲۳۹	محمد عبدالقادر صاحب " "	۲۳	۲۵۶	حاجی محمد حیدر شاہ بلوچ صاحب کنگڑہ
۷	۲۴۰	سید عارف الدین صاحب " "	۲۴	۲۵۷	بشیر الدین احمد صاحب " "
۸	۲۴۱	محمد صفی اللہ صاحب عثمان آباد	۲۵	۲۵۸	چندر سکھ صاحب اورنگ آباد
۹	۲۴۲	افضل علی خاں صاحب محمد آباد بیدر	۲۶	۲۵۹	محمد افضل الدین خاں صاحب آروڑ
۱۰	۲۴۳	سید محمود صاحب ضوی حیدرآباد	۲۷	۲۶۰	جیون بخش محمد بان صاحب کلکتہ
۱۱	۲۴۴	سید انیس علی صاحب " "	۲۸	۲۶۱	محمد علی صاحب وریشی " "
۱۲	۲۴۵	بیکرام محمدی الدین صاحب انصاری " "	۲۹	۲۶۲	محمد رفیع الدین صاحب سرگودھا
۱۳	۲۴۶	محمد عبدالغفار صاحب حایت نگر	۳۰	۲۶۳	غلام عابر صاحب " "
۱۴	۲۴۷	محمد علی صاحب " "	۳۱	۲۶۴	شیخ محمد عظیم صاحب " "
۱۵	۲۴۸	محمد صدیق حسین صاحب " "	۳۲	۲۶۵	محمد جمیل صاحب " "
۱۶	۲۴۹	محمد نور الدین صاحب قاضی صاحب " "	۳۳	۲۶۶	نور الدین صاحب " "
۱۷	۲۵۰	سید نظام محمد صاحب کنگڑہ	۳۴	۲۶۷	محمد احمد خاں صاحب کنگڑہ

نمبر شمار	ہمدرد نمبر	اسم گرامی جناب	نمبر شمار	ہمدرد نمبر	اسم گرامی جناب	نمبر شمار	ہمدرد نمبر	اسم گرامی جناب
۵۱	۴۳۸۵	محمد عمران خان صاحب مدنی کھنڈ	۵۶	۴۳۹۲	مولوی محمد عبداللہ بن محمد خاں صاحب مدنی	۶۶	۴۳۹۹	محمد فضل حق صاحب جموں
۵۲	۴۳۸۶	محمد یعقوب حسن خان صاحب کھنڈ	۶۰	۴۳۹۳	محمد حسن خان صاحب	۶۷	۴۴۰۰	محمد حسین صاحب دہلی
۵۳	۴۳۸۷	محمد حسن خان صاحب کھنڈ	۶۱	۴۳۹۴	زاہد حسین صاحب	۶۸	۴۴۰۱	حاجی عبدالغفر صاحب
۵۴	۴۳۸۸	نیرالدین صاحب	۶۲	۴۳۹۵	محمد طیل خان صاحب	۶۹	۴۴۰۲	مولانا محمد صاحب
۵۵	۴۳۸۹	ریاست حسین صاحب	۶۳	۴۳۹۶	سید وصی رضا صاحب	۷۰	۴۴۰۳	نجات علی صاحب مدنی
۵۶	۴۳۹۰	شیخ اشفاق احمد صاحب	۶۴	۴۳۹۷	محمد رحمت علی صاحب	۷۱	۴۴۰۴	حمید ایم یوسف صاحب
۵۷	۴۳۹۱	نبال حسن خان صاحب	۶۵	۴۳۹۸	وحید احمد صاحب			

مستقل امداد و عطیات

ذیل کی رقوم جو مارچ سنہ ۱۹۵۷ء میں اپنے ہمتیوں اور سفراء کی سرفروشیوں میں ہیں درج رجسٹر ہو چکی ہیں انڈیا میں صحت کا خیال رکھا جاتا ہے اگر کوئی غلطی رہ گئی ہو تو اطلاع بخنے دفتر منوں ہو گا۔

اس سلسلہ میں یہ بات ملحوظ خاطر رہنی چاہیے کہ جیسے کے آخری دنوں کی وصولیاتی بعض دفتری مہموریوں کی وجہ سے دوسرے میں محسوس ہوتی ہے اس لئے اگر بعض حضرات کے نام اس فہرست میں نہ ہوں تو انھیں آئندہ اشاعت کا انتظار کرنا چاہیے۔ (رتبہ)

مارچ سنہ ۱۹۵۷ء

دہلی و نئی دہلی

نمبر شمار	اولیٰ نمبر	اسم گرامی جناب	نمبر شمار	اولیٰ نمبر	اسم گرامی جناب	نمبر شمار	اولیٰ نمبر	اسم گرامی جناب
۱	۲۸۱	خادم علی اینڈ برادر دہلی	۶	۲۰۷	شیر اسلام صاحب مدنی دہلی	۱۱	۲۲۷۳	محمد علی خان صاحب مدنی
۲	۲۸۲	مشتون احمد صاحب	۷	۲۰۸	محمد شافع صاحب	۱۲	۲۲۷۴	زرین خان صاحب مدنی
۳	۲۰۹	شیخ رحمت اللہ صاحب	۸	۲۱۱	شیخ محمد علی صاحب مدنی	۱۳	۲۲۷۵	محمد حسین صاحب دہلی
۴	۲۰۳	خواجہ عبدالحمید صاحب	۹	۲۲۰	حمید ایم یوسف صاحب	۱۴	۲۲۷۶	محمد انیس صاحب
۵	۲۰۶	سید منظور علی نقوی صاحب	۱۰	۲۲۲	محمد ناصر صاحب مدنی	۱۵	۲۲۷۷	محمد علی صاحب مدنی

ردیف	نام صاحب	تاریخ وفات	نام صاحب	تاریخ وفات	ردیف	نام صاحب	تاریخ وفات
۱۲	شیخ الحداد صاحب	۱۲۳۸۵	شیخ ابو جریح صاحب	۱۲۳۸۵	۱۷	آغا حسین صاحب	۱۲۳۹۱
۱۳	حکیم طبریزی صاحب	۱۲۳۸۸	محمد امین صاحب	۱۲۳۸۸	۱۸	ابن محمد یوسف صاحب	۱۲۳۹۲
۱۴	شیخ عبد الحمید صاحب	۱۲۳۸۹	محمد شفیع صاحب	۱۲۳۸۹	۱۹	بیکم محمد یعقوب صاحب	۱۲۳۹۳
۱۵	سید محمد شفیع صاحب	۱۲۳۹۰	فضل الحق صاحب	۱۲۳۹۰	۲۰	سید غلام حسین صاحب	۱۲۳۹۴
۱۶	حکیم شریف الدین خانقاری	۱۲۳۹۱	سید بنیاد علی صاحب	۱۲۳۹۱	۲۱	محمد رفیع صاحب	۱۲۳۹۵
۱۷	سید الرحمن صاحب	۱۲۳۹۲	محمد طیب صاحب	۱۲۳۹۲	۲۲	احمد اسلام خانقاری	۱۲۳۹۶
۱۸	سید سلیم الدین صاحب	۱۲۳۹۳	سید شمس الدین صاحب	۱۲۳۹۳	۲۳	میان محمد رفیق صاحب	۱۲۳۹۸
۱۹	حکیم کبیر الدین صاحب	۱۲۳۹۴	سید ضیاء الدین صاحب	۱۲۳۹۴	۲۴	عبد القادر صاحب	۱۲۳۹۹
۲۰	عبد الحکیم صاحب	۱۲۳۹۵	آغا محمد امین صاحب	۱۲۳۹۵	۲۵	عبد الحمید صاحب	۱۲۴۰۰
۲۱	محمد بن اعظم صاحب	۱۲۳۹۶	زاهد حسین صاحب	۱۲۳۹۶	۲۶	محمد اسماعیل صاحب	۱۲۴۰۱
۲۲	ابو فیاض الحسن صاحب	۱۲۳۹۷	میر عزیز الدین صاحب	۱۲۳۹۷	۲۷	محمد حسین صاحب	۱۲۴۰۰
۲۳	محمد بن الدین احمد صاحب	۱۲۳۹۸	حکیم عبد الحمید خانقاری	۱۲۳۹۸	۲۸	مولانا محمد صاحب	۱۲۴۰۱
۲۴	عزیز محمد صاحب	۱۲۳۹۹	ارشد امین صاحب	۱۲۳۹۹	۲۹	حاجی عبد الغفر صاحب	۱۲۴۰۲
۲۵	شهاب الدین محمد بن صاحب	۱۲۴۰۰	منشی خلیل احمد صاحب	۱۲۴۰۰	۳۰	عبد الرب صاحب	۱۲۴۰۰
۲۶	خواجہ غلام السبطین صاحب	۱۲۴۰۱	حاجی عباد اللہ خانقاری	۱۲۴۰۱	۳۱	خاندان عبد الحکیم صاحب	۱۲۴۰۱
۲۷	ایم اکرام الدین صاحب	۱۲۴۰۲	رمضان خان صاحب	۱۲۴۰۲	۳۲	ایم فضل محمد صاحب	۱۲۴۰۱
۲۸	ابو فضل الرحمن صاحب	۱۲۴۰۳	میان غلام علی خانقاری	۱۲۴۰۳	۳۳	خواجہ غلام حسین صاحب	۱۲۴۰۳
۲۹	محمد شفیع غفریل صاحبان	۱۲۴۰۴	محمد ابراهیم صاحب	۱۲۴۰۴	۳۴	سید رفیعی علی صاحب	۱۲۴۰۴
۳۰	خاندان عبد الحکیم صاحب	۱۲۴۰۵	شمس الدین صاحب	۱۲۴۰۵	۳۵	بیکم سید مہدی علی صاحب	۱۲۴۰۵
۳۱	عبد الرحمن عبد الرحیم صاحب	۱۲۴۰۶	شیخ عبدالرشید صاحب	۱۲۴۰۶	۳۶	محمد اشرف صاحب	۱۲۴۰۶
۳۲	سراج الدین صاحب	۱۲۴۰۷	عبد الرحمن صاحب	۱۲۴۰۷	۳۷	شیخ کریم بخش صاحب	۱۲۴۰۷
۳۳	قادر بخش مولانا صاحبان	۱۲۴۰۸	غازی عبد الباقی صاحب	۱۲۴۰۸	۳۸	عبد الحق صاحب	۱۲۴۰۸
۳۴	خویشیہ علم صاحب	۱۲۴۰۹	عبد اللہ بن آصف	۱۲۴۰۹	۳۹	عبد الرحمن صاحب	۱۲۴۰۹
۳۵	سید عبد الحکیم صاحب	۱۲۴۱۰	خواجہ سرور حسن صاحب	۱۲۴۱۰	۴۰	معصوم علی صاحب	۱۲۴۱۰

نمبر شمار	نام گرامر	نمبر شمار	نام گرامر	نمبر شمار	نام گرامر	نمبر شمار	نام گرامر
۸۸	۱۸۶۱	۳۳	۲۲۲۹	۳۸	۲۲۵۴	۳۸	۲۲۵۴
۸۹	۱۸۶۲	۳۴	۲۲۳۰	۳۹	۲۲۵۵	۳۹	۲۲۵۵
۹۰	۱۸۶۳	۳۵	۲۲۳۱	۴۰	۲۲۵۶	۴۰	۲۲۵۶
۹۱	۱۸۶۴	۳۶	۲۲۳۲	۴۱	۲۲۵۷	۴۱	۲۲۵۷
۹۲	۱۸۶۵	۳۷	۲۲۳۳	۴۲	۲۲۵۸	۴۲	۲۲۵۸
۹۳	۱۸۶۶	۳۸	۲۲۳۴	۴۳	۲۲۵۹	۴۳	۲۲۵۹
۹۴	۱۸۶۷	۳۹	۲۲۳۵	۴۴	۲۲۶۰	۴۴	۲۲۶۰
۹۵	۱۸۶۸	۴۰	۲۲۳۶	۴۵	۲۲۶۱	۴۵	۲۲۶۱
۹۶	۱۸۶۹	۴۱	۲۲۳۷	۴۶	۲۲۶۲	۴۶	۲۲۶۲
میزان				۴۷	۲۲۶۳	۴۷	۲۲۶۳
				۴۸	۲۲۶۴	۴۸	۲۲۶۴
۱	۲۸۷	۴۹	۲۲۶۵	۴۹	۲۲۶۵	۴۹	۲۲۶۵
۲	۳۰۱	۵۰	۲۲۶۶	۵۰	۲۲۶۶	۵۰	۲۲۶۶
۳	۳۱۳	۵۱	۲۲۶۷	۵۱	۲۲۶۷	۵۱	۲۲۶۷
۴	۳۲۷	۵۲	۲۲۶۸	۵۲	۲۲۶۸	۵۲	۲۲۶۸
۵	۳۴۰	۵۳	۲۲۶۹	۵۳	۲۲۶۹	۵۳	۲۲۶۹
۶	۳۵۳	۵۴	۲۲۷۰	۵۴	۲۲۷۰	۵۴	۲۲۷۰
۷	۳۶۶	۵۵	۲۲۷۱	۵۵	۲۲۷۱	۵۵	۲۲۷۱
۸	۳۷۹	۵۶	۲۲۷۲	۵۶	۲۲۷۲	۵۶	۲۲۷۲
۹	۳۹۲	۵۷	۲۲۷۳	۵۷	۲۲۷۳	۵۷	۲۲۷۳
۱۰	۴۰۵	۵۸	۲۲۷۴	۵۸	۲۲۷۴	۵۸	۲۲۷۴
۱۱	۴۱۸	۵۹	۲۲۷۵	۵۹	۲۲۷۵	۵۹	۲۲۷۵
۱۲	۴۳۱	۶۰	۲۲۷۶	۶۰	۲۲۷۶	۶۰	۲۲۷۶
۱۳	۴۴۴	۶۱	۲۲۷۷	۶۱	۲۲۷۷	۶۱	۲۲۷۷

نمبر	نام و نسب	مقام	تاریخ	مقام	نام و نسب	مقام	تاریخ
۱	بکشی	۲۴	۲۱۳۲	۲۴	دکتر نذیر احمد صاحب	۲۴	۲۱۳۲
۲	شیخ احمد صاحب	۲۵	۲۱۳۲	۲۵	قاضی بابو صاحب	۲۵	۲۱۳۲
۳	محمد زکریا صاحب برادر	۲۶	۲۱۳۲	۲۶	خان حاجی محمد صاحب	۲۶	۲۱۳۲
۴	من نیک کاے سلطان صاحب	۲۷	۲۱۳۲	۲۷	عبدالمعز غلام نبی صاحب	۲۷	۲۱۳۲
۵	محمد قمر الدین صاحب	۲۸	۲۱۳۲	۲۸	سید فضل شاہ صاحب	۲۸	۲۱۳۲
۶	عبد السلام صاحب	۲۹	۲۱۳۲	۲۹	محمد امین محمد بشیر صاحب	۲۹	۲۱۳۲
۷	خلیل الرحمن صاحب	۳۰	۲۱۳۲	۳۰	حبیب محمد صاحب پاپا	۳۰	۲۱۳۲
۸	خلیل شرف الدین صاحب	۳۱	۲۱۳۲	۳۱	رحیم اللہ صاحب	۳۱	۲۱۳۲
۹	مبین الدین عارف صاحب	۳۲	۲۱۳۲	۳۲	ابراہیم عادی صاحب	۳۲	۲۱۳۲
۱۰	الحمید	۳۳	۲۱۳۲	۳۳	قمر برہنہ صاحب	۳۳	۲۱۳۲
۱۱	ایمان باسط صاحب	۳۴	۲۱۳۲	۳۴	خواجہ احمد عباس صاحب	۳۴	۲۱۳۲
۱۲	عثمان حسین خالص صاحب	۳۵	۲۱۳۲	۳۵	خواجہ غلام جیلانی صاحب	۳۵	۲۱۳۲
۱۳	عبد الحمید صاحب	۳۶	۲۱۳۲	۳۶	ابوبکر صاحب جوناہی	۳۶	۲۱۳۲
۱۴	عابد علی ولد عاشق علی صاحب	۳۷	۲۱۳۲	۳۷	مسٹر کے لے حمید صاحب	۳۷	۲۱۳۲
۱۵	شیخ احمد صاحب گئے	۳۸	۲۱۳۲	۳۸	ڈی زوراع صاحب	۳۸	۲۱۳۲
۱۶	محمد ابراہیم علی صاحب	۳۹	۲۱۳۲	۳۹	ڈاکٹر محمد اعظمی صاحب	۳۹	۲۱۳۲
۱۷	اسے کے رفیق صاحب	۴۰	۲۱۳۲	۴۰	امیر حسن صاحب	۴۰	۲۱۳۲
۱۸	عبد الحمید اسماعیل صاحب	۴۱	۲۱۳۲	۴۱	حسن نیک کاے سلطان صاحب	۴۱	۲۱۳۲
۱۹	عبد الحمید منظور صاحب	۴۲	۲۱۳۲	۴۲	قاضی عبدالرحمن صاحب	۴۲	۲۱۳۲
۲۰	عبد القادر صاحب	۴۳	۲۱۳۲	۴۳	شیخ احمد صاحب	۴۳	۲۱۳۲
۲۱	میر اصغر علی صاحب	۴۴	۲۱۳۲	۴۴	محمد زکریا برادر	۴۴	۲۱۳۲
۲۲	سید حسین صاحب	۴۵	۲۱۳۲	۴۵	جوہری صاحب شہزاد برادر	۴۵	۲۱۳۲
۲۳	بے ایل پارس صاحب	۴۶	۲۱۳۲	۴۶	خلیل الرحمن صاحب	۴۶	۲۱۳۲
۲۴		۴۷	۲۱۳۲	۴۷	خلیل شرف الدین صاحب	۴۷	۲۱۳۲

بنگال

میرزا گل

ردیف	نام و نام خانوادگی	تاریخ تولد	تاریخ وفات	محل تولد	محل وفات	سابقه خدمت	رتبه	توضیحات
۱	محمد علی صاحب	۱۲۸۳	۱۳۰۲	تهران	تهران	معاونت	۱	
۲	محمد علی صاحب	۱۲۸۴	۱۳۰۳	تهران	تهران	معاونت	۲	
۳	محمد علی صاحب	۱۲۸۵	۱۳۰۴	تهران	تهران	معاونت	۳	
۴	محمد علی صاحب	۱۲۸۶	۱۳۰۵	تهران	تهران	معاونت	۴	
۵	محمد علی صاحب	۱۲۸۷	۱۳۰۶	تهران	تهران	معاونت	۵	
۶	محمد علی صاحب	۱۲۸۸	۱۳۰۷	تهران	تهران	معاونت	۶	
۷	محمد علی صاحب	۱۲۸۹	۱۳۰۸	تهران	تهران	معاونت	۷	
۸	محمد علی صاحب	۱۲۹۰	۱۳۰۹	تهران	تهران	معاونت	۸	
۹	محمد علی صاحب	۱۲۹۱	۱۳۱۰	تهران	تهران	معاونت	۹	
۱۰	محمد علی صاحب	۱۲۹۲	۱۳۱۱	تهران	تهران	معاونت	۱۰	
۱۱	محمد علی صاحب	۱۲۹۳	۱۳۱۲	تهران	تهران	معاونت	۱۱	
۱۲	محمد علی صاحب	۱۲۹۴	۱۳۱۳	تهران	تهران	معاونت	۱۲	
۱۳	محمد علی صاحب	۱۲۹۵	۱۳۱۴	تهران	تهران	معاونت	۱۳	
۱۴	محمد علی صاحب	۱۲۹۶	۱۳۱۵	تهران	تهران	معاونت	۱۴	
۱۵	محمد علی صاحب	۱۲۹۷	۱۳۱۶	تهران	تهران	معاونت	۱۵	
۱۶	محمد علی صاحب	۱۲۹۸	۱۳۱۷	تهران	تهران	معاونت	۱۶	
۱۷	محمد علی صاحب	۱۲۹۹	۱۳۱۸	تهران	تهران	معاونت	۱۷	
۱۸	محمد علی صاحب	۱۳۰۰	۱۳۱۹	تهران	تهران	معاونت	۱۸	
۱۹	محمد علی صاحب	۱۳۰۱	۱۳۲۰	تهران	تهران	معاونت	۱۹	
۲۰	محمد علی صاحب	۱۳۰۲	۱۳۲۱	تهران	تهران	معاونت	۲۰	

نمبر	نام و پتہ	اسم گرامی جناب	نمبر	نام و پتہ	اسم گرامی جناب	نمبر	نام و پتہ	اسم گرامی جناب
۱۲	ڈی ۱۵۸۸	شیخ الدین صاحب اونٹن آباد	۲	ڈی ۱۵۸۸	شیخ الدین صاحب اونٹن آباد	۱۲	ڈی ۱۵۸۸	شیخ الدین صاحب اونٹن آباد
۱۳	ڈی ۱۵۸۸	دشوا نند راؤ کھرکھا	۳	ڈی ۱۵۸۸	دشوا نند راؤ کھرکھا	۱۳	ڈی ۱۵۸۸	دشوا نند راؤ کھرکھا
۱۴	ڈی ۱۵۸۹	بشیر الدین صاحب	۴	ڈی ۱۵۸۹	بشیر الدین صاحب	۱۴	ڈی ۱۵۸۹	بشیر الدین صاحب
۱۵	ڈی ۱۵۹۰	رام لال صاحب	۵	ڈی ۱۵۹۰	رام لال صاحب	۱۵	ڈی ۱۵۹۰	رام لال صاحب
		نیزن			نیزن			نیزن
		مدرا اس			مدرا اس			مدرا اس
۱	ڈی ۲۲۲	یقوب حسن صاحب مرحوم مدراس	۶	ڈی ۱۱۵۴	شیخ فضل الہی صاحب نیرونی	۱	ڈی ۲۲۲	یقوب حسن صاحب مرحوم مدراس
		نیزن			نیزن			نیزن
		مدرا اس			مدرا اس			مدرا اس

عطیات

نمبر	نام و پتہ	اسم گرامی جناب	نمبر	نام و پتہ	اسم گرامی جناب	نمبر	نام و پتہ	اسم گرامی جناب
۱	ڈی ۳۰۵	رشید خاں صاحب دہلی	۱۱	ڈی ۳۰۵	رشید خاں صاحب دہلی	۱	ڈی ۳۰۵	رشید خاں صاحب دہلی
۲	ڈی ۳۳۶	خانقاہ عبدالرشید صاحبہ مظفر پور	۱۲	ڈی ۳۳۶	خانقاہ عبدالرشید صاحبہ مظفر پور	۲	ڈی ۳۳۶	خانقاہ عبدالرشید صاحبہ مظفر پور
۳	ڈی ۳۳۷	دھانی حسن صاحب سواری پور	۱۳	ڈی ۳۳۷	دھانی حسن صاحب سواری پور	۳	ڈی ۳۳۷	دھانی حسن صاحب سواری پور
۴	ڈی ۱۵۶۶	محمد الدین صاحب حیدر آباد کن	۱۴	ڈی ۱۵۶۶	محمد الدین صاحب حیدر آباد کن	۴	ڈی ۱۵۶۶	محمد الدین صاحب حیدر آباد کن
۵	ڈی ۲۵۴۳	عبدلکھور صاحب گئی	۱۵	ڈی ۲۵۴۳	عبدلکھور صاحب گئی	۵	ڈی ۲۵۴۳	عبدلکھور صاحب گئی
۶	ڈی ۲۴۶۶	جسٹس محمد اسماعیل صاحب الدہ آباد	۱۶	ڈی ۲۴۶۶	جسٹس محمد اسماعیل صاحب الدہ آباد	۶	ڈی ۲۴۶۶	جسٹس محمد اسماعیل صاحب الدہ آباد
۷	ڈی ۲۴۶۷	سر سید عبدلرؤف صاحب	۱۷	ڈی ۲۴۶۷	سر سید عبدلرؤف صاحب	۷	ڈی ۲۴۶۷	سر سید عبدلرؤف صاحب
۸	ڈی ۲۴۶۸	سر شمس الدین صاحب	۱۸	ڈی ۲۴۶۸	سر شمس الدین صاحب	۸	ڈی ۲۴۶۸	سر شمس الدین صاحب
۹	ڈی ۲۴۷۱	محمد ظہیر احسن صاحب	۱۹	ڈی ۲۴۷۱	محمد ظہیر احسن صاحب	۹	ڈی ۲۴۷۱	محمد ظہیر احسن صاحب
۱۰	ڈی ۲۴۸۲	محمد نور خان صاحب جیلپور	۲۰	ڈی ۲۴۸۲	محمد نور خان صاحب جیلپور	۱۰	ڈی ۲۴۸۲	محمد نور خان صاحب جیلپور

تحریک حلقہ ہمدان جامعہ

جدید اضافہ

ذیل میں اپنے ان کرم فرماؤں کے اساتذہ گرامی درج کرتے ہیں جو اپریل ۱۹۷۵ء میں ملحقہ ہمدردان میں شریک ہوئے۔

نمبر	نمبر شمار	اسم گرامی جناب	نمبر شمار	اسم گرامی جناب	نمبر شمار	نمبر
۱	۴۰۵	خانم علی صاحب دہرودن	۶	۴۰۱۱	بیگم عطاء الرحمن صاحبہ علی شاہ	۱۳
۲	۴۰۶	قادر دین صاحب کرنال	۸	۴۰۱۲	عاجی عثمان حاجی علی صاحب کاشی	۱۴
۳	۴۰۷	رحمت اللہ صاحب قلعہ دہرودن	۹	۴۰۱۳	عثمان سستی خاں صاحب بنگلہ	۱۵
۴	۴۰۸	مبین الدین صاحب سہاگ پور	۱۰	۴۰۱۴	فتح محمد صاحب	۱۶
۵	۴۰۹	مرزا فضل محمد صاحب	۱۱	۴۰۱۵	داؤدی دادا بھائی صاحب	۱۷
۶	۴۱۰	محمد یوسف صاحب بٹ قلعہ	۱۲	۴۰۱۶	عاجی دادا شریف صاحب	۱۸

مستقل امداد و عطیات

ذیل کی قوم جو اہل سنگھ میں ہیں اپنے متبعین اور سفراء کی معرفت وصول ہوئی ہیں درجہ رتبر ہو چکی ہیں اندراجات میں صحت کا خیال رکھا جاتا ہے اگر کوئی غلطی رہ گئی ہو تو اصلاح بخشنے دفتر منوں ہوگا۔
اس سلسلہ میں یہ بات غوراً غور رہنی چاہیے کہ ہینڈ کے آخری دنوں کی وصولیابی بعض دفتری مجبور یوں کی وجہ سے دوسرے مہینے میں محبوب ہوتی ہے اس لئے اگر بعض حضرات کے نام اس فہرست میں نہ ہوں تو انہیں آئندہ اشاعت کا انتظام کرنا چاہیے۔ (مرتب)

دہلی ونئی دہلی

ردم	نمبر	نام و نسب	نام گرامی جناب	ردم	نمبر	نام و نسب	نام گرامی جناب
۱	۳۳۶	شیخ ابی سعید رنده دہلی	محمد حسین صاحب دہلی	۱	۳۳۶	شیخ ابی سعید رنده دہلی	محمد حسین صاحب دہلی
۲	۳۳۷	خواجہ عبدالحمید خان صاحب	ابو فضل الرحمن صاحب	۲	۳۳۷	خواجہ عبدالحمید خان صاحب	ابو فضل الرحمن صاحب
۳	۳۳۸	سید ابوالیات صاحب	ماہی نور الدین صاحب	۳	۳۳۸	سید ابوالیات صاحب	ماہی نور الدین صاحب
۴	۳۳۹	ایات اللہ خاں صاحب	غفران الدین صاحب	۴	۳۳۹	ایات اللہ خاں صاحب	غفران الدین صاحب
۵	۳۴۰	سید محمد شفیع صاحب	عبدالحکیم حبیب الرحمن صاحب	۵	۳۴۰	سید محمد شفیع صاحب	عبدالحکیم حبیب الرحمن صاحب
۶	۳۴۱	حکیم حامد میاں صاحب	ایم الغام الحق صاحب	۶	۳۴۱	حکیم حامد میاں صاحب	ایم الغام الحق صاحب
۷	۳۴۲	مشتی اللہ خاں صاحب	عبدالحق سراج الحق صاحب	۷	۳۴۲	مشتی اللہ خاں صاحب	عبدالحق سراج الحق صاحب
۸	۳۴۳	لیڈی ڈاکٹر ایف ڈی محبوبا	مولانا بخش ہرودین صاحب	۸	۳۴۳	لیڈی ڈاکٹر ایف ڈی محبوبا	مولانا بخش ہرودین صاحب
۹	۳۴۴	ربیع اللہ خان صاحب	محمد احسن صاحب	۹	۳۴۴	ربیع اللہ خان صاحب	محمد احسن صاحب
۱۰	۳۴۵	رفیق احمد صاحب	میرزا محمد حسن توفیق	۱۰	۳۴۵	رفیق احمد صاحب	میرزا محمد حسن توفیق
۱۱	۳۴۶	ڈاکٹر حسین بخش صاحب	قبر الدین احمد صاحب	۱۱	۳۴۶	ڈاکٹر حسین بخش صاحب	قبر الدین احمد صاحب
۱۲	۳۴۷	ماہی شیخ حسن عبدالرزاق صاحب	عبدالحق صاحب	۱۲	۳۴۷	ماہی شیخ حسن عبدالرزاق صاحب	عبدالحق صاحب
۱۳	۳۴۸	میاں محمد رفیق صاحب	علی احمد صاحب	۱۳	۳۴۸	میاں محمد رفیق صاحب	علی احمد صاحب
۱۴	۳۴۹	عبدالحق شہاب الدین صاحب	محمد نفی صاحب	۱۴	۳۴۹	عبدالحق شہاب الدین صاحب	محمد نفی صاحب
۱۵	۳۵۰	ماہی قادر بخش مولانا بخش صاحب	ایم اکرام الدین صاحب	۱۵	۳۵۰	ماہی قادر بخش مولانا بخش صاحب	ایم اکرام الدین صاحب
۱۶	۳۵۱	آغا محمد امین صاحب	بشیر بیگ صاحب	۱۶	۳۵۱	آغا محمد امین صاحب	بشیر بیگ صاحب
۱۷	۳۵۲	عبد الرحمن صاحب	احمد حسن خاں صاحب	۱۷	۳۵۲	عبد الرحمن صاحب	احمد حسن خاں صاحب
۱۸	۳۵۳	لے ڈی ایلر صاحب	محمد صدیق صاحب	۱۸	۳۵۳	لے ڈی ایلر صاحب	محمد صدیق صاحب
۱۹	۳۵۴	صوفی اصغر علی صاحب	رحمت اللہ صاحب	۱۹	۳۵۴	صوفی اصغر علی صاحب	رحمت اللہ صاحب
۲۰	۳۵۵	حسن الدین صاحب صدیقی	مشتاق احمد صاحب	۲۰	۳۵۵	حسن الدین صاحب صدیقی	مشتاق احمد صاحب
۲۱	۳۵۶	محمد طیب صاحب علوی	محمد حسن علی صاحب	۲۱	۳۵۶	محمد طیب صاحب علوی	محمد حسن علی صاحب

ردیف	نام گرامی جناب	نام و تخلص	تخلص	نام گرامی جناب	نام و تخلص	تخلص
۶۲	مشتاق احمدی	۳۲۸۲	۸۸	مشتاق احمدی	۳۲۸۲	۸۸
۶۳	بابی شیخ محمد عبدالرزاق	۳۲۸۳	۸۹	بابی شیخ محمد عبدالرزاق	۳۲۸۳	۸۹
۶۴	مشتاق احمدی	۳۲۸۴	۹۰	مشتاق احمدی	۳۲۸۴	۹۰
۶۵	مشتاق احمدی	۳۲۸۵	۹۱	مشتاق احمدی	۳۲۸۵	۹۱
۶۶	مشتاق احمدی	۳۲۸۶	۹۲	مشتاق احمدی	۳۲۸۶	۹۲
۶۷	مشتاق احمدی	۳۲۸۷	۹۳	مشتاق احمدی	۳۲۸۷	۹۳
۶۸	مشتاق احمدی	۳۲۸۸	۹۴	مشتاق احمدی	۳۲۸۸	۹۴
۶۹	مشتاق احمدی	۳۲۸۹	۹۵	مشتاق احمدی	۳۲۸۹	۹۵
۷۰	مشتاق احمدی	۳۲۹۰	۹۶	مشتاق احمدی	۳۲۹۰	۹۶
۷۱	مشتاق احمدی	۳۲۹۱	۹۷	مشتاق احمدی	۳۲۹۱	۹۷
۷۲	مشتاق احمدی	۳۲۹۲	۹۸	مشتاق احمدی	۳۲۹۲	۹۸
۷۳	مشتاق احمدی	۳۲۹۳	۹۹	مشتاق احمدی	۳۲۹۳	۹۹
۷۴	مشتاق احمدی	۳۲۹۴	۱۰۰	مشتاق احمدی	۳۲۹۴	۱۰۰
۷۵	مشتاق احمدی	۳۲۹۵	۱۰۱	مشتاق احمدی	۳۲۹۵	۱۰۱
۷۶	مشتاق احمدی	۳۲۹۶	۱۰۲	مشتاق احمدی	۳۲۹۶	۱۰۲
۷۷	مشتاق احمدی	۳۲۹۷	۱۰۳	مشتاق احمدی	۳۲۹۷	۱۰۳
۷۸	مشتاق احمدی	۳۲۹۸	۱۰۴	مشتاق احمدی	۳۲۹۸	۱۰۴
۷۹	مشتاق احمدی	۳۲۹۹	۱۰۵	مشتاق احمدی	۳۲۹۹	۱۰۵
۸۰	مشتاق احمدی	۳۳۰۰	۱۰۶	مشتاق احمدی	۳۳۰۰	۱۰۶
۸۱	مشتاق احمدی	۳۳۰۱	۱۰۷	مشتاق احمدی	۳۳۰۱	۱۰۷
۸۲	مشتاق احمدی	۳۳۰۲	۱۰۸	مشتاق احمدی	۳۳۰۲	۱۰۸
۸۳	مشتاق احمدی	۳۳۰۳	۱۰۹	مشتاق احمدی	۳۳۰۳	۱۰۹
۸۴	مشتاق احمدی	۳۳۰۴	۱۱۰	مشتاق احمدی	۳۳۰۴	۱۱۰
۸۵	مشتاق احمدی	۳۳۰۵	۱۱۱	مشتاق احمدی	۳۳۰۵	۱۱۱
۸۶	مشتاق احمدی	۳۳۰۶	۱۱۲	مشتاق احمدی	۳۳۰۶	۱۱۲
۸۷	مشتاق احمدی	۳۳۰۷	۱۱۳	مشتاق احمدی	۳۳۰۷	۱۱۳
۸۸	مشتاق احمدی	۳۳۰۸	۱۱۴	مشتاق احمدی	۳۳۰۸	۱۱۴
۸۹	مشتاق احمدی	۳۳۰۹	۱۱۵	مشتاق احمدی	۳۳۰۹	۱۱۵
۹۰	مشتاق احمدی	۳۳۱۰	۱۱۶	مشتاق احمدی	۳۳۱۰	۱۱۶
۹۱	مشتاق احمدی	۳۳۱۱	۱۱۷	مشتاق احمدی	۳۳۱۱	۱۱۷
۹۲	مشتاق احمدی	۳۳۱۲	۱۱۸	مشتاق احمدی	۳۳۱۲	۱۱۸
۹۳	مشتاق احمدی	۳۳۱۳	۱۱۹	مشتاق احمدی	۳۳۱۳	۱۱۹
۹۴	مشتاق احمدی	۳۳۱۴	۱۲۰	مشتاق احمدی	۳۳۱۴	۱۲۰
۹۵	مشتاق احمدی	۳۳۱۵	۱۲۱	مشتاق احمدی	۳۳۱۵	۱۲۱
۹۶	مشتاق احمدی	۳۳۱۶	۱۲۲	مشتاق احمدی	۳۳۱۶	۱۲۲
۹۷	مشتاق احمدی	۳۳۱۷	۱۲۳	مشتاق احمدی	۳۳۱۷	۱۲۳
۹۸	مشتاق احمدی	۳۳۱۸	۱۲۴	مشتاق احمدی	۳۳۱۸	۱۲۴
۹۹	مشتاق احمدی	۳۳۱۹	۱۲۵	مشتاق احمدی	۳۳۱۹	۱۲۵
۱۰۰	مشتاق احمدی	۳۳۲۰	۱۲۶	مشتاق احمدی	۳۳۲۰	۱۲۶
۱۰۱	مشتاق احمدی	۳۳۲۱	۱۲۷	مشتاق احمدی	۳۳۲۱	۱۲۷
۱۰۲	مشتاق احمدی	۳۳۲۲	۱۲۸	مشتاق احمدی	۳۳۲۲	۱۲۸
۱۰۳	مشتاق احمدی	۳۳۲۳	۱۲۹	مشتاق احمدی	۳۳۲۳	۱۲۹
۱۰۴	مشتاق احمدی	۳۳۲۴	۱۳۰	مشتاق احمدی	۳۳۲۴	۱۳۰
۱۰۵	مشتاق احمدی	۳۳۲۵	۱۳۱	مشتاق احمدی	۳۳۲۵	۱۳۱
۱۰۶	مشتاق احمدی	۳۳۲۶	۱۳۲	مشتاق احمدی	۳۳۲۶	۱۳۲
۱۰۷	مشتاق احمدی	۳۳۲۷	۱۳۳	مشتاق احمدی	۳۳۲۷	۱۳۳
۱۰۸	مشتاق احمدی	۳۳۲۸	۱۳۴	مشتاق احمدی	۳۳۲۸	۱۳۴
۱۰۹	مشتاق احمدی	۳۳۲۹	۱۳۵	مشتاق احمدی	۳۳۲۹	۱۳۵
۱۱۰	مشتاق احمدی	۳۳۳۰	۱۳۶	مشتاق احمدی	۳۳۳۰	۱۳۶
۱۱۱	مشتاق احمدی	۳۳۳۱	۱۳۷	مشتاق احمدی	۳۳۳۱	۱۳۷
۱۱۲	مشتاق احمدی	۳۳۳۲	۱۳۸	مشتاق احمدی	۳۳۳۲	۱۳۸
۱۱۳	مشتاق احمدی	۳۳۳۳	۱۳۹	مشتاق احمدی	۳۳۳۳	۱۳۹
۱۱۴	مشتاق احمدی	۳۳۳۴	۱۴۰	مشتاق احمدی	۳۳۳۴	۱۴۰
۱۱۵	مشتاق احمدی	۳۳۳۵	۱۴۱	مشتاق احمدی	۳۳۳۵	۱۴۱
۱۱۶	مشتاق احمدی	۳۳۳۶	۱۴۲	مشتاق احمدی	۳۳۳۶	۱۴۲
۱۱۷	مشتاق احمدی	۳۳۳۷	۱۴۳	مشتاق احمدی	۳۳۳۷	۱۴۳
۱۱۸	مشتاق احمدی	۳۳۳۸	۱۴۴	مشتاق احمدی	۳۳۳۸	۱۴۴
۱۱۹	مشتاق احمدی	۳۳۳۹	۱۴۵	مشتاق احمدی	۳۳۳۹	۱۴۵
۱۲۰	مشتاق احمدی	۳۳۴۰	۱۴۶	مشتاق احمدی	۳۳۴۰	۱۴۶

ردیف	نام و نام خانوادگی صاحب	تاریخ تولد	تاریخ وفات	نام و نام خانوادگی صاحب	تاریخ تولد	تاریخ وفات	نام و نام خانوادگی صاحب	تاریخ تولد	تاریخ وفات
۱۳۱	محمد احمد صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	محمد احمد صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	محمد احمد صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۳۲	محمد رفیع صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	محمد رفیع صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	محمد رفیع صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۳۳	محمد امین صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	محمد امین صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	محمد امین صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۳۴	محمد اسلام خان صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	محمد اسلام خان صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	محمد اسلام خان صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۳۵	غازی محمد بشار صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	غازی محمد بشار صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	غازی محمد بشار صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۳۶	محمد عبدالرؤف صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	محمد عبدالرؤف صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	محمد عبدالرؤف صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۳۷	سعید احمد صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	سعید احمد صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	سعید احمد صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۳۸	چودھری مہر دین صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	چودھری مہر دین صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	چودھری مہر دین صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۳۹	محمد احمد صاحب چاولہ	۱۳۰۹	۱۳۰۹	محمد احمد صاحب چاولہ	۱۳۰۹	۱۳۰۹	محمد احمد صاحب چاولہ	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۴۰	سکرٹری صاحب برلاط	۱۳۰۹	۱۳۰۹	سکرٹری صاحب برلاط	۱۳۰۹	۱۳۰۹	سکرٹری صاحب برلاط	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۴۱	زرین خان صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	زرین خان صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	زرین خان صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۴۲	ملک آفتاب احمد صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	ملک آفتاب احمد صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	ملک آفتاب احمد صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۴۳	غلام علی خان صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	غلام علی خان صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	غلام علی خان صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۴۴	سعید الرحمن صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	سعید الرحمن صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	سعید الرحمن صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۴۵	حکیم شریف الدین خان صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	حکیم شریف الدین خان صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	حکیم شریف الدین خان صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۴۶	سیلیم الدین صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	سیلیم الدین صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	سیلیم الدین صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۴۷	عاجی عبدالحق فضل الحق صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	عاجی عبدالحق فضل الحق صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	عاجی عبدالحق فضل الحق صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۴۸	محمد تقی صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	محمد تقی صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	محمد تقی صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۴۹	فتح محمد امین صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	فتح محمد امین صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	فتح محمد امین صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۵۰	عاجی عبدالرحمن عبدالرحیم صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	عاجی عبدالرحمن عبدالرحیم صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	عاجی عبدالرحمن عبدالرحیم صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۵۱	مظفر شہاب الدین محمد دین صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	مظفر شہاب الدین محمد دین صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	مظفر شہاب الدین محمد دین صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۵۲	احسن حامد علی صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	احسن حامد علی صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	احسن حامد علی صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۵۳	محمد فاروق صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	محمد فاروق صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	محمد فاروق صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹
۱۵۴	سور الدین محمد گلزار صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	سور الدین محمد گلزار صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	سور الدین محمد گلزار صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹

ردیف	نام و نام خانوادگی	تاریخ تولد	تاریخ وفات	دوره حیات	مقام	محل تولد	محل وفات
۱	محمد علی خان صاحب	۱۲۸۵	۱۳۵۰	۶۵ سالگی	میرزا	تهران	تهران
۲	علی اکبر خان صاحب	۱۲۹۰	۱۳۶۰	۷۰ سالگی	میرزا	تهران	تهران
۳	محمد علی خان صاحب	۱۲۹۵	۱۳۷۰	۷۵ سالگی	میرزا	تهران	تهران
۴	علی محمد خان صاحب	۱۳۰۰	۱۳۸۰	۸۰ سالگی	میرزا	تهران	تهران
۵	محمد علی خان صاحب	۱۳۰۵	۱۳۹۰	۸۵ سالگی	میرزا	تهران	تهران
۶	علی محمد خان صاحب	۱۳۱۰	۱۴۰۰	۹۰ سالگی	میرزا	تهران	تهران
۷	محمد علی خان صاحب	۱۳۱۵	۱۴۱۰	۹۵ سالگی	میرزا	تهران	تهران
۸	علی محمد خان صاحب	۱۳۲۰	۱۴۲۰	۱۰۰ سالگی	میرزا	تهران	تهران
۹	محمد علی خان صاحب	۱۳۲۵	۱۴۳۰	۱۰۵ سالگی	میرزا	تهران	تهران
۱۰	علی محمد خان صاحب	۱۳۳۰	۱۴۴۰	۱۱۰ سالگی	میرزا	تهران	تهران
۱۱	محمد علی خان صاحب	۱۳۳۵	۱۴۵۰	۱۱۵ سالگی	میرزا	تهران	تهران
۱۲	علی محمد خان صاحب	۱۳۴۰	۱۴۶۰	۱۲۰ سالگی	میرزا	تهران	تهران
۱۳	محمد علی خان صاحب	۱۳۴۵	۱۴۷۰	۱۲۵ سالگی	میرزا	تهران	تهران
۱۴	علی محمد خان صاحب	۱۳۵۰	۱۴۸۰	۱۳۰ سالگی	میرزا	تهران	تهران
۱۵	محمد علی خان صاحب	۱۳۵۵	۱۴۹۰	۱۳۵ سالگی	میرزا	تهران	تهران
۱۶	علی محمد خان صاحب	۱۳۶۰	۱۵۰۰	۱۴۰ سالگی	میرزا	تهران	تهران
۱۷	محمد علی خان صاحب	۱۳۶۵	۱۵۱۰	۱۴۵ سالگی	میرزا	تهران	تهران
۱۸	علی محمد خان صاحب	۱۳۷۰	۱۵۲۰	۱۵۰ سالگی	میرزا	تهران	تهران
۱۹	محمد علی خان صاحب	۱۳۷۵	۱۵۳۰	۱۵۵ سالگی	میرزا	تهران	تهران
۲۰	علی محمد خان صاحب	۱۳۸۰	۱۵۴۰	۱۶۰ سالگی	میرزا	تهران	تهران

ردیف	اسم گرامی صاحب	تاریخ	میزان	اسم گرامی صاحب	تاریخ	میزان
۱	بکجاب و سرحد	۲۹۹۸	۳	نور محمد میری اشکانه	۲۹۹۸	۳
۲	محمد یوسف صاحب پش	۲۹۹۹	۴	صادق الله صاحب	۲۹۹۹	۱۲
۳	نذیر حسین صاحب	۲۹۹۹	۵	سید محمود مغربی صاحب	۲۹۹۹	۱۷
۴	محمد امین صاحب	۲۹۹۹	۶	محمد ساجد صاحب	۲۹۹۹	۱۲
۵	مولانا محمد شفیع صاحب	۲۹۹۹	۷	ایم الله صاحب	۲۹۹۹	۱۲
۶	شیخ عبدالغنی صاحب	۲۹۹۹	۸	خواجہ جات الله صاحب	۲۹۹۹	۱۲
۷	شیخ عبدالرحیم صاحب	۲۹۹۹	۹	بشیر الدین صاحب	۲۹۹۹	۹
۸	عاجی عبدالکریم صاحب	۲۹۹۹	۱۰	محمدی الدین صاحب	۲۹۹۹	۹
۹	نذیر حسین صاحب	۲۹۹۹	۱۱	دخترانہ دارو صاحب	۲۹۹۹	۹
۱۰	شیخ محمد عمر صاحب	۲۹۹۹	۱۲	رام لال صاحب	۲۹۹۹	۹
۱۱	ڈاکٹر فرزند علی صاحب	۲۹۹۹	۱۳	ذاترے راد صاحب	۲۹۹۹	۹
۱۲	نذیر الله شاه صاحب	۲۹۹۹	۱۴	میزان	۲۹۹۹	۸
۱۳	نخشب الی صاحب	۲۹۹۹	۱۵	میزان	۲۹۹۹	۱۰۹۵
۱۴	حبیب احمد صاحب	۲۹۹۹	۱۶	میزان	۲۹۹۹	۱۰۹۵
۱۵	میزان	۲۹۹۹	۱۷	میزان	۲۹۹۹	۱۰۹۵
۱۶	میزان	۲۹۹۹	۱۸	میزان	۲۹۹۹	۱۰۹۵
۱۷	میزان	۲۹۹۹	۱۹	میزان	۲۹۹۹	۱۰۹۵
۱۸	میزان	۲۹۹۹	۲۰	میزان	۲۹۹۹	۱۰۹۵
۱۹	میزان	۲۹۹۹	۲۱	میزان	۲۹۹۹	۱۰۹۵
۲۰	میزان	۲۹۹۹	۲۲	میزان	۲۹۹۹	۱۰۹۵

عطیات

۱	۲۵۵	مبارک شید صاحب	۱۱۶۲	۵	داؤدی داد اجمالی	۲۹۹۹	۹
۲	۳۶۱	محمد الدین صاحب	۱۱۶۵	۶	محبی داد اشریفی	۲۹۹۹	۱۰
۳	۳۶۰	حبیب الحق صاحب	۱۱۶۶	۷	احمد قاسم کد صاحب	۲۹۹۹	۱۱
۴	۳۸۶	نور الله خان صاحب	۱۱۶۷	۸	میزان	۲۹۹۹	۱۲

تشریف حلقہ ہمدردان جامعہ

جدید اضافہ

ذیل میں اپنے ان کرم فراموش کے استاذ گرامی درج کرتے ہیں جو ان منی سنگہ میں حلقہ ہمدردان میں شریک ہوئے۔

نمبر	نمبر	ام گرامی جناب	نمبر	نمبر	ام گرامی جناب	نمبر	نمبر	ام گرامی جناب
۱	۴۲۲	محمد خوالدین صاحب دہلی	۷	۴۲۸	حافظ حفیظ الدین صاحب سیرت	۱۳	۴۲۳	فرساد صاحب نئی دہلی
۲	۴۲۳	برالدین احمد صاحب	۸	۴۲۹	حافظ محمد اسحق صاحب	۱۴	۴۲۵	شہاب الدین احمد کرائی صاحب
۳	۴۲۴	خلیفہ الرحمن صاحب عبد آباد	۹	۴۳۰	سید مختار حسین صاحب	۱۵	۴۲۶	غلام غوث فرید صاحب تبار پور
۴	۴۲۵	محمود خان امیر خان صاحب عثمان آباد	۱۰	۴۳۱	عبدالوجید صاحب	۱۶	۴۳۷	حاجی محمد من صاحب بالو پور
۵	۴۲۶	فتح عبدالغفار صاحب سیرت	۱۱	۴۳۲	کپتن علاء اللہ صاحب			
۶	۴۲۷	ابراہیم صاحب	۱۲	۴۳۳	عبدالغفور چودھری صاحب دہلی			

مستقل امداد و عطیات

ذیل کی رقم جو منی سنگہ میں اپنے ہمتیوں اور سفراء کی معرفت وصول ہوئی ہیں درج رجسٹر ہو چکی ہیں اندراجات میں تحت کا خیال رکھا جاتا ہے اگر کوئی غلطی رہ گئی ہو تو اطلاع بخشنے دفتر ممنون ہوگا۔

اس سلسلہ میں یہ بات ملحوظ خاطر رہنی چاہیے کہ مہینہ کے آخری دنوں کی وصولیاتی بعض دفتری مجبوریوں کی وجہ سے دوسرے مہینے میں محسوب ہوتی ہے اس لئے اگر بعض حضرات کے نام اس فہرست میں نہ ہوں تو انہیں آئندہ اشاعت کا انتظار کرنا چاہیے (درج)

منی سنگہ

دہلی و نئی دہلی

نمبر	نمبر	ام گرامی جناب	نمبر	نمبر	ام گرامی جناب	نمبر	نمبر	ام گرامی جناب
۱	۲۹۱	شاہد علی صاحب دہلی	۲	۲۹۰	نواز علی صاحب دہلی	۳	۲۹۵	غلام احمد صاحب دہلی

ردیف	نام و نام خانوادگی	تاریخ تولد	تاریخ وفات	محل تولد	محل وفات	مقام	توضیحات
۱	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۲	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۳	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۴	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۵	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۶	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۷	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۸	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۹	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۱۰	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۱۱	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۱۲	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۱۳	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۱۴	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۱۵	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۱۶	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۱۷	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۱۸	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۱۹	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۲۰	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۲۱	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۲۲	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۲۳	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۲۴	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۲۵	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۲۶	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۲۷	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۲۸	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۲۹	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	
۳۰	امام غلامی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	تهران	تهران	مفتی	

ردیف	نام و کنیت	تاریخ ولادت	تاریخ وفات	نام و کنیت	تاریخ ولادت	تاریخ وفات
۱	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۰	۱۰۰	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۰	۱۰۰
۲	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۱	۱۰۱	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۱	۱۰۱
۳	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۲	۱۰۲	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۲	۱۰۲
۴	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۳	۱۰۳	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۳	۱۰۳
۵	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۴	۱۰۴	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۴	۱۰۴
۶	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۵	۱۰۵	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۵	۱۰۵
۷	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۶	۱۰۶	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۶	۱۰۶
۸	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۷	۱۰۷	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۷	۱۰۷
۹	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۸	۱۰۸	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۸	۱۰۸
۱۰	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۹	۱۰۹	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۰۹	۱۰۹
۱۱	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۰	۱۱۰	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۰	۱۱۰
۱۲	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۱	۱۱۱	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۱	۱۱۱
۱۳	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۲	۱۱۲	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۲	۱۱۲
۱۴	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۳	۱۱۳	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۳	۱۱۳
۱۵	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۴	۱۱۴	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۴	۱۱۴
۱۶	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۵	۱۱۵	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۵	۱۱۵
۱۷	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۶	۱۱۶	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۶	۱۱۶
۱۸	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۷	۱۱۷	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۷	۱۱۷
۱۹	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۸	۱۱۸	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۸	۱۱۸
۲۰	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۹	۱۱۹	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۱۹	۱۱۹
۲۱	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۲۰	۱۲۰	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۲۰	۱۲۰
۲۲	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۲۱	۱۲۱	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۲۱	۱۲۱
۲۳	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۲۲	۱۲۲	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۲۲	۱۲۲
۲۴	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۲۳	۱۲۳	محمد بن علی صاحب رحمہ	۱۲۳	۱۲۳

ردیف	نام و القاب	تاریخ	ردیف	نام و القاب	تاریخ
۱	عبدالحکیم صاحب بیٹی	۲۶	۱	شیخ احمد صاحب بیٹی	۲۶
۲	امیر حسن صاحب	۲۷	۲	سید حاجی عبداللہ صاحب	۲۷
۳	نصیر الدین صاحب	۲۸	۳	خواجہ غلام جعفر صاحب	۲۸
۴	سید محمد	۲۹	۴	حسن علی صاحب	۲۹
۵	ایمانی صاحب	۳۰	۵	چودری صاحب	۳۰
۶	غلام حسین صاحب	۳۱	۶	غلام شریف صاحب	۳۱
۷	محمد ابراہیم علی صاحب	۳۲	۷	شیخ احمد صاحب	۳۲
۸	عبدالحکیم صاحب مظفری	۳۳	۸	عبدالحکیم صاحب	۳۳
۹	عبدالحکیم صاحب	۳۴	۹	میرزا	۳۴
۱۰	اسمعیل صاحب	۳۵	۱۰	اسمعیل صاحب	۳۵
۱۱	سید ایل پارس صاحب	۳۶	۱۱	سید محمد بن محمد صاحب	۳۶
۱۲	سید حسین صاحب	۳۷	۱۲	شیخ محمد بن صاحب	۳۷
۱۳	میر افضل علی صاحب	۳۸	۱۳	عبدالحکیم صاحب	۳۸
۱۴	حبیب محمد صاحب	۳۹	۱۴	حاجی عبد الوہاب صاحب	۳۹
۱۵	عابد علی ولد عاشق علی صاحب	۴۰	۱۵	بروی شتاق احمد صاحب	۴۰
۱۶	قاسمی بابو صاحب	۴۱	۱۶	محمد نفی صاحب	۴۱
۱۷	قاسمی عبدالرحمن صاحب	۴۲	۱۷	ایم رحمن انبند کو	۴۲
۱۸	محمد امین محمد شہر صاحب	۴۳	۱۸	محمد سائین صاحب	۴۳
۱۹	ابوبکر جھوٹانی صاحب	۴۴	۱۹	محمد احمد صاحب	۴۴
۲۰	سید فضل شاہ صاحب	۴۵	۲۰	عبدالحکیم صاحب	۴۵
۲۱	خواجہ احمد عباس صاحب	۴۶	۲۱	میرزا	۴۶
۲۲	سز کے عبد صاحب	۴۷	۲۲	محمد ذوق صاحب	۴۷
۲۳	ڈی زور داغ صاحب	۴۸	۲۳	ڈاکٹر محمد اسحق صاحب	۴۸
۲۴	ڈاکٹر محمد اسحق صاحب	۴۹	۲۴	قاسمی سید صاحب	۴۹

کے لئے طوطوں کی تعلیم کے نتائج باطل تباہ کن ہوئے ہیں۔ صحیح تعلیم کے لئے لازم ہے کہ طلبہ کے سامنے مختلف قسم کے شافل ہوں جس میں فکر اور تخیل دونوں ایک ساتھ اظہار کے مواقع حاصل ہوں جس میں ادب، آرٹ اور سائنس کے وہ تمام خزانے موجود ہوں جو انسانوں کی دماغی اور روحانی تربیت کے لئے ضروری ہیں جس میں ان کو خود اعتمادی، جدت اور ارقان کے ساتھ کام کرنے کی ترغیب ہو۔ تاکہ وہ تعلیم حاصل کیے کے اپنی قوم اور ملک کے کارکن، مفید اہل دکن بن سکیں جو بحیوان کی سطح پر نہ رہیں بلکہ اپنی صلاحیت سے اپنے گرد و نواح کی زندگی کو متاثر کریں، اس قسم شخصیت کی تشکیل میں طوطوں کا طریقہ تعلیم سراسر مضرب ہے۔ اس کے لئے انگریزی، لوئنا کافی نہیں بلکہ اس علمی قوت کو حاصل کرنے کی ضرورت ہے جو تمام علوم کے سر بستہ رازوں کو کھول دیتی ہے اور جس کی مدد سے انسان اعلیٰ علم کو اپنی کوشش سے تفسیر کر سکتا ہے اس کے لئے گویا خون، دیکار، ڈیجیس، علم کی ضرورت نہیں بلکہ ایسے معلم درکار ہیں جن کو تجربہ کر کے کا شوق اور جدت پیدا کرنے کی صلاحیت ہو۔ اور بچوں کی فنی زندگی کو سمجھ کر اس کے مطابق اپنے طریقہ تعلیم میں تبدیلی اور ترمیم کر کے اس کے لئے جگہ کو ہٹا دیا جائے گا۔ کو تیز کرنا کافی نہیں بلکہ استدلال، فیصلہ، تخیل اور اس قسم کی اعلیٰ دماغی قوتوں کی تربیت کی ضرورت ہے جن کے لئے حافظہ کی ضمیمہ محض ایک نام دم کی ہے۔ چاہے اس سے بلند تر نصب العین کیا ہو سکتا ہے کہ ہم اس معنی خیز اور غلطی شخصیت کی نشوونما کے لئے اپنی کوششیں وقف کر دیں۔

عظمت

[illegible]

ذیل کی رقوم جو جون شہد میں ہیں اپنے ہمہمین اور سفرار کی صرفت وصول ہوئی ہیں درج و جبر ہو چکی ہیں اندر آیت
میں صحت کا خیال رکھا جاتا ہے اگر کوئی غلطی رہ گئی ہو تو اطلاع بختے دفتر منون ہو گا۔
اس سلسلہ میں یہ بات ملحوظ خاطر رہنی چاہیے کہ مینے کے آخری دنوں کی وصول بابی بعض دفتری مجوریوں کی وجہ سے
مینے میں صوب ہوتی ہے اس لئے اگر بعض حضرات کے نام اس فہرست میں نہ ہوں تو انہیں آئندہ اشاعت کا استلا ذکر نا چاہیے
(درت)

9-19-40

ملی ونی ملی

[illegible]

ردیف	نام و نام خانوادگی	تاریخ تولد	تاریخ وفات	تاریخ تدفین	محل تدفین	ملاحظات
۱	آقای خشت اندر صاحب دلی	۱۳۰۰	۱۳۰۰	۱۳۰۰	قبرستان	
۲	آقای حکیم محمد علی صاحب	۱۳۰۱	۱۳۰۱	۱۳۰۱	قبرستان	
۳	آقای شهید الدین صاحب	۱۳۰۲	۱۳۰۲	۱۳۰۲	قبرستان	
۴	آقای غریب احمد صاحب	۱۳۰۳	۱۳۰۳	۱۳۰۳	قبرستان	
۵	آقای محمد عارف صاحب	۱۳۰۴	۱۳۰۴	۱۳۰۴	قبرستان	
۶	آقای محمد یوسف صاحب	۱۳۰۵	۱۳۰۵	۱۳۰۵	قبرستان	
۷	آقای مرزا سلیمان صاحب	۱۳۰۶	۱۳۰۶	۱۳۰۶	قبرستان	
۸	آقای رفیع الله خان صاحب	۱۳۰۷	۱۳۰۷	۱۳۰۷	قبرستان	
۹	آقای محمود علی صاحب	۱۳۰۸	۱۳۰۸	۱۳۰۸	قبرستان	
۱۰	آقای بشیر مرزا صاحب	۱۳۰۹	۱۳۰۹	۱۳۰۹	قبرستان	
۱۱	آقای بابو عبد الحکیم صاحب	۱۳۱۰	۱۳۱۰	۱۳۱۰	قبرستان	
۱۲	آقای قمر الدین صاحب	۱۳۱۱	۱۳۱۱	۱۳۱۱	قبرستان	
۱۳	آقای حفیظ الرحمن صاحب	۱۳۱۲	۱۳۱۲	۱۳۱۲	قبرستان	
۱۴	آقای عبد الحفیف صاحب	۱۳۱۳	۱۳۱۳	۱۳۱۳	قبرستان	
۱۵	آقای محمد نصیر علی صاحب	۱۳۱۴	۱۳۱۴	۱۳۱۴	قبرستان	
۱۶	آقای سرفراز علی صاحب	۱۳۱۵	۱۳۱۵	۱۳۱۵	قبرستان	
۱۷	آقای خواجہ غلام السبلین صاحب	۱۳۱۶	۱۳۱۶	۱۳۱۶	قبرستان	
۱۸	آقای شیخ محمد علی صاحب	۱۳۱۷	۱۳۱۷	۱۳۱۷	قبرستان	
۱۹	آقای ملا محمد صاحب	۱۳۱۸	۱۳۱۸	۱۳۱۸	قبرستان	
۲۰	آقای خان عبد الحق صاحب	۱۳۱۹	۱۳۱۹	۱۳۱۹	قبرستان	
۲۱	آقای حکیم محمد کبر الدین صاحب	۱۳۲۰	۱۳۲۰	۱۳۲۰	قبرستان	
۲۲	آقای حافظ ضیف الدین صاحب	۱۳۲۱	۱۳۲۱	۱۳۲۱	قبرستان	
۲۳	آقای حاجی رشید احمد صاحب	۱۳۲۲	۱۳۲۲	۱۳۲۲	قبرستان	
۲۴	آقای محمد رفیق صاحب	۱۳۲۳	۱۳۲۳	۱۳۲۳	قبرستان	

ردیف	نام و نام خانوادگی	تاریخ تولد	تاریخ وفات	محل تولد	محل وفات	مقام	توضیحات
۱	محمد علی خان صاحب	۱۳۰۰	۱۳۵۰	کابل	کابل	میرزا	
۲	محمد علی خان صاحب	۱۳۰۱	۱۳۵۱	کابل	کابل	میرزا	
۳	محمد علی خان صاحب	۱۳۰۲	۱۳۵۲	کابل	کابل	میرزا	
۴	محمد علی خان صاحب	۱۳۰۳	۱۳۵۳	کابل	کابل	میرزا	
۵	محمد علی خان صاحب	۱۳۰۴	۱۳۵۴	کابل	کابل	میرزا	
۶	محمد علی خان صاحب	۱۳۰۵	۱۳۵۵	کابل	کابل	میرزا	
۷	محمد علی خان صاحب	۱۳۰۶	۱۳۵۶	کابل	کابل	میرزا	
۸	محمد علی خان صاحب	۱۳۰۷	۱۳۵۷	کابل	کابل	میرزا	
۹	محمد علی خان صاحب	۱۳۰۸	۱۳۵۸	کابل	کابل	میرزا	
۱۰	محمد علی خان صاحب	۱۳۰۹	۱۳۵۹	کابل	کابل	میرزا	
۱۱	محمد علی خان صاحب	۱۳۱۰	۱۳۶۰	کابل	کابل	میرزا	
۱۲	محمد علی خان صاحب	۱۳۱۱	۱۳۶۱	کابل	کابل	میرزا	
۱۳	محمد علی خان صاحب	۱۳۱۲	۱۳۶۲	کابل	کابل	میرزا	
۱۴	محمد علی خان صاحب	۱۳۱۳	۱۳۶۳	کابل	کابل	میرزا	
۱۵	محمد علی خان صاحب	۱۳۱۴	۱۳۶۴	کابل	کابل	میرزا	
۱۶	محمد علی خان صاحب	۱۳۱۵	۱۳۶۵	کابل	کابل	میرزا	
۱۷	محمد علی خان صاحب	۱۳۱۶	۱۳۶۶	کابل	کابل	میرزا	
۱۸	محمد علی خان صاحب	۱۳۱۷	۱۳۶۷	کابل	کابل	میرزا	
۱۹	محمد علی خان صاحب	۱۳۱۸	۱۳۶۸	کابل	کابل	میرزا	
۲۰	محمد علی خان صاحب	۱۳۱۹	۱۳۶۹	کابل	کابل	میرزا	
۲۱	محمد علی خان صاحب	۱۳۲۰	۱۳۷۰	کابل	کابل	میرزا	
۲۲	محمد علی خان صاحب	۱۳۲۱	۱۳۷۱	کابل	کابل	میرزا	
۲۳	محمد علی خان صاحب	۱۳۲۲	۱۳۷۲	کابل	کابل	میرزا	
۲۴	محمد علی خان صاحب	۱۳۲۳	۱۳۷۳	کابل	کابل	میرزا	
۲۵	محمد علی خان صاحب	۱۳۲۴	۱۳۷۴	کابل	کابل	میرزا	
۲۶	محمد علی خان صاحب	۱۳۲۵	۱۳۷۵	کابل	کابل	میرزا	
۲۷	محمد علی خان صاحب	۱۳۲۶	۱۳۷۶	کابل	کابل	میرزا	
۲۸	محمد علی خان صاحب	۱۳۲۷	۱۳۷۷	کابل	کابل	میرزا	
۲۹	محمد علی خان صاحب	۱۳۲۸	۱۳۷۸	کابل	کابل	میرزا	
۳۰	محمد علی خان صاحب	۱۳۲۹	۱۳۷۹	کابل	کابل	میرزا	
۳۱	محمد علی خان صاحب	۱۳۳۰	۱۳۸۰	کابل	کابل	میرزا	
۳۲	محمد علی خان صاحب	۱۳۳۱	۱۳۸۱	کابل	کابل	میرزا	
۳۳	محمد علی خان صاحب	۱۳۳۲	۱۳۸۲	کابل	کابل	میرزا	
۳۴	محمد علی خان صاحب	۱۳۳۳	۱۳۸۳	کابل	کابل	میرزا	
۳۵	محمد علی خان صاحب	۱۳۳۴	۱۳۸۴	کابل	کابل	میرزا	
۳۶	محمد علی خان صاحب	۱۳۳۵	۱۳۸۵	کابل	کابل	میرزا	
۳۷	محمد علی خان صاحب	۱۳۳۶	۱۳۸۶	کابل	کابل	میرزا	
۳۸	محمد علی خان صاحب	۱۳۳۷	۱۳۸۷	کابل	کابل	میرزا	
۳۹	محمد علی خان صاحب	۱۳۳۸	۱۳۸۸	کابل	کابل	میرزا	
۴۰	محمد علی خان صاحب	۱۳۳۹	۱۳۸۹	کابل	کابل	میرزا	
۴۱	محمد علی خان صاحب	۱۳۴۰	۱۳۹۰	کابل	کابل	میرزا	
۴۲	محمد علی خان صاحب	۱۳۴۱	۱۳۹۱	کابل	کابل	میرزا	
۴۳	محمد علی خان صاحب	۱۳۴۲	۱۳۹۲	کابل	کابل	میرزا	
۴۴	محمد علی خان صاحب	۱۳۴۳	۱۳۹۳	کابل	کابل	میرزا	
۴۵	محمد علی خان صاحب	۱۳۴۴	۱۳۹۴	کابل	کابل	میرزا	
۴۶	محمد علی خان صاحب	۱۳۴۵	۱۳۹۵	کابل	کابل	میرزا	
۴۷	محمد علی خان صاحب	۱۳۴۶	۱۳۹۶	کابل	کابل	میرزا	
۴۸	محمد علی خان صاحب	۱۳۴۷	۱۳۹۷	کابل	کابل	میرزا	
۴۹	محمد علی خان صاحب	۱۳۴۸	۱۳۹۸	کابل	کابل	میرزا	
۵۰	محمد علی خان صاحب	۱۳۴۹	۱۳۹۹	کابل	کابل	میرزا	

نمبر	نام و پتہ	اسم گرامی صاحب	رقم	نمبر	نام و پتہ	اسم گرامی صاحب	رقم
۸	۲۱۴۴	عبدالعزیز اسماعیل صاحب	۲۰	۱۴	۲۱۴۵	محمد خاں صاحب	۲۱
۹	۲۱۴۵	لے کے رفیق صاحب	۲۱	۱۵	۲۱۴۶	طیغ اللہ صاحب	۲۱
۱۰	۲۱۴۶	سید حسین صاحب	۲۲	۱۶	۲۱۴۷	سرور محمد صاحب	۲۱
۱۱	۲۱۴۷	میر اصغر علی صاحب	۲۳	۱۷	۲۱۴۸	احمد علی صاحب قوشی	۲۱
۱۲	۲۱۴۸	منیر مالگیر محل	۲۴	۱۸	۲۱۴۹	محمد عالم صاحب	۲۱
۱۳	۲۱۴۹	شیخ احمد صاحب گے	۲۵	۱۹	۲۱۵۰	میدو مصطفیٰ شاہ صاحب	۲۱
۱۴	۲۱۵۰	حاجی عبد اللہ صاحب	۲۶	۲۰	۲۱۵۱	محمد شمس صاحب	۲۱
۱۵	۲۱۵۱	محمد فضل شاہ صاحب	۲۷	۲۱	۲۱۵۲	محمد رضا صاحب	۲۱
۱۶	۲۱۵۲	حبیب محمد صاحب پاریا	۲۸	۲۲	۲۱۵۳	عطا محمد صاحب	۲۱
۱۷	۲۱۵۳	خواجہ احمد مہاس صاحب	۲۹	۲۳	۲۱۵۴	میاں زبدوس شاہ صاحب	۲۱
۱۸	۲۱۵۴	مشرقی میر علی صاحب	۳۰	۲۴	۲۱۵۵	حاجی نصیر احمد صاحب	۲۱
۱۹	۲۱۵۵	ابراہیم مادی صاحب	۳۱	۲۵	۲۱۵۶	نیران صاحب	۲۱
۲۰	۲۱۵۶	محمد انور بٹیر صاحب	۳۲	۲۶	۲۱۵۷	نیران صاحب	۲۱
۲۱	۲۱۵۷	ابوبکر صاحب چوٹانی	۳۳	۲۷	۲۱۵۸	شاہ مصطفیٰ احمد صاحب گیا	۲۱
۲۲	۲۱۵۸	چراغ الدین صاحب	۳۴	۲۸	۲۱۵۹	سید محمد رشید صاحب خٹہ	۲۱
۲۳	۲۱۵۹	ڈاکٹر محمد اسحق صاحب	۳۵	۲۹	۲۱۶۰	نیران صاحب	۲۱
۲۴	۲۱۶۰	سرنک لے محمد صاحب	۳۶	۳۰	۲۱۶۱	نیران صاحب	۲۱
۲۵	۲۱۶۱	ڈی زور خان صاحب	۳۷	۳۱	۲۱۶۲	نیران صاحب	۲۱
۲۶	۲۱۶۲	خواجہ نظام علی صاحب	۳۸	۳۲	۲۱۶۳	نیران صاحب	۲۱
۲۷	۲۱۶۳	حسن جیانی کالے صاحب	۳۹	۳۳	۲۱۶۴	نیران صاحب	۲۱
۲۸	۲۱۶۴	قاضی باجو صاحب	۴۰	۳۴	۲۱۶۵	نیران صاحب	۲۱
۲۹	۲۱۶۵	شیخ احمد صاحب	۴۱	۳۵	۲۱۶۶	نیران صاحب	۲۱

تحریک حلقہ ہمدردان جامعہ

جدید اضافہ

ذیل میں ہم اپنے ان کرم فرماؤں کے اسرار گرامی درج کرتے ہیں جو اہل جولائی سلسلہ میں حلقہ ہمدردان میں شریک ہوئے۔

نمبر شمار	ہمدرد	اہم گرامی جناب	نمبر شمار	ہمدرد	اہم گرامی جناب
۱	۴۹۵	مولوی محمد علی صاحب یاکوٹ ٹی	۱۲	۴۹۸	حکیم سید عبدالغنی شاہ شاہ کمال پور
۲	۴۹۶	حکیم عبدالواحد صاحب	۱۵	۴۹۹	پیشین جی صاحب جالندہ (دکن)
۳	۴۹۷	محمد حسین صاحب بیٹے	۱۶	۵۰۰	خان صاحب محمد علی خان صاحب گڑھی ہمام
۴	۴۹۸	مولانا محمد علی صاحب کاندھلوی بیگ	۱۷	۵۰۱	میر علی محمد شیلنگ (آسام)
۵	۴۹۹	مولانا محمد علی صاحب قاسمی یاکوٹ	۱۸	۵۰۲	محمد شکر الرحمن صاحب عرف خانی گنگا سہم
۶	۵۰۰	حکیم شہر احمد صاحب یاکوٹ بھادونی	۱۹	۵۰۳	علی محمد صاحب بارہ پور شیلنگ سہم
۷	۵۰۱	فتح عبدالوہاب صاحب قصبہ پور شیلنگ	۲۰	۵۰۴	علی محمد صاحب شیلنگ (آسام)
۸	۵۰۲	پرویز گوہر صاحب بھادونی پور	۲۱	۵۰۵	حکیم صاحب غلام غوث زبیدیہ دہلی
۹	۵۰۳	محمد صاحب گھڑی	۲۲	۵۰۶	حکیم غلام غوث صاحب مدراس
۱۰	۵۰۴	محمد قیصر حسین صاحب ریاست بھادوپور	۲۳	۵۰۷	جلال انبند ستر مدراس
۱۱	۵۰۵	محمد انجیل صاحب بھادونی پور	۲۴	۵۰۸	ڈاکٹر امین حسین صاحب مدراس
۱۲	۵۰۶	ایم جی من صاحب کوٹنگا بھادونی پور	۲۵	۵۰۹	میر تقی احمد صاحب مدراس
۱۳	۵۰۷	مولانا محمد حسین صاحب بھادونی پور	۲۶	۵۱۰	سید سلطان علی مدین بنی صاحب مدراس

مستقل امداد و عطیات - ذیل کی رقم جو جولائی سلسلہ میں ہم نے بہتین اور دھوکا سرفت وصول ہوئی ہیں وہ درج ذیل ہیں:

اندراجات میں محنت کا خیال رکھا جاتا ہے اگر کوئی غلطی ہو تو اطلاع بخشے تو فرستادن ہوگا۔

اس سلسلہ میں یہ بات ملحوظ خاطر رہنی چاہیے کہ ہمیں کے آخری دونوں کی وصولی یا بعض دفعہ مجبوریوں کی وجہ سے دوسرے حصے میں ہوتا ہوا ہے اس لئے اگر بعض حضرات کے نام اس فہرست میں نہ ہوں تو انہیں آئندہ اشاعت کا انتظار کرنا چاہیے۔ (درت)

جولائی ۱۹۴۰ء

دہلی ونئی دہلی

نمبر	نام	اسم گرامی جناب	نمبر	نام	اسم گرامی جناب	نمبر	نام	اسم گرامی جناب	نمبر	نام	اسم گرامی جناب
۱	ڈی	میان بی خور دین محمد گورکھ سنگھ دہلی	۲۲	ڈی	صالحہ خاتون صاحبہ دہلی	۲۳	ڈی	نماز الدین علی سوداگر دہلی	۲۴	ڈی	نماز الدین علی سوداگر دہلی
۲	ڈی	انوار الحق صاحب	۲۵	ڈی	مولوی محمد احمد صاحب	۲۶	ڈی	عابدی شرف الدین علی محمد عثمانی	۲۷	ڈی	عابدی شرف الدین علی محمد عثمانی
۳	ڈی	اسلام الدین شجاع الدین صاحب	۲۸	ڈی	علی محمد صاحب علی علی صاحب	۲۹	ڈی	منشی خورشید عالم صاحب دہلی	۳۰	ڈی	منشی خورشید عالم صاحب دہلی
۴	ڈی	محمد عارف صاحب شیشہ دہلی	۳۱	ڈی	مقبول محمد صاحب سوداگر	۳۲	ڈی	محمد علی خان بابو شہناز الدین صاحب	۳۳	ڈی	محمد علی خان بابو شہناز الدین صاحب
۵	ڈی	منشی شمس الدین صاحب	۳۴	ڈی	دور سار صاحب	۳۵	ڈی	شیخ محمد حسن صاحب سوداگر	۳۶	ڈی	شیخ محمد حسن صاحب سوداگر
۶	ڈی	پروفیسر مولانا عبد الرحمن صاحب	۳۷	ڈی	سرور الحق صاحب	۳۸	ڈی	بیک محمد صاحب غوث فرید آباد	۳۹	ڈی	بیک محمد صاحب غوث فرید آباد
۷	ڈی	حکیم فہیم علی صاحب سہوانی	۴۰	ڈی	مولانا حفیظ علی صاحب	۴۱	ڈی	غلام غوث فرید صاحب	۴۲	ڈی	غلام غوث فرید صاحب
۸	ڈی	بابو سعید الرحمن صاحب	۴۳	ڈی	ایم اکرام الدین صاحب	۴۴	ڈی	حکیم سوحن صاحب قلی	۴۵	ڈی	حکیم سوحن صاحب قلی
۹	ڈی	بابو رحمت اللہ صاحب	۴۶	ڈی	عابدی عبد الحفیظ فضل الحق صاحب	۴۷	ڈی	منشی محمد حسن صاحب	۴۸	ڈی	منشی محمد حسن صاحب
۱۰	ڈی	مرزا سلیمان صاحب چہری	۴۹	ڈی	شیخ غفر سعید صاحب	۵۰	ڈی	سید عبد الباقی صاحب	۵۱	ڈی	سید عبد الباقی صاحب
۱۱	ڈی	شیخ محمد ادیس صاحب	۵۲	ڈی	حکیم عزیز الدین صاحب	۵۳	ڈی	منشی علی احمد صاحب	۵۴	ڈی	منشی علی احمد صاحب
۱۲	ڈی	محمد حسن خان صاحب	۵۵	ڈی	حکیم محمد کبیر الدین صاحب	۵۶	ڈی	میر عزیز الدین صاحب دہلی	۵۷	ڈی	میر عزیز الدین صاحب دہلی
۱۳	ڈی	منشی شمس الدین صاحب	۵۸	ڈی	بشیر رضا صاحب	۵۹	ڈی	عابدی قادر بخش مولانا صاحب	۶۰	ڈی	عابدی قادر بخش مولانا صاحب
۱۴	ڈی	حکیم حامد میاں صاحب	۶۱	ڈی	محمد ادیس صاحب باری لہندہ	۶۲	ڈی	سید شمس الدین صاحب	۶۳	ڈی	سید شمس الدین صاحب
۱۵	ڈی	حکیم عبد الرزاق صاحب نظامی	۶۴	ڈی	عابدی محمد علی صاحب دہلی	۶۵	ڈی	سید خلیل الدین صاحب	۶۶	ڈی	سید خلیل الدین صاحب
۱۶	ڈی	حکیم محمد حسن خان صاحب	۶۷	ڈی	منشی محمد الحق صاحب دہلی	۶۸	ڈی	رفیق احمد صاحب نئی دہلی	۶۹	ڈی	رفیق احمد صاحب نئی دہلی
۱۷	ڈی	سید محمد شفیع صاحب	۷۰	ڈی	شیخ محمد اسماعیل صاحب	۷۱	ڈی	ڈاکٹر حسین بخش صاحب دہلی	۷۲	ڈی	ڈاکٹر حسین بخش صاحب دہلی
۱۸	ڈی	حکیم شریف الدین خان صاحب	۷۳	ڈی	شیخ محمد امین الرحمن صاحب	۷۴	ڈی	انجی فضل الرحمن صاحب بادی	۷۵	ڈی	انجی فضل الرحمن صاحب بادی
۱۹	ڈی	مولانا محبوب الہی صاحب	۷۶	ڈی	عابدی محمد عزیز الدین صاحب	۷۷	ڈی	محمد شفیع صاحب قلی	۷۸	ڈی	محمد شفیع صاحب قلی
۲۰	ڈی	قراردین صاحب	۷۹	ڈی	حکیم عابدی عبد الحفیظ صاحب	۸۰	ڈی	میان محمد رفیع صاحب سہانہ پورہ	۸۱	ڈی	میان محمد رفیع صاحب سہانہ پورہ
۲۱	ڈی	منشی ناصر حسین صاحب	۸۲	ڈی	محمد حسین خادم صاحب	۸۳	ڈی	محمد احمد صاحب	۸۴	ڈی	محمد احمد صاحب

ردیف	نام و نام خانوادگی	تاریخ تولد	تاریخ وفات	دوره خدمت	رتبه	محل خدمت	توضیحات
۱	سید شاد علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	
۲	علی محمد صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	
۳	محمد تقی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	
۴	شیخ محمد صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	
۵	خان صاحب علی صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	
۶	علیرزاق صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	
۷	میرزا محمد صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	
۸	میرزا محمد صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	
۹	میرزا محمد صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	
۱۰	میرزا محمد صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	
۱۱	میرزا محمد صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	
۱۲	میرزا محمد صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	
۱۳	میرزا محمد صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	
۱۴	میرزا محمد صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	
۱۵	میرزا محمد صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	
۱۶	میرزا محمد صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	
۱۷	میرزا محمد صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	
۱۸	میرزا محمد صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	
۱۹	میرزا محمد صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	
۲۰	میرزا محمد صاحب	۱۲۸۰	۱۳۰۰	۲۰	۱	دبی	

ردیف	نام و پیدائش	نام گری جانب	نام و پیدائش	نام گری جانب	نام و پیدائش	نام گری جانب	نام و پیدائش	نام گری جانب
۱۲	۱۸۸۷	ڈاکٹر عزیز خواں صاحب	۲۹	۱۹۰۷	خان بہار علی شاہ صاحب	۱۲	۲۷۹۵	میاں عزیز شمس الدین صاحب
۱۳	۱۸۸۸	امیر خاں صاحب	۳۰	۱۹۰۸	میرزا علی شاہ صاحب	۱۳	۲۷۹۶	علی شاہ صاحب
۱۴	۱۸۸۹	میرزا علی شاہ صاحب	۳۱	۱۹۰۹	میرزا علی شاہ صاحب	۱۴	۲۷۹۷	میرزا علی شاہ صاحب
۱۵	۱۸۹۰	علی دراز خان صاحب	۳۲	۱۹۱۰	میرزا علی شاہ صاحب	۱۵	۲۷۹۸	میرزا علی شاہ صاحب
۱۶	۱۸۹۱	والہ کٹر فرزند صاحب	۳۳	۱۹۱۱	میرزا علی شاہ صاحب	۱۶	۲۷۹۹	میرزا علی شاہ صاحب
۱۷	۱۸۹۲	میرزا علی شاہ صاحب	۳۴	۱۹۱۲	میرزا علی شاہ صاحب	۱۷	۲۸۰۰	میرزا علی شاہ صاحب
۱۸	۱۸۹۳	کاظم علی شاہ صاحب	۳۵	۱۹۱۳	میرزا علی شاہ صاحب	۱۸	۲۸۰۱	میرزا علی شاہ صاحب
۱۹	۱۸۹۴	میرزا علی شاہ صاحب	۳۶	۱۹۱۴	میرزا علی شاہ صاحب	۱۹	۲۸۰۲	میرزا علی شاہ صاحب
۲۰	۱۸۹۵	ابراہیم خان صاحب	۳۷	۱۹۱۵	میرزا علی شاہ صاحب	۲۰	۲۸۰۳	میرزا علی شاہ صاحب
۲۱	۱۸۹۶	صمد خان صاحب	۳۸	۱۹۱۶	میرزا علی شاہ صاحب	۲۱	۲۸۰۴	میرزا علی شاہ صاحب
۲۲	۱۸۹۷	سالار نادر شاہ صاحب	۳۹	۱۹۱۷	میرزا علی شاہ صاحب	۲۲	۲۸۰۵	میرزا علی شاہ صاحب
۲۳	۱۸۹۸	میرزا علی شاہ صاحب	۴۰	۱۹۱۸	میرزا علی شاہ صاحب	۲۳	۲۸۰۶	میرزا علی شاہ صاحب
۲۴	۱۸۹۹	رینجیر شاہ صاحب	۴۱	۱۹۱۹	میرزا علی شاہ صاحب	۲۴	۲۸۰۷	میرزا علی شاہ صاحب
۲۵	۱۹۰۰	میرزا علی شاہ صاحب	۴۲	۱۹۲۰	میرزا علی شاہ صاحب	۲۵	۲۸۰۸	میرزا علی شاہ صاحب
۲۶	۱۹۰۱	ڈاکٹر اختر حسین صاحب	۴۳	۱۹۲۱	میرزا علی شاہ صاحب	۲۶	۲۸۰۹	میرزا علی شاہ صاحب
۲۷	۱۹۰۲	میرزا علی شاہ صاحب	۴۴	۱۹۲۲	میرزا علی شاہ صاحب	۲۷	۲۸۱۰	میرزا علی شاہ صاحب
۲۸	۱۹۰۳	میرزا علی شاہ صاحب	۴۵	۱۹۲۳	میرزا علی شاہ صاحب	۲۸	۲۸۱۱	میرزا علی شاہ صاحب
۲۹	۱۹۰۴	میرزا علی شاہ صاحب	۴۶	۱۹۲۴	میرزا علی شاہ صاحب	۲۹	۲۸۱۲	میرزا علی شاہ صاحب
۳۰	۱۹۰۵	میرزا علی شاہ صاحب	۴۷	۱۹۲۵	میرزا علی شاہ صاحب	۳۰	۲۸۱۳	میرزا علی شاہ صاحب
۳۱	۱۹۰۶	میرزا علی شاہ صاحب	۴۸	۱۹۲۶	میرزا علی شاہ صاحب	۳۱	۲۸۱۴	میرزا علی شاہ صاحب
۳۲	۱۹۰۷	میرزا علی شاہ صاحب	۴۹	۱۹۲۷	میرزا علی شاہ صاحب	۳۲	۲۸۱۵	میرزا علی شاہ صاحب
۳۳	۱۹۰۸	میرزا علی شاہ صاحب	۵۰	۱۹۲۸	میرزا علی شاہ صاحب	۳۳	۲۸۱۶	میرزا علی شاہ صاحب
۳۴	۱۹۰۹	میرزا علی شاہ صاحب	۵۱	۱۹۲۹	میرزا علی شاہ صاحب	۳۴	۲۸۱۷	میرزا علی شاہ صاحب
۳۵	۱۹۱۰	میرزا علی شاہ صاحب	۵۲	۱۹۳۰	میرزا علی شاہ صاحب	۳۵	۲۸۱۸	میرزا علی شاہ صاحب
۳۶	۱۹۱۱	میرزا علی شاہ صاحب	۵۳	۱۹۳۱	میرزا علی شاہ صاحب	۳۶	۲۸۱۹	میرزا علی شاہ صاحب
۳۷	۱۹۱۲	میرزا علی شاہ صاحب	۵۴	۱۹۳۲	میرزا علی شاہ صاحب	۳۷	۲۸۲۰	میرزا علی شاہ صاحب
۳۸	۱۹۱۳	میرزا علی شاہ صاحب	۵۵	۱۹۳۳	میرزا علی شاہ صاحب	۳۸	۲۸۲۱	میرزا علی شاہ صاحب
۳۹	۱۹۱۴	میرزا علی شاہ صاحب	۵۶	۱۹۳۴	میرزا علی شاہ صاحب	۳۹	۲۸۲۲	میرزا علی شاہ صاحب
۴۰	۱۹۱۵	میرزا علی شاہ صاحب	۵۷	۱۹۳۵	میرزا علی شاہ صاحب	۴۰	۲۸۲۳	میرزا علی شاہ صاحب
۴۱	۱۹۱۶	میرزا علی شاہ صاحب	۵۸	۱۹۳۶	میرزا علی شاہ صاحب	۴۱	۲۸۲۴	میرزا علی شاہ صاحب
۴۲	۱۹۱۷	میرزا علی شاہ صاحب	۵۹	۱۹۳۷	میرزا علی شاہ صاحب	۴۲	۲۸۲۵	میرزا علی شاہ صاحب
۴۳	۱۹۱۸	میرزا علی شاہ صاحب	۶۰	۱۹۳۸	میرزا علی شاہ صاحب	۴۳	۲۸۲۶	میرزا علی شاہ صاحب
۴۴	۱۹۱۹	میرزا علی شاہ صاحب	۶۱	۱۹۳۹	میرزا علی شاہ صاحب	۴۴	۲۸۲۷	میرزا علی شاہ صاحب
۴۵	۱۹۲۰	میرزا علی شاہ صاحب	۶۲	۱۹۴۰	میرزا علی شاہ صاحب	۴۵	۲	

ردیف	نام و نام خانوادگی	تاریخ تولد	تاریخ وفات	محل تولد	محل وفات	محل تدفین	توضیحات
۱	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	
۲	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	
۳	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	
۴	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	
۵	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	
۶	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	
۷	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	
۸	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	
۹	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	
۱۰	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	
۱۱	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	
۱۲	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	
۱۳	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	
۱۴	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	
۱۵	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	
۱۶	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	
۱۷	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	
۱۸	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	
۱۹	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	
۲۰	آقای میرزا محمد علی خان	۱۲۸۵	۱۳۰۵	تهران	تهران	تهران	

عطیات ماہ جولائی ۱۹۳۵ء

雅

[illegible]

حضرت مولانا احمد سعید صاحب نائب صدر جمعیت علماء ہند دہلی کا مکتوب گرامی

عامداً و مصلیاً

جامعہ ملیہ مسلمانوں کا ایک ایسا تعلیمی ادارہ ہے جس کے حسن انتظام اور تعلیمی خدمات سے ہر شخص واقف ہے۔ اس ادارے میں مسلمانوں کے بعض ایسے بچے بھی تعلیم حاصل کرتے ہیں جو اپنی تعلیم کا بار اٹھانے سے قاصر ہیں۔ جامعہ کے مثلکین اس قسم کے نادار طلباء کو زکوٰۃ فنڈ سے امداد پہنچاتے ہیں اور یہ امداد صرف انہی طلباء کو دی جاتی ہے۔ جو حقیقتاً زکوٰۃ کے مستحق ہوتے ہیں۔ زکوٰۃ کے اس بہترین مصرف سے کسی مسلمان کو انکار نہیں ہو سکتا۔

میں مسلمانوں سے متوقع ہوں کہ وہ جامعہ ملیہ کی زیادہ سے زیادہ اعانت و امداد فرما کر عند اللہ ماجور ہوں گے۔ بالخصوص اہل خیر و بھلائی و ثروت حضرات سے امید کی جاتی ہے کہ وہ زکوٰۃ کی رقم سے مذہبی تعلیم کے ان طلباء کی امداد فرمائیں گے جو اپنی تعلیم جاری رکھنے سے مجبور ہیں۔ ان اللہ الیض ابوالمنین

فقیر احمد سعید کان اللہ

۴ رجب المرجب ۱۳۵۹ھ

مطابق ۹ اگست ۱۹۴۷ء